

У нумары:

«Святло родных бяроз — мая крынічная праўда»

Інтэрв'ю з Аркадзем Пінчуком — нашым земляком, пісьменнікам, які жыве ў Санкт-Пецярбургу

Стар. 4

Сакральны тыдзень

Пра 5-дзённыя гастролі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы ў Віцебску

Стар. 11

Ён заўсёды размаўляў па-беларуску

Жыццё Анатоля Іверса — служэнне народу і Бацькаўшчыне

Стар. 12

Хвіліна мовы — гадзіна працы

Заўвагі стыліста да радыёперадачы «Моўная хвілінка»

Стар. 13

«Мая паэзія ніякага роду»

Думкі паэтэсы Людкі Сільной пра паэзію, як і яе творы, — неардынарныя

Стар. 15

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: другое паўгоддзе, на 1 месяц — 4000 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 5640 руб. Падпісны індэкс — 63880

Да новых вершаў, да новых песень!

Тыдзень таму выпраўляліся мы на доўгачаканае свята беларускай песні і паэзіі ў Маладзечна. Якія ж яны выдаліся прыгожыя, натхнёныя ды змястоўныя, тыя дзянькі! Гарачыя — ад спякотнага сонца, ад шчырых пачуццяў, ад неўтаймоўнай энергіі творчасці, ад кругабега падзей... А познім суботнім вечарам 16 чэрвеня, калі горад апанавала навальнічная злева, IX Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі "Маладзечна-2007" завяршыўся. Што ён пакінуў на добры ўспамін? Вобраз гасціннага светлага горада. Святочную атмасферу. Радасць сустрэч. Гадзіны мудрага яднання з роднымі сваімі вытокамі — духоўнымі і зямнымі.

Арганізатары — Міністэрства культуры краіны, Нацыянальная дзяржаўная тэлерадыёкампанія Рэспублікі Беларусь, Мінскі аблвыканкам, Маладзечанскі райвыканкам, Палац Рэспублікі, Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі — зрабілі ўсё магчымае, каб фестываль адпавядаў высокім крытэрыям традыцый айчыннай культуры. Яго імпрэзы вызначаліся разнастайнасцю і суладдзем, гармоніяй слова беларускага і роднай спеўнай інтанацыі. А праходзілі яны сёлета пад знакам 125-годдзя класікаў нашай літаратуры — Янкі Купалы і Якуба Коласа. Наогул жа, фестываль "Маладзечна-2007" ладкаваўся ў межах акцыі "За незалежную Беларусь!"

Ва ўрачыстым адкрыцці свята бралі ўдзел намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь А. Косінец, міністр культуры краіны У. Матвейчук, старшыня Мінскага аблвыканкама Л. Крупец, старшыня Маладзечанскага раённага выканкама С. Касабуцкі.

Звярнуўшыся да прысутных, А. Косінец адзначыў вялікае значэнне той спадчыны, што засталася нам "ад прадзедаў спакон вякоў" і ў якой — наша мінулае, наша сёння, наша незалежнасць, наша будучыня. Віцэ-прэм'ер зачытаў віншаванне кіраўніка нашай дзяржавы Аляксандра Лукашэнкі ўдзельнікам фестывалю. "Гэта творчая акцыя — сапраўднае свята, якое яскрава сведчыць аб тым, што развіццё нацыянальнай культуры з'яўляецца ў нашай краіне справай дзяржаўнай важнасці", — гаворыцца ў віншаванні. Прэзідэнт адзначыў сімвалічнасць таго, што галоўнай тэмай фестывалю стала самая значная падзея культурнага жыцця гэтага года — 125-годдзе народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. У сваім віншаванні А. Лукашэнка выказаў упэўненасць, што фестываль узбагаціць свае слаўныя традыцыі, адкрые новыя імёны таленавітых пісьменнікаў і выканаўцаў, папоўніць культурную скарбніцу беларускага народа яркімі мастацкімі дасягненнямі.

Два дні ў Маладзечне былі напоўненыя разнажанравымі праграмамі, вернісажамі. І, вядома, — паэтычнымі выступленнямі. Ініцыятар і мастацкі кіраўнік гэтага унікальнага свята, маэстра М. Фінберг невыпадкова мяняе парадак слоў у афіцыйнай назве і падкрэслівае: гэта фестываль беларускай паэзіі — і песні. Фестываль песеннай паэзіі. Свята нашай песеннай мовы. Нездарма ж яно ўзгадалася і жыве ў Купалавым краі.

Дарэчы, нашы паэты — Алесь Бадак, Раіса Баравікова, Міхась Башлакоў, Навум Гальпяровіч, Янка Лайкоў, Уладзімір Мазго, Леанід Дранько-Майсюк, Андрэй Скарынкін, Кастусь Цыбульскі, Андрэй Цяўлоўскі, Мікола Шабовіч, Віктар Шніп, а з імі — дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Алена Матвеева, свой сёлетні фестывальны візіт на маладзечанскую зямлю пачалі з наведвання родных Купалавых мясцін. Пабылі ў Вязынцы, усклаі кветкі да помніка песняру, схадзілі да Купалавай крынічкі. Гучалі словы пра вялікага нашага класіка, вершы. Затым прыехалі ў Радашковічы, дзе адбылося адкрыццё помніка Янку Купалу. Знамянальны факт: пасля нашых сталых паэтаў са сваімі вершамі, прывечанымі песняру, выступілі таленавітыя радашковіцкія школьніцы.

Літаратурныя чытанні ладзіліся і ў самім Маладзечне — на люднай плошчы, што перад кінатэатрам, у мяляўнічым парку, у школах, бібліятэках... Паэты А. Бадак, Р. Баравікова, Н. Гальпяровіч, Л. Дранько-Майсюк ды В. Шніп удзельнічалі таксама ў вечаровым канцэрце, якім адкрыўся фестываль. А яшчэ была незабыўная паездка ў Яхімоўшчыну, дзе паблізу аўтэнтычных пабудоў, сярод якіх лунае Купалаў дух, устанавілі памятны знак — адмысловы валун з радкамі Янкі Купалы, які марыў пра тое, "каб мой люд маю удзельнічаў...". На адкрыцці гэтага знака выступілі міністр культуры Беларусі У. Матвейчук ды паэт К. Цыбульскі...

Працяг расповеда пра маладзечанскі фэст — у нашых наступных публікацыях.

С. БЕРАСЦЕНЬ
Фота В. Кавалёва

Пра саюзныя прэміі

Завяршылася вылучэнне твораў на атрыманне прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва за 2007 — 2008 гады. Да 1 верасня працягнецца іх грамадскае абмеркаванне.

У адпаведнасці з рашэннямі калегій Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Міністэрства культуры і масавых камунікацый Расійскай Федэрацыі, а таксама Экспертнага савета пры Пастаянным Камітэце Саюзнай дзяржавы па прэміях Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва да ўдзелу ў конкурсе на атрыманне прэміі дапушчаныя і выносяцца на публічнае абмеркаванне шэсць творчых работ.

З расійскага боку гэта спектаклі 1991 — 2005 гадоў паводле твораў рускай класікі: "Тры сястры", "Месяц у вёсцы", "Рэвізор" у "Тэатры на Пакроўцы", а таксама "Карамазы", "Мёртвыя душы" і "Жаніцьба" ў Маскоўскім акадэмічным тэатры імя У. Маякоўскага. Рэжысёр-пастаноўшчык і выканаўца ролі Чычкава — мастацкі кіраўнік тэатра імя У. Маякоўскага, народны артыст Расіі **Сяргей Арцыбашаў**. Гэта і раман "Открытый ринг" (С.-Пецяярбург, выдавецтва пісьменнікаў "Дума", 2000 г.), створаны сакратаром выканкама Міжнароднай супольнасці пісьменніцкіх саюзаў, заслужаным работнікам культуры Расійскай Федэрацыі **Іванам Сабілам**. А таксама спектакль "Спакуса" паводле А. Нікалаі творчага калектыву ЗАТ "Міжнароднае тэатральнае агенцтва "Арт-Партнёр XXI", Масква, Баку, Алма-Аты, Мінск, Віцебск, 1996 — 2005 гг. У складзе творчага калектыву: рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Таджыкскай ССР **Валеры Ахадаў**, акцёры — заслужаны артыст Расійскай Федэрацыі **Сяргей Бязрукаў**, народны артыст Расіі **Любоў Палішчук** (вылучаная пасмяротна) ды **Барыс Шчарбакоў**.

З беларускага боку на атрыманне саюзных прэміяў прадстаўленыя ролі ў шасці кінастужках, знятых на "Беларусьфільме", "Мосфільме", "Ленфільме" ды іншых студыях у 1976 — 2002 гг., а таксама роля Раздзяваева і рэжысура спектакля "Міленькі ты мой" у Мінскім тэатры-студыі кінаакцёра, — работы вядучага майстра сцэны тэатра-студыі кінаакцёра, народнага артыста Беларусі **Уладзіміра Гасцюхіна**. На абмеркаванне вылучаныя скульптурныя кампазіцыі помнікаў "Партызанам Палесся" (Пінск, 2002 г.) ды "Беларусь партызанская" (Мінск, 2005 г.), аўтар якіх — **Валянцін Занковіч**. А таксама — канцэртныя праграмы Нацыянальнага аркестра сімфанічнай і эстраднай музыкі Рэспублікі Беларусь, прысвечаныя творчасці беларускіх і расійскіх кампазітараў і праведзеныя ў 2002 — 2005 гг.; дырыжор — дырэктар-мастацкі кіраўнік калектыву, народны артыст Беларусі **Міхал Фінберг**.

Рэцэнзіі, артыкулы, інфармацыйныя матэрыялы пра вылучаныя творы, пра іх аўтараў можна змяшчаць у беларускіх і расійскіх СМІ да 1 верасня 2007 г. або даслаць у Маскву, на адрас Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы ці накіроўваць у яго прадстаўніцтва ў Мінску. Экспертны савет будзе ўлічваць гэтыя меркаванні. А рашэнне наконт прысуджэння прэміяў (нагадаем: іх тры) прымаецца Вышэйшым Дзяржаўным Саветам Саюзнай дзяржавы і прымяркоўваецца да Дня яднання народаў Беларусі і Расіі.

С. Б.

Нядаўна Нацыянальная бібліятэка Беларусі атрымала ў падарунак ад масквічоў 2500 кніг разнастайнай тэматыкі. Падчас урачыстай цырымоніі, якая праходзіла ў межах Дзён Масквы ў Рэспубліцы Беларусь, гумкамі наконт развіцця бібліятэчнай справы і назапашаным вопытам у рэалізацыі разнастайных бібліятэчных праграм пагэраўся дырэктар маскоўскай Цэнтральнай гарадской публічнай бібліятэкі імя М. Някрасава **Святлана Просекава.**

Як зазначыла спадарыня Просекава, бібліятэкі Расіі адраджаюцца. Паспрыяла таму пасланне Прэзідэнта У. Пуціна Федэральнаму сходу, у якім пастаўлены задачы адраджэння бібліятэчных устаноў, павышэння сацыяльнага і прафесійнага ўзроўню бібліятэкара, камп'ютэрызацыі і пераабсталявання храмаў кнігі.

Вопыт масквічоў

Сёння, па словах Святланы Мікалаеўны, у Расіі распрацоўваецца сістэма мер па стварэнні спецыфічных праграм, ініцыятарам якіх у многіх выпадках з'яўляюцца масквічы. Напрыклад, у расійскай сталіцы ўводзіцца адзіны пластыкавы

чыгтацкі білет. Асобная праграма скіравана на абслугоўванне спецыфічных катэгорый грамадзян — інвалідаў, пажылых, шматдзетных сем'яў. Нават ствараюцца працоўныя месцы для вучняў старэйшых класаў і студэнтаў, якія будуць па запальце дастаўляць кнігі з бібліятэк на дом.

Яшчэ адзін праект — стварэнне зводнага электроннага бібліятэчнага каталога ўсіх маскоўскіх кнігафондаў. Таксама разглядаецца магчымасць арганізацыі захаду кніг праз Інтэрнет.

— Шэсць гадоў таму я абвясціла праз СМІ пачатак дабрачыннай акцыі "Масква — рэгіёнам Расіі", — расказвае Святлана Мікалаеўна, — прапанавала выдаўцам лішкі друкаванай прадукцыі і літаратуры, якая не надта прадаецца,

перадаваць бібліятэкарам, каб тыя змаглі папоўніць фонды. Звярталася і да простых грамадзян... У першы год наша Някрасаўка сабрала каля 76 тыс. кніг, а ў наступныя — больш як 100 тыс. Да іх дадайце кнігі, якія выпушчаны за дзяржаўныя сродкі спецыяльна для рэгіёнаў.

У чым значнасць падобнай задумкі? Мы аб'ядналі вакол бібліятэкі выдаўцоў. Калі не хапае экзэмпляраў па той ці іншай пазіцыі, выдавецца дадаткова колькасць кніг, і ўсё роўна застаюцца лішкі прадукцыі, якія варта перадаваць бібліятэкам. Таму такія падарункі на карысць і нам, і выдаўцам, якія атрымліваюць за гэта ўрадавыя граматы, ухваленыя лісты за подпісамі высокіх афіцыйных асобаў...

— Думаю, сёння прыйшоў час абудзіцца бібліятэчнаму грамадству! — падкрэсліла Святлана Просекава.

Таксама яна выказалася за далейшае развіццё супрацоўніцтва з беларусамі. Падарунак масквічоў — не спісаная літаратура, а толькі самыя лепшыя выданні!

Сяргей ДУБОВІК

На фота: намеснік дырэктара па фарміраванні інфармацыйных рэсурсаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Таццяна Кузьмініч і Святлана Просекава; на стэндах — кніжныя дарункі масквічоў.

Фота аўтара

Тэатральная казка найноўшага часу

Культурныя праекты ў межах Саюзнай дзяржавы працягваюць рэалізоўвацца. Дзевяты тэатральна-тэлевізійны фестываль "Ажыўшая казка" праходзіць у Маскве з 26 мая па 1 чэрвеня.

Выбар фестывальнага рэпертуару быў абумоўлены двума юбілеймі класікаў савецкай літаратуры — Самуіла Маршак і Карнея Чукоўскага. Але прадстаўліся драматычныя творы і па іншай тэматыцы. Ад Беларусі ўдзельнічалі тры калектывы — Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача, Гродзенскага абласнога тэатра лялек і Гомельскага абласнога драматычнага тэатра.

Як зазначыў старшыня Беларускага саюза тэатральных дзеячаў Аляксей Дудараў, беларусы годна паказалі сябе падчас фестывалю, а галоўны рэжысёр ТЮГа Наталія Башава нават атрымала першую прэмію за рэжысуру: журы адзначыла яе спектакль "Пацалунак ночы" — казку для разумных і дарослых дзяцей, народжаную падзеямі найноўшага часу.

Па словах галоўнага спецыяліста ўпраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Купрыенкі, за першыя 5 месяцаў 2007 года 29 беларускімі тэатрамі рэспубліканскага і мясцовага падпарадкавання пастаўлена 50 прэм'ер. Як зазначыў Уладзімір Пятровіч, сёння ёсць

калектывы, якія не адчуваюць недахопу ў запрашэннях на гастролі і нават выбіраюць, куды паехаць.

Па словах Аляксея Дударава, беларусы не першы раз здзіўляюць расіян зразумелай "мовай" тэатральнага мастацтва і сваёй душэўнасцю. Між тым, на яго думку, у Расіі ёсць калектывы, у якіх беларусам трэба яшчэ шмат вучыцца. Гэта Малы тэатр, БДТ, МХАТ ды іншыя. "Вучыцца трэба там, дзе ёсць мастацтва! Тэатр павінен захоўваць свой класіцызм. Бо існуе шмат пастановак, якія не вытрымліваюць аніякай крытыкі і не маюць духоўнай каштоўнасці, — падкрэсліў Аляксей Ануфрыевіч і дадаў: — сур'ёзнае тэатральнае мастацтва прыбытку ніколі не прынясе. Таму дзяржава павінна фінансаваць тэатр. Калі грошы становяцца для яго галоўным, то гэта смерць для сапраўднага тэатра".

Уладзімір ШУТАВЕЕЎ

Рыцары ў маляўнічым кутку Мінска

Стары Лошыцкі парк ужо добра вядомы аматарам беларускай самабытнай культуры сваімі святамі. Напрыканцы мая там прайшоў фестываль сярэднявечнай культуры, які спалучыў рыцарскія турніры і сярэднявечную музычную частку.

Мерапрыемства праходзіла адначасова ў двух месцах. Рыцары на ніжняй паляне змагаліся за славу герба свайго горада, клуба і свайго імя. Прысутныя маглі таксама пабачыць бугурт (бліжні бой шэраг на шэраг) і даведацца, як жа ў старадаўнія часы адбываўся заход караля і сцяга. У гэтым годзе ўпершыню ў турніры прынялі ўдзел жанчыны. Акрамя таго, сёлета баі праходзілі сапраўднымі (сталёвымі) мячамі, а не трэніровачнымі, як было раней. Тых, каго больш цікавіла музычная частка свята, віталі на верхняй паляне медыявальных беларускіх гурты "Дэсань", "Кашлаты Вох", "Дзівасіла", "Келіх Кола", "Тэстамент", "Рокаш" і "Ліцвінскі хмель". Пад іх музыку можна было патанцаваць традыцыйныя беларускія танцы альбо проста імправізаваць на свой густ, да чаго заклікала атмасфера свята і разняволенасці. Падчас фестывалю працавала кухня старадаўніх страваў, фотаатэлье з пракатам строяў, а таксама можна было набыць прыгожыя вырабы з натураль-

най скуры, каменя і сплаваў — аналагі тых, якія мелі нашы продкі.

Свята прыцягнула ўвагу не толькі моладзі, але і сямейных параў, сталых людзей. Кожны мог знайсці сабе заняткаў па густу: "пахварэць" за любімы рыцарскі клуб, паслухаць ды патанчыць пад старадаўнюю беларускую музыку, дадаць у свой гардэроб элемент старадаўняй культуры і, зразумела, проста адпачыць у маляўнічым кутку Мінска — Лошыцкім парку.

Ганна КОТ

Маскве паэтаў нашых не забыць

25 мая гэтага года ў Маскве адбылася вечарына, прысвечаная 125-годдзю класікаў Беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Арганізавала сустрэчу з землякамі Маскоўскае грамадскае аб'яднанне "Спадчына" беларусаў Расіі, якое ўзначальвае Аляксей Пісарык. Залу для правядзення вечарыны ласкава прапанавала Цэнтральная гарадская публічная бібліятэка імя М. Някрасава.

На святочнай імпрэзе выступілі паэты Барыс Рабухін, Аляксей Пісарык, Людміла Тураўская, Вольга Харламава, старшыня грамадскага аб'яднання "Беларусы Масквы" Сяргей Кандыбовіч і дырэктар бібліятэкі Святлана Мікалаеўна Просекава.

Вечарына прайшла ў шчырай, цёплай і ўзаемапаважлівай атмасферы.

Ян ПІСЬМЕННЫ

Вечарына ў мастацкім музеі

Аўтарскі літаратурна-музычны вечар Віктара Сухарава "Я ў бярозавай сонечнай засені..." адбыўся ў Магілёўскім мастацкім музеі імя П. Масленнікава. Рускамоўны паэт добра вядомы магілёўцам па зборніку "Ненаписанная картина".

Віктар Сухараў азнаёміў аматараў паэтычнага слова з новай кніжкай арыгінальных вершаў "Родовое дрэво", якая пакуль што знаходзіцца ў электронным варыянце. У ёй — вершы пра дабро і зло, пра карані славянскай культуры і патрыятызму, а таксама і пра каханне. Паэт прачытаў некаторыя свае вершы і выканаў некалькі рускіх народных песень.

Аўтарскія песні, а таксама песні на словы Віктара Сухарава хораша спяваў гітарыст Сяргей Чарноў.

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ

**Беларусь імкнецца ла-
гзіць сяброўскія адно-
сіны з прадстаўнікамі
розных краін. Напэўна,
не памылюся, калі скажу,
што краіны СНД займа-
юць тут асобае стано-
вішча. Сёлетні візіт Прэ-
зідэнта Беларусі ў Азер-
байджан пацвердзіў гэта.
Сяброўства наладжваецца
ў разнастайных накірун-
ках, адзін з якіх — сфера
культуры. Пра некаторыя
аспекты яе развіцця ў
Азербайджане распавядае
міністр культуры і ту-
рызму Абульфас Караеў.**

Сённяшня літаратура звяртае ўвагу на гісторыю Азербайджана, ролю сучаснага пакалення ў фарміраванні новай дзяржавы. У цэнтры ўвагі літаратараў — надзённыя праблемы, у тым ліку акупацыя Карабаха, бежанцы ды іншае.

Мяне радуе, што сённяшня азербайджанская літаратура перадае канфлікт не праз непасрэдна сам сюжэт, а паказвае яго ў адлюстраваных людскіх лёсах новага часу.

— Скажыце, ці ёсць у Азербайджане святы, падобны да нашага Дня беларускага пісьменства?

— Як і ў Беларусі, мы вельмі шануем нашых літаратурных класікаў, сярод якіх паэты Нізамі Гянджэві, Мухамед Фізулі. Ёсць святы, якія адзначаюцца пад эгідай ЮНЕСКА.

Вялікае значэнне для нас маюць кніжныя кірмашы, што праходзяць у Баку. Звычайна ў іх межах мы падводзім вынікі развіцця кнігавыдавецкай галіны, праводзім конкурс, на аснове якога вылучаем удзельнікаў буйных міжнародных кніжных выстаў і спаборніцтваў.

— Як ацэньваецца развіццё кніжнай сферы вашай краіны ў цэлым?

— Хачу адзначыць, што ў мінулым годзе Азербайджанскія выдаўцы заваявалі некалькі прэстыжных узнагарод на кірмашах у Маскве, Беларусі, Франкфурце-на-Майне, Турцыі і іншых краінах. Але мы імкнемся прадставіць нашы выданні больш як здабытак літаратуры, а не як дасягненне паліграфіі.

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК

Фота аўтара

Сябруем з Азербайджанам

— На XXII пасяджэнні Рады па культурным супрацоўніцтве краін-удзельніц СНД міністрамі актыўна абмяркоўваліся магчымасці супрацоўніцтва ўстаноў культуры ў сферы адукацыі...

— Так, мы абмяркоўвалі стварэнне асацыяцыі музычных устаноў дзяржаў-удзельніц СНД. Падкрэслівалася, што падрыхтоўка кадраў вядзецца не уніфікавана, на розных узроўнях. У некаторых краінах музычныя кадры рыхтуюць пад эгідай Міністэрства культуры, у іншых — Міністэрства адукацыі. Ааналіз працесаў будзе займацца спецыяльная рабочая група, вынікам яе працы стане адпаведны дакумент.

— Які сёння ўзровень развіцця літаратуры Азербайджана?

— Думаю, што нашы маладыя пісьменнікі, паэты, драматургі ідуць упоравень з сусветнай літаратурай. Сёння літаратурнае поле вельмі інтэгрэвана, і таму нам таксама трэба было прадстаўляць творы на суд не толькі азербайджанскай грамадскасці. Вядома ж, былі складанасці з перакладам. Нядаўна мы сталі працаваць сумесна з краінамі Сярэдняй Азіі, Грузіяй над выданнямі, у якіх змешчаны творы маладых літаратараў. Гэта дазваляе праводзіць параўнаўчы аналіз, знаходзіць агульныя тэндэнцыі ў развіцці літаратурнага працэсу...

Не згасе памяць пра паэта

Вечарына, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння паэта-земляка Генадзя Кляўко была падрыхтавана работнікамі Рудзенскай гарпасялковай бібліятэкі імя М. Чарота. Актыўны ўдзел у ёй прынялі работнікі Рудзенскага Дома культуры, цэнтральнай раённай бібліятэкі, краязнаўчага музея.

Бібліятэка праводзіць вялікую работу па прапагандзе творчасці пісьменнікаў-землякоў, з'яўляецца базавай па вывучэнні свайго краю, прапагандзе краязнаўчых ведаў. Рудзеншчына здаўна славіцца сваімі талентамі ў галіне літаратуры. Тут нарадзіліся, жылі і працавалі такія вядомыя пісьменнікі і паэты, як М. Чарот, У. Хадыка, Х. Шынклер, У. Ляпёшкін, П. Рунец, Г. Кляўко, Т. Бондар і іншыя. Пры бібліятэцы з 1988 года дзейнічае літаратурны клуб "Роднае слова", які аб'ядноўвае аматараў беларускай мовы і літаратуры. Кожнае пасяджэнне клуба — гэта адкрыццё новых старонак жыцця і дзейнасці вядомых і невядомых паэтаў, пісьменнікаў, новых старонак гісторыі роднага краю.

Значнай падзеяй у жыцці Рудзеншчыны стала святкаванне 75-годдзя з дня нараджэння паэта-земляка Генадзя Кляўко. Удзел у вечарыне прынялі члены клуба "Роднае слова", чытачы бібліятэкі, вучні сярэдняй школы, родныя і блізкія паэта. На вечарыне прысутнічалі дачка паэта Марына Генадзеўна, унучка Анастасія, дзве родныя сястры паэта — Мая Якаўлеўна Іваноўская і Іна Якаўлеўна Казакова. Успамінамі пра свайго бацьку падзялялася дачка Марына, у якой засталася вельмі цёп-

лыя і шчырыя ўспаміны аб ім. Ён вельмі любіў сваіх дзяцей і надаваў іх выхаванню вялікую ролю. Дзецям ад бацькі засталася шмат асабістых рэчаў, рукапісаў, кніг, якімі яны вельмі ганарацца і берагуць. Дачка прывезла і падаравала раённаму краязнаўчаму музею асабістыя рэчы паэта.

Успамінамі пра Г. Кляўко падзяліліся жыхары г.п. Рудзенск — Хадзевіч Галіна Іосіфаўна і Рысьяеў Варвара Уладзіміраўна, якія асабіста ведалі паэта, жылі з ім побач і вучыліся разам у школе. На вечарыне выступіў таксама старшыня Рудзенскага пасялковага Савета В. Рагатко. Потым прысутным была прапанавана літаратурна-музычная старонка вечарыны. Гучалі вершы паэта пра родныя мясціны ў выкананні бібліятэчных і клубных работнікаў, вучняў Рудзенскай школы.

Імя паэта-земляка ўшанавана на Пухавіччыне. У год 70-годдзя з дня нараджэння на будынку Рудзенскай школы ўстаноўлена памятная дошка, якая сведчыць пра тое, што гэту школу скончыў Генадзь Кляўко. У зале "Літаратурная Пухавіччына" раённага краязнаўчага музея ёсць экспазіцыя, прысвечаная паэту, аддзелам маркетынгу цэнтральнай бібліятэкі выдадзены рэкамендацыйны паказальнік літаратуры "Генадзь Кляўко" ў серыі "Пісьменнікі-юбіляры". Бібліятэкі раёна вядуць вялікую работу па прапагандзе творчасці земляка.

Бібліятэкары Рудзенскай гарпасялковай бібліятэкі (загадчыца — Л. Лухверчык) робяць шмат для таго, каб далучыць сваіх чытачоў, асабліва моладзь, да вывучэння гісторыі свайго роднай Бацькаўшчыны, навучыць іх любіць і паважаць родны край і сваіх продкаў.

Ганна ЛАБАСТАВА

У парк вярнулася паэзія

У Брэсцкім парку культуры і адпачынку імя 1 Мая даўно не было нічога падобнага. Песень, музыкі, танцаў тут заўсёды хапала, а вось паэзія не гучала даўным-даўно. Хаця некалі (з той пары мінулі дзесяцігоддзі) выступленні паэтаў былі тут не такімі ўжо і рэдкімі.

І вось прыемная навіна. У сярэдзіне мая адбылася доўгачаканая многімі аматарамі ўзвышанага слова падзея. На адкрытай пляцоўцы тэатра эстрады абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі наладзіла "Паэтычныя чытанні ў гонар 125-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа", пра што паведамляла гараджанам і агромністая афіша пры ўваходзе ў парк.

Перад слухачамі выступілі з творами, прысвечанымі беларускім песнярам, Радзіме, роднай мове Анатоль Крэйдзіч, Любоў Кресеўская, Уладзімір Сітуха, Алёна Дзбіш, Анатоль Гарай, Вера Пракаповіч, Анатоль Дзбінш; песні на ўласныя словы выканаў спявак Анатоль Мядзведзеў.

Мяркуючы па ўсім, людзі па-сапраўднаму захапіліся жывым паэтычным словам, а гэта значыць, што добрая традыцыя правядзення паэтычных чытанняў можа смела вяртацца ў парк. Яе зачалакіся.

Антаніна КІП

Майстры «Вясновага букета»

Шмат убачылі прыгажосці твая мінчане і госці сталіцы, якія наведалі напрыканцы мая Рэспубліканскі фестываль-кірмаш рамёстваў "Вясновы букет".

Адбыўся кірмаш такога маштабу ў сталіцы ўпершыню і быў прысвечаны 15-годдзю Беларускага саюза майстроў народнай творчасці. Яго арганізатарамі выступілі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Беларускі саюз майстроў народнай творчасці, упраўленне культуры Мінгарвыканкама, Адміністрацыя Ленінскага раёна Мінска.

Майстры размясцілі свае вырабы ў цэнтры старажытнага, авіянага легендамі Лошыцкага парку. "З усіх абласцей запрацілі лепшых майстроў, — патлумачыла Тамара Мікалаеўна Харланчук, выканаўчы дырэктар грамадскага аб'яднання "Беларускі саюз майстроў народнай творчасці", намеснік старшыні аргкамітэта фестывалю. — Прыехалі 250 чалавек, якія прадстаўляюць розныя кірункі творчасці — вышыванне, кераміку, саломі- і лозапляценне і шмат чаго іншага".

ставах. Тут імёны 34 класікаў беларускай літаратуры — ад Еўфрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага да сучасных, самых вядомых, як драматург Аляксей Дударэў.

Майстар з Наваполацка Уладзімір Пудаў. Прывёз на кірмаш плеченыя крэслы, куфэркі і іншыя унікальныя рэчы. "Каб зрабіць адно крэсла-качалку патрэбна два-тры тыдні без уліку нарыхтоўкі лазы", — распавядае ўдзельнік фэсту. Яго мэбля карыстаецца попытам. Сам Уладзімір Мікалаевіч па прафесіі інжынер-будаўнік, а лозапляценнем займаецца з 1991 года. Ён кіраўнік клуба народных майстроў у Наваполацку.

У кутку, упрыгожаным ручнікамі і абрусамі на станку ткала Марыя Волкава — кіраўнік Старадарожскага раённага цэнтра рамёстваў. Яна прыпынялася жанчыны, дзеці з цікавасцю назіралі цуд; на іх вачах нараджаліся цікавыя

Сярод мноства работ — два пано з надпісамі — "Слова беларускае — вечнае" і "Дрэва жыцця". Знаёмлюся з майстрыхай: Лілія Зарэцкая прыехала з вёскі Навасёлкі Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці. 35 гадоў адпрацавала на ферме даяркай, выхавала пяцера дзяцей. Але заўсёды знаходзіла нейкую хвілінку, каб вышыць навалачку, ручнік, а то і дыван. "А ўжо цяпер, калі на пенсію, адвожду душу, — смеецца Лілія Радзівонаўна, — вышываю па восем гадзін, а бывае і болей". Цікаўлюся: "Ці ахвотна купляюць вырабы"? Мая субяседніца крыводзіцца: яна ніколі не прадае іх за грошы, паказвае на выстаўках, а яшчэ любіць дарыць. Маёй суразмоўцы 66-ы год, яна душэўны, адкрыты і мудры чалавек, і размова наша закранае многія тэмы. Вышываючы "Дрэва жыцця", імкнулася адлюстравать гісторыю іх роду з 1830 года, і міжволі згадала нядаўна прачытаных слоў Якуба Коласа: "Народ бязмежна багаты ў сваёй мастацкай творчасці. Вучыцеся ў народа". Ці кожны чалавек, які лічыць сябе інтэлігентам, ведае свой радавод? Лілія Радзівонаўна згадвае імёны 90 сваякоў. Для таго, каб вышыць задуманае, яна шукала на магільнях сваіх родных даты іх жыцця, жывым пісала пісьмы і тэлефанавала — і шмат даведалася пра вялікае родавае дрэва.

А пано "Слова беларускае — вечнае" яна вышыла спецыяльна да Дня пісьменства ў Па-

ўзоры. Марыя Андрэеўна навучылася ткаць з 15 гадоў, адразу пасля вайны, у час, калі не было ні грошай, ні тавараў. Цяпер ткаць умеюць дзеці, унучкі, нават унук, які служыць у арміі, а да гэтага тры гады наведваў цэнтр рамёстваў. Марыя Андрэеўна паказала свой нарочны гадзіннік — падарунак ад Прэзідэнта нашай краіны. Яна ўжо тройчы сустракалася з кіраўніком дзяржавы. А калі адзначалася 60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, мела магчымасць каля Кургана Славы падарыць свае ручнікі адрозу тром прэзідэнтам — Аляксандру Лукашэнку, Уладзіміру Пуціну і Леаніду Кучме, які быў у той час прэзідэнтам Украіны.

Вырабы Ігара Вераксы са Слуцка вельмі арыгінальныя. У звычайных рамках для карцін — выпуклыя керамічныя малюнкi з жыцця. Тут і дзед з бабай на печы, маладая пара з пірагамі — усіх сюжэтаў не пералічыць. Сувеніры карыстаюцца вялікім попытам. "Раней вазілі за мяжу, а цяпер жадаючы набыць кераміку хапае і ў Беларусь, — расказвае майстар. — Дарэчы, усе гэтыя вырабы мы робім разам з жонкай Жанай Уладзіміраўнай". Вырабы майстроў з ахвотай прымае на рэалізацыю Мінская мастацкая галерэя.

Усе згаданыя майстры сталі лаўрэатамі фестывалю-кірмашу "Вясновы букет".

Таццяна КУВАРЫНА

«Святло родных бяроз — мая крынічная праўда...»

Аркадзь Пінчук — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Расійскай Федэрацыі, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, прэзідэнт Міжнароднай асацыяцыі пісьменнікаў-бatalістаў і марыністаў, заслужаны дзеяч культуры РФ. У творчым актыве літаратара — шмат раманаў, апавесцей, апавяданняў. Паводле п'еса А. Пінчука ў розных тэатрах пастаўлена некалькі спектакляў. Паводле яго сцэнарыяў зняты шэраг мастацкіх фільмаў. Галоўным героем пісьменніка заўсёды застаецца ваенны чалавек. Адкуль раптам такая прывязка да гэтай тэмы? З гэтага пытаньня і пачалася наша размова. А напачатку яшчэ вось што заўважу: гутарка з Аркадзем Фёдаравічам для "ЛіМа" невыпадковая яшчэ і па той прычыне, што Пінчук — наш зямляк. Але пра ўсё па парадку...

— Аркадзь Фёдаравіч, вашы бацькі не мелі ніякіх адносін да арміі і да мастацтва. Прадзеды дык дакладна аралі палескую зямлю. А вось вы зрабіліся вайсковым пісьменнікам...

— Пасля вайны званне афіцэра было святым. Людзі, якія разбілі немцаў, вынеслі на сваіх плячах чатыры гады вайны, карысталіся ў грамадстве велізарным аўтарытэтам. На іх пагонах зіхацела слава пераможцаў. Я бачыў іх у справе, калі воляю абставін трапіў у чатырнаццацігадовым узросце ў палкавую разведку. Камандзір разведзвода лейтэнант Малышаў застаўся ў маёй памяці як разумны, душэўны і мужны афіцэр. Не без яго завета я стаў і літаратурай займацца. У 1943 годзе мы былі з ім у начным дызры. Любава-ліся начным небам, размаўлялі пра будучае добрае жыццё. Тады ён мяне папрасіў: "Вось ты, як вайна завершыцца, узяў бы і напісаў пра нашы паходы!..." А сам ён марыў вадзіць тралейбусы ў Ленінградзе. Вось такія ў людзей былі зямныя мары. Да таго часу я паспеў ужо закончыць некалькі класаў пачатковай школы і зноўку сеў за парту ўжо ваенным пераросткам. Вучыцца далей не было фізічных магчымасцей. Бацьку рэпрэсавалі ў 1938 годзе. Клопат пра хлеб надзённы заставаўся ў шматдзетнай сям'і на першым месцы. Армія давала і адукацыю, і выхаванне...

— Як жа сыну ворага народа ўдалося паступіць у ваеннае вучылішча?

— Нядобрая слава бегла далёка паперадзе. Маці не бралі на працу. І мяне неаднойчы крыўдзілі. Двойчы за размінаванне і баявы дзеянні я прадстаўляўся да ўзнагароджвання медалямі. Адмаўлялі з-за кляйма "сын ворага народа". Затым двойчы паступаў у ваенныя вучылішчы — артылерыйскае і авіяцыйнае. Не дапускалі нават да экзаменаў. У мараходнай школе, куды паступіў, таму што схваў гэты радок біяграфіі, правучыўся два гады. Затым быў адлічаны, калі пачалі афармляць візы ў замежнае плаванне. Дахаты адпраўлялі запы. І ўсё ж былі месцы, куды прымалі і з такой пазнакай у асабовай справе. Дзякуючы добрым характарыстыкам з ваенкамата і райкама камсамола, мяне дапусцілі да паступлення ў пяхотнае вучылішча. Пасля заканчэння яго пачалася мая афіцэрская служба, а з ёй і маё супрацоўніцтва з ваенным друкам. Змясціўшы аднойчы ў газеце матэрыял пра аслужыўцаў, я на ўсё наступнае жыццё захварэў журналістыкай.

— У вас, наколькі я ведаю, на момант пераходу ў штат ваеннай газеты не было нават журналісцкай адукацыі...

— Ды і са звычайнай грамадскай былі праблемы. Вучыцца давялося ўжо ў акруговай газеце. Начальнік аддзела часам прымушаў мяне па чатыры разы перапісваць матэрыялы. Я гартаў падшыўкі, чытаў, выпісваў артыкулы.

Па загатоўках спрабаваў распрацаваць тую альбо іншую тэму, рабіў план матэрыялу. Затым выпісваў, што ў іх атрымалася добра, а што не ўдалося. Так я прапрацаваў некалькі сотняў публікацый на розныя тэмы. Мой рэдактар палкоўнік Беламестнаў не стамляўся паўтараць: журналіст — гэта мысляр. І прыводзіў такую метафару. Ягады ў лесе — вынік працэсу. Зірні, казаў ён, на чым ягады растуць, адкуль іх карэнні, чым яны сілкуюцца. Падобнай схемай я пасіяхова карыстаўся некалькі гадоў. Яна дапамагала глядзець на праблему з усіх бакоў.

— Але ж пісьменнікам вы сталі, відаць, не таму, што ведалі нейкі алгарытм распрацоўкі тэмы?

— Зразумела, што не. Мяркую, што цяга да пісьменніцкай працы была закладзена ўва мне генетычна. Памятаю, перад вайною наглытаўся вадкі з Прыпяці і захварэў на дызентэрыю. Патрапіў у бальніцу. Сябар прынёс мне кніжку пра фауну. Я пачытаў і падумаў, што сам бы змог так расказаць пра свой край. На той час лес і родныя палескія балоты сталі для мяне другім домам. Мы з сябруком Мішкам Нехаронскім ведалі ўсе сцяжынікі наўкола, усе грыбніцы, ягадныя месцы абшлі, карміліся яйкамі качак. Але сапраўдным штуршком для пісьменніцкай работы стала для мяне вучоба ў Літаратурным інстытуце. На той час у акруговай газеце Прыкарпацкай ваеннай акругі пабачыла свет некалькі маіх апавяданняў. Яны і паслужылі пуцёўкай у літаратуру. Далей зямлякі дапамагалі. У час вучобы ў Літінстытуце пазнаёміўся з рэдактарам часопіса "Маладосць". Ён прапанаваў надрукавацца ў выданні. Публікацыі патрапілі на вочы Івану Шамякіну. Ён парэкамендаваў напісаць яшчэ што-небудзь і паабяцаў выдаць кніжкай. Я, зразумела, не мог не выканаць наказ Івана Шамякіна і засеў за працу. У выніку ў 1969 годзе пабачыў свет зборнік маіх апавяданняў у выдавецтве "Беларусь". Выхад першай кнігі, публікацыі ў "тоўстых" часопісах Беларусі і п'есы, якія ўжо былі пастаўлены ў тэатрах Львова,

Нарэшце, з другога паўгоддзя гэтага года, выданні РВУ "Літаратура і Мастацтва" патрапілі ў падпісны каталог Расійскай Федэрацыі. Цяпер беларусы Расіі і ўсе тамашнія прыхільнікі нашай нацыянальнай літаратуры і культуры будуць мець магчымасць знаёміцца як з новымі мастацкімі творамі беларускіх пісьменнікаў, так і з навінамі грамадскага і культурнага жыцця Беларусі.

Сёння наш карэспандэнт **Сяргей МАРТЫНКЕВІЧ** гутарыць з адным з тых, хто падобную "связуючую нить" паміж двума братнімі народамі ўспрыняў як належнае. Гэта — наш зямляк з-пад Гомеля, вядомы пісьменнік, які жыве ў Санкт-Пецярбургу, **Аркадзь ПІНЧУК**.

Хабараўска, далі магчымасць уступаць у Саюз пісьменнікаў СССР. Адбылося гэта ў Мінску. Мяне рэкамендаваў вядомы драматург Андрэй Макаёнак і яшчэ два пісьменнікі. Пры галасаванні быў толькі адзін голас супраць — Васіля Быкава. Зразумела, карцела ведаць, чаму. Высветлілася, што нічога асабістага. Быкаў лічыў мяне акупантам Чэхаславакіі. Тым часам я служыў у Цэнтральнай групе войск, працаваў начальнікам аддзела культуры групавой газеты. А ў цэлым адносіны з беларускімі пісьменнікамі складаліся самым лепшым чынам. Я сябраваў з Іванам Мележам і іншымі пісьменнікамі. Не забываўся на мяне як на свайго "хрэсніка" і Іван Шамякін. Неяк ён распытаў мяне пра жыццё-быццё ў Львове, пра побытавыя праблемы. І нечакана вельмі здорава дапамог. Напісаў камандуючаму акругі ліст з просьбай палепшыць мае жыллёвыя ўмовы. Рэакцыя была імгненнай — мне выдзелілі новую кватэру.

— Што для вас Беларусь сёння?

— Месца, куды пастаянна вяртаюся. Прыязджаю на тыдзень-два штогод. У Васілевічах жыве мая старэйшая сястра, ёсць пляменнік. Ён сустракае мяне ў Гомелі і вядзе да родных мясцін, на могілкі. Магіла дзёда Рамана, які замяніў мяне бацьку, цягне мяне. Ён паказаў мне, як хадыць за плугам, навучыў цясярыць, рабіць іншую мужчынскую работу. Яго таксама рэпрэсавалі... А я ўвесь час некуды спяшаўся: то на спартыўную пляцоўку, то ў клуб, то па іншых справах. А дзёда не ста-ла, і неак сіратліва зрабілася... Адчуваю сваю віну. Хату нашу прадалі. Праўда, дзе заначаваць, для мяне не праблема. Неабавязкова і ў родзічаў. Любоў хаты можна спыніцца, і вам абавязкова раскажуць пра апошнія вясковыя навіны, запысьце у госці, прапануюць чарку і скварку. На радуніцу на могілках сустрэнеш усю вёску. Мяне і цяпер там многія ведаюць, клічуць да сябе. З Беларусі я вяртаюся з незвычайным жыццёвым зарадам.

— Як вы ацэньваеце сённяшні стан беларуска-расійскіх адносін?

— Я лічу, што яны павінны быць лепшымі і ні ў якім выпадку не пагаршацца. Нават пад націскам нафтавых і газавых магнатаў. Беларусь абавязана захаваць свой суверэнітэт. Калі б яна сёння ўвайшла ў склад Расіі, як Тува ці Комі, то рэспубліка вельмі хутка "растварылася"

б не толькі як нацыянальнае грамадства, але як і гаспадарчы суб'ект. Тыя законы, што дзейнічаюць сёння ў Расіі, дазваляюць жулікам імгненна расцягнуць уласнасць Беларусі па прыватных кішэнях. А дзяржукласнасць у рэспубліцы нядрэнна захавалася, у многіх алігархаў выклікае жада-не яе нейкім чынам захапіць. Калі б удалося стварыць агульную канстытуцыю, пры захаванні дзеючай надбудовы, то з часам Саюз мог бы перарасці ў іншую структуру. Сёння палітыкі не жадаюць дзяліцца ўладай. Але існуючы добраасудскія адносіны трэба захоўваць, працаваць, каб выгада для аб'яднання была відавочнай усім.

— Вы лічыце сябе беларусам ці рускім? Як ставіцеся да праблемы скарачэння ўжытку беларускай мовы?

— Вядома ж, я беларус. І па карэннях, па менталітэце. І говар нават захаваўся, як бы ад яго не стараўся пазбавіцца. Мова ў мяне ў крыві. Я рэгулярна чытаю беларускую паэзію, прозу. Духоўная патрэба ў гэтым ёсць пастаянная. Нядаўна трымаў у руках томік вершаў Янкі Купалы. Яго творы вельмі меладычныя. Я з вялікім захапленнем перачытаў нядаўна лінкёўскага "Міколу-паравоза". Мне пастаянна дасылаюць з Мінска "Беларускую ваенную газету". Яе з задавальненнем чытаю не толькі я, але і мае калегі-ветэраны. У той жа час, як творчы работнік, адношу сябе да расійскай пісьменніцкай садружнасці. Я гавару і пішу на рускай мове, вывучаў і працягваю вывучаць рускую класіку. А што да складанасцяў з роднай мовай, то лічу, што яна павінна вяртацца да шырокага ўжытку. Але не сілай, як на Украіне. Беларусь стайць на стыку славянскіх народаў. Усё насельніцтва размаўляе па-руску. У вёсках гавораць на змешанай руска-беларускай мове. Гэтая мова зразумелая ўсім. Літаратурная мова існуе ў асяродку "прасунутай" інтэлігенцыі і франдзіруючай моладзі. Некалі ў народа з'явіцца асэнсаванне неабходнасці роднай мовы. Таму я за шырокую трансляцыю тэле- і радыёперадач па-беларуску, за выданне перыёдыкі на беларускай мове. Я з задавальненнем слухаю беларускую мову і ведаю, што яна не выклікае адштурхоўвання ў простых людзей. Лічу, што на сённяшні час улада рэспублікі паступіла правільна, захаваўшы дзве дзяржаўныя мовы.

— Вашы кнігі трэба шукаць у раздзеле ваенна-патрыятычнай літаратуры. Але

такую сёння амаль нідзе не сустрэнеш у кнігарнях. Ці адрозніцца ў грамадстве цікаўнасць да такой не моднай цяпер тэмы патрыятызму?

— На пачатку 1990-х выдавецтвы завярнулі дзве мае кнігі з друку. Гандаль адмовіўся іх браць з-за адсутнасці попыту. Пасля настаў перыяд, калі я быў увогуле без працы і стаў падпрацоўваць у ваенкамаце, нават за пэндзаль узяўся, пачаў маляваць карціны. І скажу, што атрымлівалася нядрэнна! Гэта дапамагала зводзіць канцы з канцамі. Цяпер стала лягчэй. Дзяржава пачала болей увагі надаваць ваенна-патрыятычнаму выхаванню. Выдзяляюцца сродкі на выданне зборнікаў і кніг. Адраджаюцца літаратурныя конкурсы. Наша асацыяцыя баталістаў-марыністаў таксама не сядзіць без справы. Мае калегі працуюць, пішуць, шукаюць спонсараў. І хаця аматары патраціць грошы на патрыятычную літаратуру знаходзяцца з цяжкасцю, добрыя людзі ўсё ж сустракаюцца. Мы выдалі 20 тамоў нарысаў пра франтавікоў, 3 тамы ўспамінаў пра Герояў Савецкага Саюза і поўных кавалераў ордэна Славы. У выдавецтве пісьменнікаў "Дума" ў 2004 годзе выйшаў мой біяграфічны раман "Белы бусел ляціць". У ім апісаны не толькі старонкі ўласнага жыцця, але і лёсы землякоў у ваенныя і галодныя пасляваенныя гады. Друкуюцца кнігі іншых аўтараў. Так што, горшы час для нашага пісьменніцкага цэха, здаецца, мінуў. Што датычыць чытацкай цікаўнасці, то тут не так усё проста. Патрыятычныя пачуцці працягваюцца ў народа ў часы выпрабаванняў. Краіна жыве цяпер адносна спакойна. У масавую свядомасць уведзены прынципы пра тое, што асабістыя інтарэсы стаяць вышэй, чым грамадскія. Многія духоўныя каштоўнасці альбо знівеліраваны, альбо страчаны. Таму цяжка разлічваць на нейкі ўдзячны водгук чытачоў. Але "любовь к отеческим гробам" не вытручана. Пры чарговым наведванні Беларусі я заехаў у Клінск, пад Мозырам. У гады вайны ля ракі там быў створаны моцны варожы раён. Наша група сюды на разведку хадзіла, каб высветліць характар умацаванняў. У лапцях і старой світцы я прабіраўся ў вёску. І на свае вочы бачыў, як арганізавана абарона праціўніка. Пасля ў глыбіню варожага тылу мы правялі па балоце цэлы полк. Жывых удзельнікаў тых падзей амаль не засталася. У Клінску, праз 60 гадоў пасля вызвалення, я расказаў землякам, дзе стаялі танкі, дзе была камендатура, як нашы войскі вызвалілі вёску. Мяне слухалі з вялікай цікавасцю і не хацелі адпусціць. У бібліятэцы ў Васілевічах ёсць пакой, прысвечаны шасці пісьменнікам-землякам. Там ёсць іх кнігі, асабістыя рэчы, у тым ліку і мае. Самы вядомы з пісьменнікаў — Іван Навуменка. Ён сам быў удзельнікам падполля, пісаў пра партызан, пра сваіх землякоў. Маладыя людзі жывуць на тых жа вуліцах, што і іх папярэднікі, носяць тыя ж самыя прозвішчы. Дзяды-прадзеды гэтых сучаснікаў ляжаць у братніх магілах, пахаваныя пад сціплым абеліскам. Словам, для тых, хто жыве за межамі рэспублікі, ёсць якар, які прыцягвае, прымушае прыязджаць сюды з году ў год. Думаю, што ўсведамленне Радзімы прыходзіць да чалавека з разуменнем таго, адкуль ён ёсць, адкуль ідзе яго род. А дапамагчы чалавеку ў гэтым — наш пісьменніцкі абавязак.

Гутарыў
Сяргей МАРТЫНКЕВІЧ
г. Санкт-Пецярбург

Мастацкая літаратура Беларусі, як і літаратуры іншых постсавецкіх краін, развіваецца ў рэчышчы гэтых моў — нацыянальнай і рускай. Несумненна, вучоныя-філолагі зацікаўлены, каб з-пад увагі літаратуразнаўства не выпаў ніводзін узор айчыннага прыгожага пісьменства, каб кожны мастацкі твор атрымаў аб'ектыўную і кампетэнтную ацэнку.

На кафедры рускай літаратуры філалагічнага факультэта БДУ пад кіраўніцтвам прафесара Святланы Ганчаровай-Грабоўскай ідзе актыўная праца па навуковай тэме "Рускамоўная літаратура Беларусі канца ХХ — пачатку ХХІ стагоддзя". Сярод задач, якія стаяць перад калектывам вучоных, — не толькі даследаванне, але і папулярызацыя творчасці сучасных рускамоўных аўтараў Беларусі, і шырокая яе прапаганда. Нярэдка бывае так, што ўвага да творчасці пэўнага мастака ўзнікае пасля асабістага з ім знаёмства, сустрэчы, гутаркі. Недарэмна, відаць, у заходне-еўрапейскіх краінах аўтарскія "прэзентацыі" ў кнігарнях і бібліятэках ужо даўно сталі традыцыйным і абавязковым мерапрыемствам, выдавецтваў нават "прапісваюць" гэтую ўмову ў кантрактах. Думаецца, сустрэчы пісьменнікаў са студэнтамі (асабліва гуманітарных профіляў) маюць не меншы плён. Бо менавіта гэтая катэгорыя студэнтаў пільна адсочвае і новыя імёны, і новыя творы, а значыць з'яўляецца актыўным "спажывцом" літаратурнага прадукту". Як вядома, мастацкая літаратура гэтаксама патрабуе рэкламавання, а ўжо чытач, пазнаёміўшыся з тымі ці іншымі "творчымі вырабамі", вынесе свой канчатковы вердыкт іх жыццяздольнасці і мастацкай вартасці, паставіць таўро гатунку.

На гэты раз гасцяў студэнцкай аўдыторыі стала Тамара Іванаўна Краснова-Гусачэнка — старшыня Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, аўтар шматлікіх паэтычных зборнікаў, сярод якіх — "На адном дыханні" (1999), "Отпусти меня, боль" (2000), "И... слёзы первые любви" (2001), "Посреди зимы" (2003), "Золотая капля" (2004), "Я пришла..." (2006) і іншыя.

...Пачатак гаворкі заўсёды няпросты. Студэнты, не тоячы сваёй пільнасці, пэўны час "вывучалі" і "разглядалі" гасцю, а пасля пачалі "выпрабавваць" пытанні. Перш-наперш строга прагучала: "Чаму, жывучы ў Беларусі, вы пішаце па-руску? Як увогуле ставіцеся да нацыянальнай мовы?"

Тамара Іванаўна пачала расказваць, як складалася яе біяграфія і творчы лёс: "...Нарадзілася ў 1948 годзе ў вёсцы Шчапяціна Бранскай вобласці. Беларусь, горад Віцебск, сталі новым месцажыхарствам у сярэдзіне 70-х, калі выйшла замуж. Сёння гэтая зямля, з якой звязана большая частка жыцця, з'яўляецца маёй другой радзімай. Увогуле, у мяне нават тры радзімы — Расія, Украіна і Беларусь. Так сталася ў жыцці, што крэўнымі павязямі мая сям'я шчыльна знітанавана з гэтымі славянскімі краінамі. Адзін са сваіх вершаў я так і назвала "Три родины во мне живут..." Беларускаю мову бачыма люблю... Дазвольце, прачытаю вам свой верш "Родная мова":

"Мова, родная мова",
да как же так стало?
"Мова" грустно молчала,
"мова" горько устала.
Из неё стали делать
орудия боя,
А она родилась —
из красы и любви.
И горела она,
от стыда розовея:
Развернули войну,
прикрываются ею.
Ею — били нещадно,
её выставляли,
Как причину всех зол,
её в пули сплавляли.

Тамара Краснова-Гусачэнка — гасця філфакаўцаў БДУ

Я ўдзячна вам за цеплыню

Пули яда... А "мова" была беззащитна,
Не для лжи рождена,
для пресветлой молитвы,
Рождена для того, чтобы
нежно называли
Мог ребёнок родимых и "та-ту" и "маці".
Над "калыскаю" ласково
песню "спяваці",
Чтоб служить процветанию
родного края,
Чтоб сказать теще зореньки
ясной — "кахаю".
"Мова, родная мова",
прости и живи,
Только волюшкой доброй и
только в любви!..

Вось такі адказ я магу даць на ваша пытанне пра мае адносіны да нацыянальнай мовы".

Дарэчы, у рэцэнзіі Алеся Марціновіча на кнігу вершаў "Я пришла..." падкрэсліваецца: "У дадзеным выпадку беларускаць — гэта стан душы. Тым больш прыкра ад таго, што знаходзяцца ахвочыя папракаць Т. Краснову-Гусачэнку ў тым, што яна не піша па-беларуску. Не задумваючыся, не саромеючыся, папракаюць тую, якая правяла ўжо ў родным для яе Віцебску дзесяткі ранішнікаў і сустрэч у дзіцячых садках, у час якіх гучала беларуская мова. Чамусьці гэтага "добразчыліўцы" не жадаюць заўважаць" ("ЛіМ", 8 снежня 2006 г.). Сапраўды, Тамара Краснова-Гусачэнка — прафесійны педагог. У 1978 годзе скончыла Бранскі дзяржаўны педагогічны інстытут (філалагічны факультэт), 1986-м — Мінскі дзяржаўны педагогічны інстытут імя А. М. Горкага (факультэт дэфекталогіі), на працягу 15 гадоў узначалвала спецыялізаваную дзіцячую ўстанову для дзяцей з цяжкімі парушэннямі маўлення.

Пытанні "калі вы адчулі свой творчы патэнцыял?", "які твор у вас самы значны?", "што з напісанага вам асабліва дорага?" — традыцыйныя ў дыялогах студэнтаў і літаратараў. Трэба падкрэсліць, што гэтыя, нібыта "няхітрыя" пытанні, апроч шчырай цікаўнасці, усё ж такі ўтрымліваюць пэўную долю "правакацыйнасці". Бо часта, адказваючы на іх, аўтары дэманструюць і няздольнасць да самааб'ектыўнасці, і, празмерна захапляючыся, забываюцца, што "сціпласць упрыгожвае", — пачынаюць урачыста хваліць сябе на ўсе лады. Нярэдка бывае і так, што пісьменнікі выяўляюць занадта "сур'ёзнае" стаўленне да сваіх творчых узораў і распачынаюць сумныя лекцыі з ключавымі словамі "канцэпцыя", "рэцэпцыя", "перцэпцыя" і г. д. Асабліва недарэчна і смешна гэта выглядае, калі пісьменнік-пачатковец збіваецца на пафас аракула ці, па меншай меры, літаратурнага класіка.

"Традыцыйнае" пытанне, якое па сутнасці ўтрымлівала тры асобныя пытанні, студэнты

задалі і Тамары Красновай-Гусачэнкай: "Як пачыналася ваша творчасць? Калі вы ўсвядомілі сябе паэтам? З якім творам вы ўпершыню выступілі публічна?" Аўдыторыя сцішана чакала: як жа будзе "ацэньваць" сябе гэтая жанчына, што пакуль трымалася сціпла і годна, прэтэнзій "на месіянства" не выяўляла, гаварыла, быццам бы, шчыра...

Але яна не спыталася адказваць, пасміхалася, аглядала аўдыторыю, пасля сказала: "...Вядома, вы чакаеце ад мяне аповеда пра першыя публікацыі і хаджэнні па рэдакцыях, пра "застольную працу" і творчыя

...Нарадзілася ў 1948 годзе ў вёсцы Шчапяціна Бранскай вобласці. Беларусь, горад Віцебск, сталі новым месцажыхарствам у сярэдзіне 70-х, калі выйшла замуж. Сёння гэтая зямля, з якой звязана большая частка жыцця, з'яўляецца маёй другой радзімай. Увогуле, у мяне нават тры радзімы — Расія, Украіна і Беларусь. Так сталася ў жыцці, што крэўнымі павязямі мая сям'я шчыльна знітанавана з гэтымі славянскімі краінамі.

сустрэчы... Але, на самай справе, паэтам я адчула сябе дзесьці гадоў у пяць. На сямейным свяце — дні нараджэння маці — я выступіла з уласным вершыкам перад бацькамі і гасцямі. Памятаю, мне вельмі хацелася ўсіх парадаваць і зрабіць маме сапраўдны падарунак.

Прагучала яшчэ адно пытанне, якое неаднаразова вымушала выступіць літаратараў напружана вышукваць "арыгінальнасць" ва ўласнай творчасці, міжволі схіляюцца да пахвальбы. Сапраўды, падумайце, як адказаць на пытанне — "у чым наватарства вашай паэзіі?" — каб утрымацца ад "самакампліментарнасці".

Не асабліва раздумваючы, Тамара Іванаўна на гэта адказала: "Не ведаю. Можна, нават зусім няма ніякага наватарства... Я проста выказваю ў творах сваё бачанне свету, сваю любоў да людзей, да прыроды, да ўсяго прыгожага, што існуе вакол нас. У вершах — усё маё жыццё, асабістыя трывогі і радасці, поспехі і страты, мой боль, мае пакуты... Заўсёды спадзяюся, што той ці іншы верш знойдзе водгук у чымсьці сэрцы, можа, нават камусьці дапаможа ў цяжкую хвіліну..."

Я кричу, я стучу,
докричаться хочу
И надеюсь,
что кто-то услышит
И ответит.
И слово его подхватю,
Обогрею, укрою,
Пусть дышит.
Пусть ожившее,
пусть оно корешки,
Пусть травинкой
за землю уцепится...

Такое ў мяне бачанне ўласнай творчасці, такія ў мяне паэтычныя стымулы".

Трэба падкрэсліць, што паэзія Тамары Красновай-Гусачэнкай ўсё больш прываблівае ўвагу — і чытачоў, і літаратуразнаўцаў. Не сакрэт, што прызнанне надзвычай важна для мастака — яно натхняе, акрыляе, робіцца дадатковым імпульсам. Так, важнай падзеяй у творчым жыцці паэтэсы стала прэстыжная ўзнагарода — Міжнародная літаратурная прэмія імя Сімяона Полацкага, якую яна атрымала за кнігу "Золотая капля". Старшыня журы, маскоўскі празаік, крытык і публіцыст Ігар Будзілін-Авяр'ян адзначыў, што на гэты раз вакол кандыдатуры дыпламанта не ўзнікла ніякіх праблем, меркаванні

старонкай кнігі, яна дайшла да гэтых вершаў, было заўважна, якіх намаганняў каштавала ёй стрымаць эмоцыі, утайць душэўны боль, а ўслых толькі прамовіла "не магу..." і абмінула гэтыя творы.

Яна чытала толькі аптэмістычныя і жыццесцвярдзальныя вершы, у якіх апяваліся беларускія краявіды, вобразы прыроды...

*Цветная, звенящая песня,
Гигантская скатерть лесов,
Зовущая синь поднебесья,
Панбархат росистых лугов...*

Прачытана было гэтаксама нямаля лірычных вершаў, прысвечаных адвечнай тэме кахання. Дзяўчаты, якія складаюць пераважную большасць філфакаўскага "населенства", слухалі іх з асаблівай увагай, з задуменнымі тварамі...

*Сиреневый буран
Нахлынул на плетень.
Сугробом лёг туман
В предугртенною тень.*

*Висел небесный звон
Над сонною водой.
Спал на подушке сон,
И звался он — тобой.*

...Апроч іншага, студэнтаў цікавіла і грамадская дзейнасць Тамары Іванаўны, яе праца на пасадзе старшыні Віцебскага аддзялення Саюза пісьменнікаў. Гасця патлумачыла, як ладзіцца сустрэчы з чытачамі, як адбываюцца калегіяльна-творчыя дыялогі, але з найбольшым захапленнем гаварыла пра літаратурныя конкурсы, бо менавіта падобныя мерапрыемствы даюць магчымасць адкрыць новыя таленты, заўважыць адораных маладых паэтаў. "Вось, напрыклад, зусім нядаўна, — расказвала Тамара Іванаўна, — у нас на Віцебшчыне завяршылася падвядзенне вынікаў абласнога конкурсу паэзіі, прысвечанага 125-годдзю з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Гэты конкурс праводзіўся Віцебскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі сумесна з упраўленнем ідэалагічнай работы і ўпраўленнем культуры Віцебскага аблвыканкама з мэтай выяўлення талентаў. Удзельнікі былі размеркаваны на дзве ўзроставыя катэгорыі: першая — да 18 год, другая — 19 — 30 год. Конкурс шырока рэкламаваўся, яго ўмовы абвешчаны ў абласных газетах "Народнае слова" і "Віцебскі рабочы", у гарадской газеце "Віцьбічы", у многіх раённых выданнях, у іншых сродках масавай інфармацыі.

згадалі ў пачатку гаворкі, — "Три родины во мне живут..." Вось тут паэтэса нечакана разгубілася. Пасля, заўважна пачырванеўшы, сказала: "Разумеецца, гэты верш мне сапраўды вельмі дарагі, напісаны ён шчыра... Але мае калегі па творчасці, паэты і пісьменнікі, не раз яго крытыкавалі, казалі, што рыфмы — недасканалыя, ёсць паўторы слоў і іншае. Таму, сказаць сапраўды, мне б не хацелася выносіць яго на ваш суд".

Дзе ж там! Студэнтам-філолагам, якія адчуваюць сябе ўжо фактычна прафесійнымі знаўцамі літаратуры і адукаванымі спецыялістамі, зрабілася тым больш цікава... Яны настойвалі, прасілі...

Тамара Іванаўна змушана была саступіць:

*Хозяин дома, муж, отец
родился в Украине.
А в Белоруссии на свет
родились дочь, два сына!
Я — россиянка... Ах, цвели
сады, и пели соловьи,
когда на троих русской
меня — невестой — увезли,
я стала белорусской...*

Фактычна кожны слупок перапыняўся апладысмантамі. Думаецца, гэта была рэакцыя аўдыторыі не толькі на сам верш, — так выказвалася яшчэ і маральная падтрымка аўтару, які выклікаў сімпатыю сваёй шчырасцю, неспрэчнасцю і даверлівасцю. Між іншым, крытыкі гэтаксама станоўча ацэньвалі гэты верш.

Але ёсць у творчасці Тамары Красновай-Гусачэнкай цыкл вершаў, з якога ў час сустрэчы са студэнтамі яна не здолела прачытаць ніводнага... Гэтыя творы паклікала да жыцця трагічная падзея — гібель сына. Калі, перагортваючы старонку за

«Каб любіць Беларусь нашу мілую»

Наш тыднёвік ужо не раз пісаў і згадаў пра жыццё і дзейнасць рэгіянальных беларускіх дыяспар у Расіі, у тым ліку і пра Іркуцкае таварыства Беларускай культуры імя Я. Д. Чэрскага. Гэта адно з найбольш буйных актыўных і старэйшых (створанае ў 1996 годзе) яднанняў нашых суайчыннікаў за межамі Радзімы.

“Я забыў Вам сказаць в прошлым последнем письме, что жители селений Култука и Тунки проиходят от белорусов, а не великоросов. Моё мнение подтвердил фольклорист Повинский. Я обратил яго внимание на агно мню замеченное обстоятельство, что култучане не употребляют матерных ругательств, и что у них в рубцах нет косых воротников”, — кароткая вытрымка з ліста Б. І. Дыбоўскага ад 6 снежня 1926 года (працаваў у Култуку напрыканцы XIX стагоддзя), якую я цытую з перыядычнага (раз на два месяцы) бюлетэня “Маланка”, што выдаецца гэтым таварыствам, кіраўніком якога і нястомным завадатарам (а таксама рэдактарам бюлетэня) з’яўляецца Алег Рудакоў, імя вядомае беларускім патрыятам на ўсёй прасторы былога СССР.

Матэрыялы апошняга (85-га, сакавіцкага) выпуску бюлетэня сведчыць, што беларуская культурная суполка жыве ў Іркуцкай вобласці вельмі цікавымі справамі і цёплым сяброўскім колам, дзе любоў да Бацькаўшчыны, узаемадапамога і паразуменне з’яўляюцца асноўнымі духоўнымі чыннікамі.

15 сакавіка ў Іркуцку ў ДOME-музеі Г. С. Валконскай адбылася літаратурна-гістарычная імпрэза, прысвечаная 190-годдзю з дня стварэння ў Вільнеськім універсітэце асветніцкага аб’яднанняў філаматаў і філарэтаў, арганізаваная польскім, беларускім і літоўскім культурным таварыствамі. Было многа расповедаў пра натхняльніка “сяброў навукі”, вялікага паэта Адама Міцкевіча і яго таварышаў Чачота і Зана. Зачыталіся прыватныя

лісты А. Міцкевіча і вершы Я. Чачота.

Поруч са справаздачай пра згаданую вышэй імпрэзу друкуецца цікавы артыкул Ларысы Аболінай “Беларусы ў паўднёвым Прыбайкаллі”. Па яе выкладках у Іркуцкай вобласці на сённяшні дзень жыве прыкладна 50 тысяч беларусаў. А ўвогуле першы перасяленцы з Беларусі з’явіліся ў гэтых краях яшчэ ў XVII стагоддзі. Найбольш істотнае беларускае ажыццеленне адбылося ў 1911 годзе падчас будаўніцтва Кругабайкальскай чыгункі. Цяпер нашчадкаў беларусаў можна сустрэць у кожным населеным пункце наўсцяж гэтага чыгуначнага шляху ад пасёлка Байкал да сяла Выдрына.

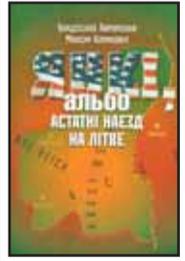
Я думаю, нашым чытачам будзе цікава прачытаць і гэты фрагмент з артыкула Л. Аболінай: “...бабушка моя

— беларуска, с Витебщины. До 17 лет я слышала дома белорусскую речь, и рассказы о “милой родине”, с которой уехала она, когда ей было тоже только 17, и куда стремилась её душа до 95 лет. Занимаясь родословной уже не первый год, я всё больше думаю о том, что случайностей не бывает: если человека не устраивает жизнь, работа, отношения — значит, он что-то потерял в прошлом, вовремя не заметил и ушёл не туда. Уж не корни ли свои? Вспомнила бабушкины сказки, записала воспоминания, съездила на её родину — стало получше, но чего-то не хватало: захотелось узнать и историю, и литературу, и культуру Белоруссии, найти единомышленников, понять что-то ещё”.

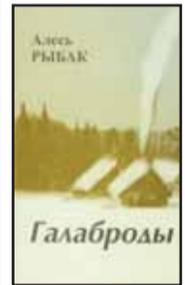
Чытаеш такое здалёк сказанае, а думаеш і праецыруеш яго на сваё блізкае. Аказваецца, як гэта не сорамна, не так далёка мы стаім адзін ад аднаго, беларусы, — туташнія ад тамашніх. Давайце ж цікавіцца сабой, ведаць пра сябе — каб быць сабою. А тыя, хто можа, — дзяліцца з суайчыннікамі сваім духоўным багаццем: дасылаць цікавыя кніжкі, часопісы, а, у рэшце рэшт, не паленавацца і набраць на камп’ютэрнай клавіятуры (malanka2000@mail.ru) колькі прыветных слоў. Каб паўсюль ясналася і святлела неба над беларускімі галавамі. Каб жыла наша Айчына.

Леанід ГАЛУБОВІЧ

КНИЖНАЯ ПАЛІЦА

У выдавецтве “Медисонт” выйшаў у свет кінараман-фарс “Янкi, альбо Астатні наезд на Літве” Уладзіміра АХРОМЕНКІ і Максіма КЛІМ-КОВІЧА. “Гэта захапляльны аповед, прасякнуты гумарам. Кніга зацікавіць як аматараў вострасюжэтных твораў пра авантуры і інтрыгі, перастрэлкі і пагоні, гэтак і прыхільнікаў інтэлектуальнай літаратуры, якія цэняць тонкую паваду, дасціпныя алюзіі і мудрагелістыя тэкстуальныя стратэгіі”. Апошняе насцярожвае, але сапраўднага чытача, вядома ж, не адштурхоўвае.

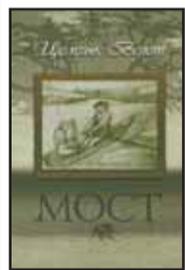

У “Кнігазборы” выйшаў раман Алясея РЫБАКА “Галаброды”. Гэта другая частка дылогіі. Першы раман “Трэба было жыць” у свой час выходзіў у серыі “Школьная бібліятэка” і займеў некалькі перавыданняў. Паказана пасляваеннае жыццё былой Заходняй Беларусі падчас калектывізацыі.

У выдавецтве Логвінава выйшла ў свет беларуска-нямецкая анталогія “Лінія фронту 2”. Гэта крытыка, проза і вершы адносна маладых нямецкіх аўтараў у перакладах на беларускую мову і гэтакіх жа беларускіх — на нямецкую.

Ёсць цікавыя чытальныя тэксты. Як з аднаго боку так і з другога. Ёсць прастора і для палемікі.

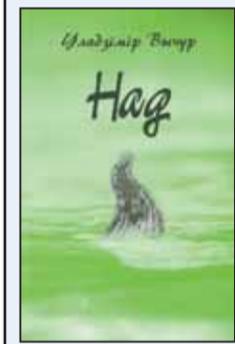

У выдавецтве Логвінава з’явіўся зборнік выбраных вершаў маладога паэта Цемрыка ВЕЛЁТА “Мост”. Калі ў васемнаццацігадовага літаратара ўжо ёсць тэксты, з якіх можна выбіраць вершы, то трэба спадзявацца, што не за гарамі час, калі з гэтых вершаў можна будзе выбраць і саму паэзію... паколькі, як гэта заўважаецца, сям-там у зборніку яна прысутнічае...

У Гомелі (КВПУП “Сож”) пабачыла свет манаграфія вядомага літаратуразнаўцы і крытыка Івана ШТЭЙНЕРА “Споведзь пераг Богам і людзям: беларускага паэзія на стыку тысячагоддзяў”. У зборніку адсочваецца эвалюцыя сучаснай беларускай паэзіі на пераломе тысячагоддзяў. Падаюцца творчыя партрэты У. Караткевіча, Р. Барадудзіна, А. Сыса, Р. Баравіковай і В. Шніпа. Зроблена таксама спроба вызначыць перспектывы і накірункі развіцця нацыянальнай паэзіі ў XXI стагоддзі.

Стаць на крыло

Невядома з якой прычыны пад не па-беларуску вычварным псеўданімам Уладзімір Вычур выдаў сваю чарговую кніжку ў выдавецтве “Кнігазбор” пісьменнік з Наваградзя Уладзімір Цішуроў. Хоць трэба адзначыць, што назоў для сваёй прозы ён прыдумаў незацяганы — “Над”.

Над усім, значыць, — шараговым, будзённым, мітуслівым... Адным словам — над зямным нашым Вавілонам...

Так, пэўна, падумае кожны, каму патрапіць у рукі гэтая рэдкая (100 асобнікаў) кніжка. А калі яшчэ гэты беларускі выкапенчэ спагадае аўтару і наважыцца яе пачытаць, то ўжо з першай старонкі тэксту ён зразумее, што яго зноў “купілі”, бо на першапачатку пісьменнік, як у нас традыцыйна прынята, “забівае” месца для хаты з сабакам Мухтарам, катом, парай суседаў-“чудзікаў”, начлегам і каменем на шыі ў рэшце рэшт (курсівам паддзены назовы аповедаў)... Таму, на мой погляд, лепш было б скараціць назоў кніжкі да дзвюх літар і назваць яе проста “На”, так як гаворкі nad/та ўзвышанай ці глыбока nad/тэкставай у ёй, на жаль, не працываецца. Што праўда, калі напрыканцы кнігі аўтарскую зграду ўсё ж палічыць натуральнай, то тады могуць па-іншаму адкрыцца чытацкія вочы і на адзіны па-НАДтэмны твор У. Цішуроў, названы “Лявон-птушка”.

Вось гэты аповед, бадай, і варты найбольш шырокай гаворкі. У пэўным сэнсе гэта спроба аўтара выйсці з літаратурнай статыкі і ўзняцца да экзістэнцый летуценных разваг і роздумных фанта-

зій... Хоць сама тэма не новая. Можна нават сказаць, старая. Што праўда, ніхто, адштурхнуўшыся ад яе, пакуль высока не ўзлятаў... Вось і Цішуроў, хоць і запознена, ужо дастаткова бітым аб зямны грунт жыццёвага досведу чалавекам, вырашыў таксама “стаць на крыло”...

Вось заманьвае многіх, бо жывымі занурвацца ў глыбокія нетры чалавечага сэнсу ахвотнікаў мала. Але і вышыня страшыць непамысным дном магчымага падзення...

Дык вось, калі каратка, пра сюжэт аповеда. Маня “бярэ замуж за сябе” вясковага, агулам пагляднага, мужыка Лявона. Аднак задумліва-мройны муж аказаўся схільным да “палётаў”, бо натуральна нарадзіўся з крыламі пад сарочкай. Ён лётае, узгадваючы назоў вядомага фільма, “... і ў сне і наяве”. Гэтаму шмат хто ў вёсцы здзіўляецца, а большасць увогуле не разумее. Што да жонкі Лявона, дык тая яго з-за крылаў проста ўзненавідзела (бо гаспадарка занепадае менавіта з-за мужавых палётаў). Яна і наймае бандзюгу, каб той абрэзаў крылы яе нягеламу мужу, тым самым, на яе думку,

нарэшце прыямліўшы яго, вярнуўшы да зямлі і сям’і... Злы замысел спраўджаецца толькі часткова. Лявону гвалтам абразаюць крылы, ён страчвае магчымасць палёту, але разам з тым... жаданне і волю да прыземленага жыцця... У рэшце рэшт ён гіне з-за недарэчнасці, спатыкнуўшыся, як кажуць, на роўным месцы аб карань дрэва (і гэта таксама між іншым зашыфраваная аўтарская сімволіка)...

Падчас адзіноты, уразумейшы сваю бабскую хібу, Маня падоўгу выглядае ў небе пралятаючых над уласным дворышчам буслоў, ды кліча іх да сябе, як страчаную чалавечую душу свайго мужа, Лявона-птушкі...

Цішуроў піша шчыра, усё ў яго навідавоку і названае сваімі імёнамі. Мова ў большасці яго аповедаў (і аповедзі, якая, дарэчы, неўзабаве будзе выдрукавана ў часопісе “Маладосць”) у асноўным жывая, амаль народная, з прымешкам фальклору. Характары непрыдуманых. За рэдкім выключэннем, усе героі яго тэкстаў чалавечныя, нават адмоўныя персанажы. Што ж, здавалася б, толькі жыві... Дык не жывецца ж. Спрадвечнае пытанне — чаму чалавек не можа быць такім як ён хоча? — безадказна паўстае ў Цішуроў паўсюль і заўсёды.

Як вось і ў вышэй упомненым аповедзе, чалавека штораз апаноўвае адвечна няспраўджаная мара палёту (альбо спраўджаная праз трагічную пагібель). У сваіх колішніх вершаваных накідах я адшукаў радкі, якія рызыкну працываць, тут яны, як мне здаецца, якраз да тэмы:

Неба высока,
Зямля глыбока —

Душа ўзляцела
Раней за цела.

І нават калі Лявона падбіваюць у палёце, і жонка ўпэўніваецца на свае вочы, што яе муж — крылаты (дарэчы, а сплочыць з ім, хіба яна так ні разу і не намацала яго крылы?!), то ўсё адно задаецца сярмяжным пытаннем:

... — Дзе ты ўзяў гэтыя крылы?..
— Бог даў.
— Бог, Бог... Бог табе сена не дасць, і дроў не дасць, і грошай. Трэ было касіць, а не лётаць!

“Мне падабаецца лётаць. Быць у паветры, ляцець над зямлёй, над людзьмі... Яны падаюцца мне такімі няшчаснымі, вечно заклапочанымі рознай драбязой... Называюць іх справамі. Смешна... Як прыемна адчуваць волю, асадогу ад лёту...” — прамільгнула ў галаве Лявона-птушкі. Але ўслых сваіх думак не сказаў.

Хіба падобнага не бывае ў кожнага з нас, асабліва падчас глыбокай душэўнай дэпрэсіі, песімізму альбо вонкавага ўціску на нашу асабістую духоўную свабоду? (Пэўна, не абышлося тут і без ускоснага перафразы ўсім вядомай прыравесці пра Ікара.) Але ўсё ж варт парадвацца хоць бы таму, што беларускі пісьменнік з правінцыі, нарэшце адышоўшы ад сярмяжнай прозы жыцця (сапраўднаму па сутнасці), пазбег прыземленасці і на кароткі ўзвышаны момант заявіў пра сябе не як літаратар, а як творца...

На жаль, у самім аповедзе (ды і ў іншых тэкстах гэтага зборніка) шмат тэхнічных накладак і нестыковак, моўных хібаў і стылістычных агрэхай...

І ўсё ж гэты тэкст ёсць своеасаблівым пасведчаннем У. Цішуроў, пазнакай яго творчай вартасці і наяўнасцю не скарыстанага пісьменніцкага патэнцыялу.

ЛеГАЛ

Хвалі Віліі

Зборнік вершаў «Пад шэпт хвалі Віліі» (Мн., 2006) склааі паэтычныя творы дзесяці паэтаў, што належаць да літаратурнага аб'яднання «Намхненне» пры філіяле № 1 Вілейскай гарадской бібліятэкі. Гэта кніга, выхад якоі чытачы чакалі даўно. Спадзяванні толькі не спраўдзіліся да канца. Прынамсі, для пэўнай часткі аматараў паэзіі.

Рэдагаваў зборнік Сяргей Законнікаў. Як паэт сталы, ён дазволіў сабе давесці некаторыя радкі да ладу. Ва ўступным слове ён адзначыў: «Углядаючыся, услахоўваючыся ў даволі спелыя і яшчэ ўзольны, недасканалыя, каструбаваныя радкі і строфы вілейскіх аматараў прыгожага пісьменства... далікатна дапамагаючы ім адшукаць патрэбнае слова або паставіць ужо знойдзенае на належнае месца, пазбавіцца літаратурных штампаў, паўтараў, уяўнай, штучнай прыгажосці, мне было радасна заўважаць біццё неабыхавых, добрых сэрцаў, жывы рух гапытлівых, неспатольных гушаў».

Знаёмства з творчасцю Людмілы Адамчыч пачынаецца з верша «Новы ўзрост», прысвечанага «настаўніку-земляку І. Лашутку і паэту-вілейчаніну У. Веса-луху». Часта даводзіцца чытаць прысвячэнні, што ніяк не адпавядаюць абранай тэме. Паэт намагаецца праз сімвалы, вобразнасць перадаць пачуцці, сказаць нешта пра жыццё чалавека. А калі верш пішацца па смерці чалавека, прысвячаецца нябожчыку, то і радкі павінны неяк адпавядаць гэтаму. У спадарыні Адамчыч усё па-іншаму.

Пачуцці — як разведзены мост.
Крыгаход на рацэ гонкай долі.
Крыгаход — гэта зменлівы ўзрост,
Што шукае ў каханні спатоі.
Заўтра прыйдзе сталенне —
Жыцця абнаўленне.
Веру — будучы яшчэ здзіўленне
І захваленне...

Паэтжа хоча перадаць жыццёвае кола: нараджэнне, сталенне, смерць. І ніяк па-другому. Сталенне-аднаўленне — парушэнне паслядоўнасці. А «крыгаход» сімвалізуе адыход ад зімовага сну — нараджэнне. Але ў паэты гэта іншы вобраз, які атаясамліваецца з каханнем. Можна, мне, маладога, трэба вершы Людмілы Адамчыч чытаць зверху ўніз ды злева направа, або яшчэ і па дыяганалі?..

Аляксандра Бекеш — самая маладая аўтарка ў зборніку. Нягледзячы на свой узрост, якога відавочна не стае для свядомага разумення тэмы смерці, яна знайшла радок і для гэтай адвечнай тэмы. На іўна, праўда, усё ж гучыць верш "Перед смерцю":

Вспоминаешь родных и грузей,
Тех, кто рядом был в трудные дни.
<...>
Дышишь часто, а в лёгких огонь.
Подвальяешь желанье кричать...

Не хапае твора маладой паэтыкі вобразнасці. Ад вершаў жа зыходзяць хвалі сумы і адзіноты, найперш, адзіноты ў каханні: «Камень летит в надоевшее зеркало...// <...> Даже прижаться, и то порой не к кому...» («Я разбиваю в осколки иллюзии»...).

Вершы **Веранікі Гайчук** даводзілася ўпершыню ўбачыць, калі яна яшчэ вучылася ў школе. З тых часоў шмат змянілася. Паэтычны радок Веранікі набыў выразнасць. І дзіўна бачыць у зборніку толькі два вершы паэтыкі.

Разноцветные отблески рауг
Мельтешат мотыльками в глазах.
И приходит за муки наградой
Хмель свиданья на спелых губах.
«С...»

Ад **Надзеі Далёкай**, гаворачы шчыра, чакаў большага. Пазнаёміўшыся з яе творамі ў калектыўным зборніку «Спатканне» (1994), спадзяваўся і зараз убачыць нешта спелае. Але аўтар аздае перавагу самакрытыцы:

Абвостраны зрок і наструнены слых,
Мне доўга яшчэ навучацца...
А покуль наіўнасці ў вершах маіх
Зноў з мудрасцю добра спрацацца.
«Мае радкі»

Клаўдзія Дубовік шмат стараецца рабіць для развіцця паэзіі на роднай Вілейшчыне. Дзе толькі ёсць магчымасць, яна выступае са сваімі вершамі. І тут яна здолела дасягнуць пэўных поспехаў. Ад апошніх у паэтыкі з'явіліся невялікія, пакуль што, крылы. Яна ўзялася за такі

жанр, як паэма. І калі вершы Клаўдзіі Дубовік можна ўключыць у анталогію сучаснай беларускай паэзіі, то над паэмамі яшчэ трэба працаваць:

«Баганава» — фальварак пана,
Узвезена было старанна.
Дом збудаваны адмыслова:
На ўзвышшы, велічна, талкова,
Над ганкам — у карунках гах.
<...>
Старой, казалі, скарб дастаўся,
Ды ў рукі потым ён не даўся.
Калі памерла — скарб шукалі,
Знайшлі ці не — нам не казалі.

«Фальварак»

Вілейскі мастак Эдуард Мацюшонок у адным сваім інтэрв'ю адзначыў: «У правінцыі вельмі лёгка сесці на самім створаны трон. А калі паглядзіш на ўсё гэта збоку, то ўбачыш, што трон — з'ява ўмоўная. І гэтую з'яву трэба адхінуць убок. А каб тое адбылося, патрэбна з'яўленне побач з табой людзей з другімі поглядамі, другімі думкамі. Бо гэтыя людзі дапамагаюць табе зірнуць на самога сябе збоку». Тое не зашкодзіла б зрабіць і паэтыкі.

Адзіны рамантык у зборніку — **Міхаіл Жарнасек**. І рамантызм гэты — не штучны:

— Сонейка маё, я цябе чакаю!
— Месячык мой ясны, да цябе ірвуся...
— Сонейка маё, я цябе кахаю!
— Месячык мой ясны, клікні —
агукнуся.

«Сонейка маё, я цябе чакаю...»

Адносна нядаўна на небасхіле Вілейшчыны літаратурнай яскрава заззяла да гэтага прыгаслая зорка **Зінаіды Крупскай**. Выдаўшы кніжку казак «Краіна чароўных сноў», пісьменніца і ў паэзіі звярнулася да дзіцячай тэмы. Байкі спадарыні Крупскай, напісаныя ў духу Кандрата Крапівы, будуць на сучасных вобразах, звернуты да раскрыцця новых рэалій:

Баран камп'ютэр нейк прыбдаў,
Агразу важным панам стаў.
Хоць розумам — ні мэ, ні бэ,
Ды вельмі любіць ён сябе.
Для форсу прынтэр прыкупіў,
Усіх вучонасцо здзівіў.

«Неафармаціраваны баран»

Сяргей Паўлоўскі застаўся верны тэме кахання. Адзін паэт неяк заўважыў, што на гэтую тэму колькі ні пішы — не перапішаш. Жанчыны, на мой погляд, усё ж «перапісалі». Чытаць пра іх пакуты, туту без любога надакучыла. Мужчынам перадаць пачуцці кахання ўдаецца, бадай, без такой беспрасветнай самоты:

Я тебе напишу на кленовых листьях,
Мне в ладонь опустившихся нежно,
Что пленила простая твоя красота,
Ярких губ родниковая свежесть.
«Закружила меня золотая листва...»

Выкладчык па прафесіі **Уладзімір Томкавіч** аздае належнае і свайму настаўніку. Прынамсі, ведаючы крыху жыццёвую гісторыю паэта, радкі з верша "Акраэспінэла" можна смела аднесці на рахунак Матусевіч Зінаіды Паўлаўны:

Я — настаўнік. І гэты канон
Напамінам штогэтным гучыць.
<...>
...Нам — рашаць, дыктаваць
і ствараць.

І заўсёды быць побач, трываць...
Каб не ён, ім не стаў бы і я.
Трэба адзначыць верш "Маці Будслаўскай святое імя".

Зборнік варта прачытаць хаця б дзеля такіх "святых" слоў:

Перад іконай у бацькоўскай хаце
Добрая маці кажа дзіцяці:
— Свет навакольны —
Бога тварэнне,
Божае слова — людзям вучэнне.
Ад нараджэння шэпча дзіця
Маці Будслаўскай святое імя.

Завяршаецца кніга вершамі старэйшага паэта **Георгія Храмоўца**, прысвечанымі зноў-такі каханню. Відавочна, што сам спадар Храмоўца, не зважаючы на ўзрост, пачувае сябе маладым душою, бо ў ягоным сэрцы засталася такое светлае пачуццё:

Прими цветы со всей планеты —
За ласку рук, в стихах воспетых,
За счастье, чистое до гонца,
И за любовь, что выше солнца.
«Земля покрылась снежной ватой...»

Не так даўно адбылася прэзентацыя зборніка "Берег надежды", які напісалі дзеці, што ўжо прайшлі альбо яшчэ праходзяць лячэнне ў дзіцячай анкагематалагічнай клініцы ў Бараўлянах.

Філасофія дарослых дзяцей

Напэўна, гэта кніга не зможа вылучыцца на паліцах кніжных магазінаў. Яна, хутчэй за ўсё, растворуцца сярод незлічоных анталогій паэтаў-класікаў і зборнікаў пачынаючых паэтаў. Аднак вершы, якія ўвайшлі ў гэтую кнігу, абавязкова будуць адрознівацца ад штучна-пачуццёвых рыфмаваных твораў, напоўненых пафасам.

Трэба сказаць, што гэта ўжо чацвёрты па ліку зборнік літаратурных тэкстаў дзяцей, якія праходзяць лячэнне ў Бараўлянах. Пяць гадоў таму сяброўкі — сацыяльны педагог ОГК Ларыса Кузікава і дырэктар выдавецтва "Зорны верасень" Алена Паўлава — удзюх вырашылі апублікаваць кнігу вершаў пацыентаў анкацэнтра. Алена Паўлава гаворыць: "Хлопчыкі і дзяўчынкі, якія трапілі ў складаную сітуацыю, ідуць да Бога. А калі чалавек звяртаецца да ўсёмагутнага, у яго з'яўляецца прага да творчасці".

...У анкацэнтры ёсць капліца святога Лазара, куды дзеці прыходзяць кожны дзень і просяць у Бога ратавання. Старшая сястра Свята-Марфа-Марыінскага сястрыства Вера Плюшчава, якую дзеткі ласкава называюць "сястрой Верай", гаворыць: "Нельга губляць веры, надзеі, любові. Нават словы "рак", "анкалогія" выклікаюць страх, а тут рэальнасць нясцерпнага і працяглага лячэння. Калі-нікалі думаеш, і як толькі яны, бедныя, выносяць усе гэтыя пакуты? Але менавіта таму дзеці, якія праходзяць цяжкія выпрабаванні, выклікаюць глыбокую павагу і захваленне. Яны даюць прыклад сваім жыццём, як трэба, нягледзячы ні на што, з годнасцю жыць на Зямлі".

Аўтарам кнігі ад 6 да 19 гадоў, таму зразумела, што ніхто з іх не з'яўляецца прафесійным вершаскладальнікам. Рыфма ў гэтым зборніку — рэч не галоўная, бо яна, як перашкода, не заўсёды дае магчымасць цалкам раскрыць пачуцці, выказаць жадае. У кнізе сабраны думкі старэча мудрых дзяцей, іх творчасць — сапраўдная філасофія.

Перажываючы складаныя жыццёвыя моманты, дзеці думаюць і паводзяць сябе неадолькова. 15-гадовая Сухадолава Наташа піша:

Как хорошо
на свете жить,
Но многие
не понимают...

З Нагашай згодна і Гурбо Маша (10 гадоў). Вось радкі з яе верша "Думай о хорошем":

Думай о хорошем —
ещё не поздно
менять маршрут.
Думай о хорошем —
и все невзгоды
уйдут.

Іншыя юныя творцы, наадварот, расчароўваюцца ў жыццё, а да людзей пачынаюць ставіцца насцярожана.

Куціцкая Воля (12 гадоў):

Я не верю,
что жизнь прекрасна,
Ведь это неправда —
она ужасна...

Палішкевіч Юля (15 гадоў):

Я живу лишь с мыслью:
как жесток наш век.
Дети умирают,
не увидев свет.

Галаш Аня (16 гадоў):

Чем раньше
ты научишься
не верить,
Не веришь на слова,
не веришь никогда,
Тем больше буду
я уверена,
Что обойдётся
тебя беда.

У сваіх вершах дзеці звяртаюцца да Бога. Вось чатырохгадоўе 13-гадовай Юлі Паціеўскай:

Ты испытание
нам шлешь
И сам даёшь нам силы,
Чтобы познали мы тебя
И чтобы жизнь любил.

"Вершы гэтай дзяўчынкі маюць моцную энергетыку, — гаворыць дырэктар выдавецтва "Зорны верасень" Алена Паўлава, — нават царква прызнае яе творы і друкуе іх у хрысціянскіх газетах". "Сонечная, вельмі добрая дзяўчынка, з вачамі і душой анёла", — заўважае псіхолог анкацэнтра Алена Шпакоўская. І гэта сапраўды так:

Коль будешь слушать
стуки сердца —
Откроешь прямо
в небо дверцу.

...Таленавітай дзяўчынкі не стала на пачатку студзеня...

Дзеціям дапамагае не толькі Бог, але і анёлы-ахоўнікі. 16-гадовая Галаш Аня піша: «Бывае, людзі пачынаюць разумець чужую беду толькі тады, калі іх затронет такая ж беда. А ёсць Анёлы-храніцелі. Им больно, когда больно тебе...» У анкацэнтры для дзяцей анёламі з'яўляюцца ўрачы, сацыяльныя педагогі, псіхологі. Пацвярджае Юлія Паціеўская:

Ну, а междустры
здесь какие!
За столько лет — все,
как родные!
Марина, Люба,
Нина, Света,
Пою для вас сейчас
сонеты!

І ўсё ж такі самыя дарагія анёлы дзетак — іх матулі. Практычна ў кожнага юнага паэта ёсць вершы, прысвечаныя самаму роднаму чалавеку. 18-гадовая Шышкава Іра:

Пишу про любимую
маму мою,
Ведь про неё
я готова писать,
Пока не кончится
моя тетрадь.

...А кончится огна —
возьму грутую.

А вось словы Іванова Улада (16 гадоў):

Мне в этом
злейшем мире
очень тяжело —
Всегда приходится
бороться,

Но помогает жить
светло то,
Что из сердца
матери струится.

Скажаце, "няскладна"? Магчыма. Многія з гэтых вершаў падобны да прозы. Магчыма, таму, што вершы хворых як-ніяк і ёсць ПРО-ЗА ЖЫЦЦЯ.

І тым не менш многія вершы можна прылічыць да сапраўднай паэзіі, бо яны ўсхваляюць самыя чыстыя пачуцці.

Дзіма Макаранка
(19 гадоў)

Чтобы на этом Свете
в счастье жить,
Мне надо эликсир
волшебный пить.
Сливался чтоб всегда
с моею кровью
Напиток, называемый
ЛЮБОВЬЮ.

Дзіма сустрэў у анкацэнтры каханне — І.С. Яна гаворыць пра хлопца: "Дзіму нельга не кахаць!" Юнак прысвячаў дзяўчыне вершы, а іх расстанні (хлопец з Брэста) заўсёды былі болей абодвух.

Вокзал. Вагон.
Снова уезжаю я.
Грусть, тоска,
переживания.
Чувствую словно попал
под арест —
Домой едет поезд
«Минск — Брест»...

Потым закаханы апісвае "мільён пакутаў" без Яе, а пасля працягвае:

И воздвигнем с тобой
мы любвиobelisk.
Сквозь туман мчится
поезд «Брест — Минск»!
Ведь не пойдёт
«феррари» без колёс,
И Бэкхем без мяча
повесит нос.
Ванесса Мэй не может
жить без скрипки,
И я завяну
без твоей улыбки!

Дзіму таксама належыць верш "Ангельский свет", тэкст якога быў выкарыстаны пры запісе песні з аналагічнай назвай. Выканалі кампазіцыю Тамара Лісіцкая і гурт "J. Морс". Цяпер гэтая праніклівая песня стала гімнам усяго анкацэнтра.

Я вижу свет —
это ангел с неба
светим мне.
Я вижу путь — дойти
и не свернуть,
даже если боль
и грусть.

Ведь верю я:
счастье рядом,
шаг за шагом пройди.
И даже если нелегко,
и рана глубока,
и сил почти уж нет,
Я вижу ангельский
свет.

Так бывае па жыцці, калі незразумела, чаму і навошта ад нас так рана сыходзяць самыя таленавітыя людзі...Зараз, як анёл, свеціць нам ліхтарыкам з нябёсаў Дзіма Макаранка.

Усяго ў зборніку увайшлі творы 32 хутка пасталельных дзяцей. 32 аўтары — 32 філасофіі. Пазнаёміўшыся з гэтай кнігай, мне стала зразумела, што ўсе людзі падзяляюцца на маленькіх і вялікіх. І ўзрост не мае да гэтага аніякага дачынення! Без напыхлівых слоў дзеці дзеляцца з намі сваім разуменнем жыцця. У іх філасофіі мудрагелістасць не атаясамліваецца з мудрасцю.

Малюнак на вокладцы зборніка. Сіні ручай раздзяляе два дрэвы. Што азначае — быць двум дрэвам разам не суджана? Вы запомнілі — яны стаяць на БЕРАЗЕ НАДЗЕІ!..

**Зоя
КАЛКОЎСКАЯ**

Жыве Гасподзь у кожным з нас
паэтам,
гадуе трапяткую дабрыню.

А я цярпела, спадзявалася,
ў рацэ пакут адна купалася.
Ты ж клікаў мару непазбыўную,
прыгожую, найўную.
Жыццё мяне чарніла, мучыла...
Сваю бяду я ўсё ж агучыла.
Ты ж не пачуў мяне, гаротную,
забытую, самотную.
Я ж адшукала сілу Боскую,
пайшла у свет замгленай вёскаю.
І ты пабачыў мару вабную —
вясёлую і зграбную.

Якая розніца —
Парыж ці Першамайск?
Я тут жыву,
а значыць — гэта
рай для самотнага паэта.
Тут адквітнеў мой першы май,
тут адшумеў мой летні гай,
тут адбіваюся ад чорных зграй,
тут свеціцца надзеяй небакрай...
А значыць тут,
а не ў Парыжы,
сустрэну зноў світанак рыжы,
і сэрца ўстрапянецца зноў —
і я не ўспомню страшных сноў.

**Змітрок
МАРОЗАЎ**

Гэй вы, чуеце, на параходзе,
Я крычу вам апошняе "SOS"!

Я даверыўся зменлівай плыні,
Песням хваляў і волі нябёс,
А цяпер, як самотны ў пустыні,
Я крычу вам апошняе "SOS"!

Сонца ў чорных хмары заходзіць.
Прада мной — вал грымотнай вады...
Гэй вы, чуеце, на параходзе,
Крык пакутніцкі мой?..
Вы куды?..

У прыгараднай электрычцы

Чытай я вершы ў электрычцы
Пра хлеб, пра маці, пра любоў...
Дзяўчо ў кароценькай спаднічцы,
Бабулька з торбай буракоў,
Жанчына, з твару — Магдаліна,
Мой вольны слухалі радок...
Ды раптам голас: «Кінь, мужчына,
Не баламуць людзей, браток!»
Нібы здрапежаны палонны,
Я ў сэрцы халадок адчуў...
«Хто Вы?»

«Ніхто. Твой цень няўлоўны,
Я за тобой штодня сачу!»
Люд еў і спаў у электрычцы, —
Ніхто не чуў апошніх слоў...
Дзяўчо ў кароценькай спаднічцы,
Бабулька з торбай буракоў.

Спявачка

Сярод гуду — тлуму гарадскога
Зычны голас
вольным птахам плыў,
Услаўляў ён міласэрнасць Бога...
І міжволі крок я прыпыніў.

У сукенцы бэзавай жанчына
Па бульвары з песняю ішла
Прэч ад нашай мітусні мышынай,
Ад знявагі, зайдраці і зла.

«Не сябруе з галавой, нябога...» —
Кінуў хтось...

Ды падалося мне:
У яе з людзей няма нікога, —
Мо й таму душой да Бога мкне?

Я — сінічка, а ты — журавель.
Я ў надзейных руках птушкалова,
Твайго неба марозная бель
Мне цяплець чалавечага слова.

Я — сінічка. Табе не спазнаць
Як хачу я да сонейка ўзняцца,
Ды планіда такая, відаць:
У нябёсах нам век не спаткацца.
Я — сінічка, а ты — журавель...

У гарадскім скверыку

Вобраз ціхай, светлае журбы
Мне жанчына навявае гэта,
Вераб'і, вароны, галубы
Да яе злятаюцца са свету.

І частуе птушак дабрадзея
Семкамі, ласкава,
па-жаночы...

Можа, птушкі —
душы тых людзей,
Што яе пакінулі аднойчы?

Мо ў жанчыны ў тлуме гарадскім
Анікога больш не засталося?..
І на шызых крылах галубкі
Ёй з былога вестачкі прыносяць.

Я прыручаны ласкай жаночай,
Я прыніжаны званам манет...
А душа быць свабодна хоча,
Вольным бачыць зняволены свет.

Нас гняце беззаконне закона,
Фарысейства вучоных мужоў...
А душа хоча жыць незамглена,
Слухаць спеваў маёвых вятроў.

Параднюся з пчалай і сцяблінай
Кожным нервам і клеткай жывой,
І да вечнасці сумнай часінай
Прытулюся вільготнай шчакоі.

Ты скардзішся
на старасці прыкметы,
На промнікі маршчынак ля вачэй...
Жанчыны не старэюць для паэтаў,
З узростам любых вобразы ярчэй.

З табою размянялі мы паўвека
У радасці, у шчасці і ў журбе...
За тое, што адбыўся чалавекам
Я дзякую, любоў мая, табе.

Прабачэнне

За самыя светлыя словы,
Якія ў дзяцінстве сказаў,
А потым на вях жыццёвых
Я іх незваротна губляў,
За дні, калі ў родных вочы
Глядеў абьякава я,
За ўсе твае чорныя ночы
Даруй мне, матуля мая.

«Кінь, сыночак, вершы, —
Чуў ад маці я, —
Чым радок вальнейшы, —
Тым цяжэй ралля».
Я ў зямельцы весняй
Пешчу мазалі...
Дзякую за песні
Матчынай раллі.

Язбойскі Бетховен

З маленства аглухлы, сівенькі,
Дрыжачай рукою Хвядот
Са скрыпкі, як сейбіт з сывенькі,
Рассейвае зерняткі нот.

А ноткі зліваюцца ў гукі,
Мелодыя рэчкай цячэ...
І просяць маленькія ўнукі:
«Як хораша! Грай нам яшчэ!»

Дзядуля над скрыпкай чаруе, —
Прыціхлі ў прысадах вятры...
Ніхто гэтак неба не чуе,
Як гэты музыка стары.

Спацну ў магільным сне...
У маладым лісці
Світальная зара
Зайграе ў цішыні...
Ды толькі без мяне
Паменее ў жыцці
На кропельку добра,
На промнік цеплыні.

Дзень жыцця —
развітанне з жыццём,
Я пражыць яго светла імкнуся...
Мо праз век гэтым сонечным днём
Я ў нашчадку сваім адгукнуся.

Сярод усіх зямных дарог
ёсць найдаўжэйшая — дадому,
бо паміж радасцей, трывог
так часта прарастае стома.
Сярод усіх зямных дарог
ёсць самая кароткая...

Ды нас даўно Сусвет запрог,
А вупраж гэта — крохкая.
Сярод усіх зямных дарог
мы выберам патрэбную —
гукіе нас бацькоў парог
і хутка маці зрэбная.

Страшна глядзець у прорву
чорную.
Цяжка адолець дарогу
горную.
І немагчыма паверыць
зрадніку.
І дагадзіць нялёгка
страўніку.
Добра паверыць у літасць
Боскую.
І любавання роднаю
вёскаю.
Радасна песціць дзяцей
ласкаю,
Чорныя раны лячыць
казкаю.

Ты не быў маім,
а я — тваёю.
Не пілі мы водар траў
вясною,
не зліваўся у адзін наш смех,
толькі марай быў салодкі грэх,
мы сустрэліся з табой зімой,
калі сну скарылася ралля...
І ўсё ж ты — мой,
а я — твая.

— Не забівай, —
прашапталі хвіліны.
— Не забівай! —
пракрычалі дні.
— Не забівай, —
прастагналі гады.
— Не забівай, —
галасілі імгненні.
— Не заганыяй нас
у роспач мары —
горшых няма для нас
здзеку і кары.

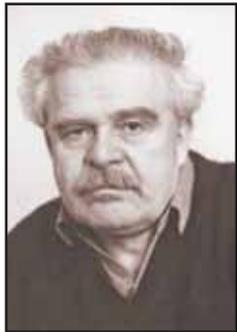
Усё не раз было ў гэтым свеце...
Вось толькі я у ім — упершыню.

Вясляр

Човен мой сярод штормаў стагоддзя,
Быццам трэска, я — кепскі матрос...

Яйка зязюлі павінна быць выседжана

Юры СТАНКЕВІЧ

Апавяданне

Якраз пасля таго выпадку муж, які ўжо быў у пенсійным узросце, пачаў хварэць. У яго пачаліся праблемы са страўнікам, з'явіліся сімптомы нечаканай слабасці, пакуль аднойчы жанчына не заўважыла, што ён пачаў дзіўна жаўцець: скура на руках, нагах, на твары набывала колер разбаўленага яечнага жаўтка.

Цішыня. Жанчына па-ранейшаму сядзела ў крэсле і думала пра тое, што яна ўсё-такі пасвойму любіць Дзяніса. Нягледзячы на ўсялякія нечаканасці і не зусім прыемныя адхіленні, бо гэта хібы ўсё таго ж пераходнага ўзросту, не інакш. Яна памятала яго зусім малым, недагледжаным і слабым, хваравітым, а потым ён незаўважна падрос, і апошнія гады, успомніла яна, аніводнага разу не захварэў нават на грып.

Вось толькі дзяўчынка. Калі яна з'яўлялася ў кватэры, жанчына чамусьці адчувала прытоены жах. Хоць, здаецца, што жахлівага можа быць у дзяўчынцы падлеткавага ўзросту? Можа, з яе боку гэта звычайная рэўнасць да Дзяніса, думала Марта Богуш. Але ж калі ім падабаецца быць разам, то няхай і сябруюць. Толькі, толькі...

Што тады муж там, у пакойчыку, убачыў?

Жанчына раптам падхапілася з крэсла. Уставала яна цяпер чамусьці з цяжкасцю, што зноў і заўважыла. Але ж ёй ужо за пяцьдзесят. Таксама пераходны ўзрост, хіба што толькі наадварот. Яна падумала пра тое, што ўжо даўно пара ісці на кухню і паставіць гатавацца вярчэр, але якраз у гэты момант дзверы пакойчыка прыёмнага сына адчыніліся, і ён выйшаў адтуль, але не адзін, а разам з Ульянай.

Выраз твару ў абодвух быў і задаволены і ў той жа час прытоена насцярожаны, нібы яны там, у пакойчыку, прыйшлі да нейкай невядомай ёй высновы. Валасы на крыву яйкападобнай, з вузкім ілбом галаве Дзяніса былі, як амаль заўсёды, расцасаны на роўны прабор, тонкія вусны ў кутках рота ледзь улоўна крывіліся, а цёмныя ўхілістыя вочы глядзелі кудысьці ўбок.

Затое Ульяна адразу адшукала яе вочы, пераможна вытрымала паўзу і страсянула галавой, адкідаваючы сальную пасму, перавяла позірк на прыёмнага сына. Той сказаў: "Уля сёння нікуды не пойдзе".

Жанчына моўчкі чакала працягу.

"Яна.. ну, увогуле, застанецца тут і будзе жыць з намі..."

("Вось яно што, — падумала жанчына, — нешта такое і трэба было чакаць, але ж гэта, гэта...")

Але Дзяніс перапыніў яе думкі, бо дадаў з прыгонай асалядай, не інакш:

"Ты ж не супраць — мама?"

Жанчына маўчала. Раптам, як гэта часта здарэцца, нібы заслона з яе вачэй нечакана ўпала, і свядомасць холадна і нібы з боку пачала ацэньваць тое, што, пэўна, даўно адбывалася ў кватэры, у якой яна, як дагэтуль цешыла сябе надзеяй, была гаспадыняй. Нібы ўпершыню яна ўбачыла, як востры нос прыёмнага сына чакаў, вынохаў, каб адразу вывесці яе з сябе, і тонка, беспакарана загнушыць яе памкненні да супраціўлення. Жах ужо прагнуўся ў ёй і паступова рос, набіраючы моц.

"Не, я, канечне, не супраць", — сказала Марта Богуш.

(Лепш так, інакш будзе горш, бо яны хочучы вайны.)

Жанчына чамусьці ўспомніла пра ўсе падзеі апошніх гадоў, якія так ці інакш былі звязаныя з яе прыёмным сынам і якія, як

гэтай самай Ульяны. Але хто такая тая дзяўчына, а тым больш хто яе бацькі, яна і да гэтага часу так і не даведалася.

Нягледзячы на ўсе самыя спрыяльныя ўмовы, створаныя выхаванцу, бацькоў ён, відавочна, хіба што цяпер, у ўсякім разе ў жанчыны апошнім часам стварылася менавіта такое ўражанне. Адкрыта сваіх пачуццяў прыёмна не выказаў, але калі-нікала Марта Богуш лавіла яго ўхілісты позірк з вугла — хуткі, пранізлівы, нядобры.

Само сабой, яны з мужам ніколі не дазвалялі сабе ў адносінах да падлетка ніякага фізічнага ўздзеяння. Нешта такое адбылося ўсяго адзін раз і адразу пацягнула за сабой нечаканае наступства. Аднойчы яе нябожчык муж, у якога папярэдне з кішэні знікла буйная грашовая купюра, схпіў прыёмна за каўнер і добра патрос яго, пакуль яна не абараніла свайго ўлюбёнца. Тым не менш, Дзяніс адразу знік за дзвярыма свайго пакойчыка, але праз хвіліну паўстаў перад імі з вяржэткай у руцэ.

"Бацьце шворку?" — нейкім ненатуральна ціхім голасам спытаў ён іх.

Яна адразу адчула тады нядабрае і ўнутрана сцялася ад раптоўнага незразумелага страху, але муж яе не зразумеў.

"Што з таго?"

"А тое, што калі вы мяне хоць раз кранеце ці пачнеце яшчэ якнебудзь шчаміць, то я засілюся вась на гэтай вяржэтке".

"Ды ты што? — разгубіўся тады яе муж, а ён быў даволі мяккі па характары. — Хіба мы табе чаго шкадуем? Хіба не родныя?"

Але лепш бы ён не гаварыў банальнасцей і не задаваў недарэчных пытанняў, бо адразу вочы прыёмна, бадай, упершыню ўтаропіліся на іх з непрыханай зласліваасцю.

"Вы мне і не родныя, не бацькі. Я ўсё ведаю".

Іх прыёмны сын Дзяніс з'явіўся на свет у занябаным пасёлку, кіламетраў за трыццаць ад сталіцы, у кінутай раней, на паўразваленай халупе — пэўна, узмку яе былыя гаспадары жыць там ужо не маглі, а потым увогуле вырашылі не вяртацца. Але якраз летам у ёй раптоўна з'явілася маладая жанчына, як казалі — прыйшла аднекуль, цяжарная, тым не менш, часта на добрым падпітку і з цыгарэтай у пажаддлівым шырокім роце, хутчэй за ўсё, як лічылі, якая-небудзь "залётная" німфаманка, і нарадзіла, як жывёла, адна і без дапамогі не толькі лекара ці акушэркі, а нават і суседзяў.

Немаўляці было тыдзень, не больш, калі маці паклала яго, спавітага, на ложка, запаліла ў печы і, зачыніўшы юшку, знікла назаўсёды.

Суседзі выпадкова заўважылі, як дым прасочваецца з дзвярэй і нападзілі вокнаў, забеглі ў халупу і выратавалі немаўля. А праз год яны з мужам сабралі адпаведныя дакументы і ўсынавілі хлопчыка, забраўшы яго з інтэрната.

Марта Богуш, як і раней, сядзела ў крэсле, але трывога пакрысе апаноўвала яе. Так заўсёды адбывалася апошнім часам, калі да іх наведвалася гэтая Ульяна, ці прыёмны гадзінамі сядзеў у сваім пакойчыку перад відэамагнітафонам альбо проста так, склаўшы кісці рук з ненармальна доўгімі пальцамі на

каленях — а пра што ён думаў, яна ніколі не ведала.

Дзяніс не цікавіўся нічым, ну хіба што спачатку, калі яму прыносілі нешта новае. Так, летась дні са два пабрынкаў на гітары, пасля чаго назаўсёды запіхнуў яе пад ложка, бо каб навучыцца іграць нават на такім адносна простым музычным інструменце, трэба было, як цяпер запознена лічыла яна, цяпенне, захапленне і, урэшце, нейкі талент. Тое ж спасцігла і камп'ютэр, хакейную амуніцыю, стрэльбу для падводнага палявання, рыбацкія вуды. Жанчына са здзіўленнем бачыла, што ўсё гэта было яму быццам у цяжар.

Яна ўспомніла, як аднойчы муж, тым не менш, прыйшоў дадому задаволены і адразу паклаў Дзяніса. Той неахвотна выйшаў са свайго кута.

"Ведаеш, старэча, я цябе ў прэстыжную спартыўную секцыю ўладкаваў".

"Гэта яшчэ што за секцыя?"

"Кікбоксінгу. Вось і снарадныя пальчаткі табе адразу купіў. А то сустрэў даўняга сябра, аднакласніка. Ён цяпер завучам у спартыўнай школе. Заўтра пойдзем і, так бы мовіць, аформімся афіцыйна".

Дзяніс не выказаў на гэта аніякіх пачуццяў, але пайсці назаўтра ў спартзалу згадзіўся. На трэніроўкі ён схадзіў тры разы. Па першым разе яго нагрузілі агульнафізічнай падрыхтоўкай, па другім — трэнер паказаў асновы і, па завядзенцы, з трэцяга разу паставіў яго ў спарынг з больш падрыхтаваным аднагодкам, каб праверыць, як ён звычайна казаў, не толькі фізічныя, а і маральна-псіхалагічныя якасці вучня.

У першым жа раундзе, атрымаўшы адчувальны ўдар у твар, навічок увесь затросся, збялеў, кіннуўся на праціўніка і ўкусіў таго за шыю так, што ледзь адарвалі. Вядома, яго адразу адлічылі.

Другі неўразумелы выпадок адбыўся ў школе. Як жанчына зноў-такі расказала настаўніца, на перапынку нехта з хлопчыкаў, значна мацнейшы за іх прыёмна, ці то знарком, ці ўвогуле не наўмысна зачпіў яго. Пасля так і не разабраліся. У адказ Дзяніс выхапіў з кішэні ручку і вострым яе бокам працяў таварышу плячо. А цэлую ў галаву, змрочна расказвала класная, а што, калі б трапіў, напрыклад, у вока? Ці ў сонную артэрыю?

Марта Богуш, жанчына пяцідзесяці пяці гадоў, з пасівелымі ўжо скронямі, сядзела ў крэсле і прыслухоўвалася. Цішыня. Што яны там робяць за замкнёнымі дзвярыма — невядома. Аднойчы муж, калі яшчэ быў жывы, успомніла раптам яна, выявіў, што дзверы ў пакойчык, дзе якраз з'явілася госьця, засталіся адчыненымі, і ўвайшоў туды па нейкай неістотнай нагодзе. Што ён там убачыў, ён ёй так і не сказаў, нават значна пазней, але ў тых хвіліны яна, сцяўшыся, пачула яго крык: "Прэч адгэтуль!", і ўбачыла, як праз хвіліну ён выцягнуў за руку дзяўчыну, якую звалі Ульяна, і выпхнуў за дзверы на лесьвіцу, выкінуўшы ўслед ёй куртку.

Што ён там убачыў? Жанчына шкадавала яго, а вінаваціла ва ўсім сябе: так і не здолела нарадзіць яму дзіця, не выканала свой, хоць і неаб'яўлены нікім, абавязак перад сям'ёй, урэшце перад прыродай.

яна зараз разумела, характары-завалі яго зусім інакш, чым ёй раней здавалася. Пераходны ўзрост? Але ці можна апраўдаць ім, напрыклад, неаднаразовыя крадзяжы грошай з кашалька? Ці прыхаваную жорсткасць, якая лёгка можа перарасці ў глумлівы садызм? Хто былі яго сапраўдныя бацькі? Ці жывыя яны цяпер? Чаму яны ўспрынялі дадзенае ім жыццё як праўду для задавальнення сваіх жывёльных інстынктаў? І чаму менавіта яна павінна сёння разлічвацца за гэта?

Яны, яе Дзяніс, — загаварылі яны, не чакалі, што яна згодзіцца так хутка, адразу, ім, як яна цяпер здагадалася, хацелася пакуражыцца, атачыць яе раней назапашанымі, двухсэнсоўнымі словамі, урэшце спакваля запахоць яе, не інакш.

"А, так-так, — загаварылі яны, — значыць, не супраць? Дык Ульяне можна курыць у пакоі? Ну, вядома, яна будзе адчыняць фортку. Не выходзіць жа ёй кожны раз на лесьвіцу?"

"Можна", — адказала яна.

"І хадзіць у ванну?"

"Можна".

"І апрацаваць калі-нікала тваё па-літо? У цябе ж іх два?"

"Можна".

"І.?"

"Можна".

Яны перамагалі лёгка, зусім лёгка, але цяпер яна ведала, што калі ў доме завялася гніль, то менавіта яна і будзе весці рэй і перамагаць — такая логіка жыцця. І пазбавіцца ад яе можна толькі выпалішы яе агнём альбо пакінуўшы поле бою. Але ж яна, нягледзячы ні на што, назаўсёды прывязаная да прыёмнага сына, і ісці ёй няма куды. Куды, сапраўды, яна пойдзе? А ён, дарэчы, пад абаронай закона і, пэўна, усё даўно пралічыў. Яшчэ пройдзе каля трох гадоў, пакуль ён дасягне паўналецця. І што тады? І тады, калі яна дацягне да таго часу, — што зменіцца? Тысячы, сотні тысяч дзяцей пакутуюць па віне бацькоў, але і тысячы бацькоў церпяць ад тых, каго нарадзілі. Пра што гэта сведчыць, хто ёй адкажа?

Урэшце, быццам спатоліўшыся, яны адступілі ў свой пакой. Двое моцных маладых цел, не абцяжараных аніякімі маральнымі вартасцямі. І ёй супраць іх — не выстаць.

Яйка зязюлі павінна быць выседжана.

З кухні даўно цягнула пахам гарэлага, і Марта Богуш паднялася з крэсла ды паспяшалася туды, каб давесці справу з вярчэрай да канца. Яны ўтраіх сядуць за сталом і павячэраюць. Яна будзе ласкава ўсміхацца і прапаноўваць ім есці больш і самае смачнае і лепшае.

("Яйка падкладзена ў чужое гняздо, але вась птушаня вылучыліся і пачало напоўніцу карыстацца бацькоўскімі інстынктамі.")

Яна гатавала вярчэру і нечакана падумала пра тое, што ёй зусім не хочацца есці: страўнік апошнім часам на ўсё адчуваўся болям. Жанчына адчула неспакой, ёй стала вусцішна. Марта Богуш падыхла да люстэрка і зірнула сабе ў вочы. На яе глядзела стомленая жанчына з амаль старэчым тварам. Скура на твары была жоўтая і колеру раздушанага жаўтка. Такі ж твар апошнім часам быў у яе мужа. Жахлівая думка раптам пранікла ў яе свядомасць, але жанчына паспешліва адагнала яе.

("Каб выжыць, птушаняты зязюлі робяць своеасабліваю "зачыстку" — выкідаюць з гнёздаў лішніх...")

Не, усё гэта проста страхі і нервы, у яе ўзросце — звычайная рэч, разважала далей жанчына. Зараз яна вернецца на кухню і прыгатуе смачную вярчэру. На траіх.

Арт-пацэркі

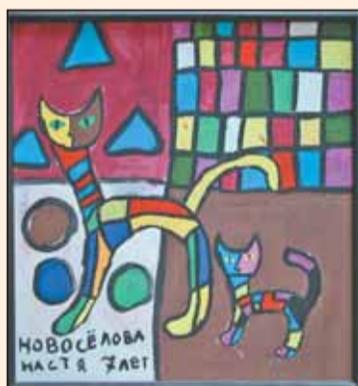

Матэрыялы навуковых чытаняў, што праводзіліся ў межах V рэгіянальнага фестывалю мастацтваў "Мірскі замак-2007", выйшлі ў свет. Прычым, не па-ся самой па-

дзе, а напярэдадні. Складальнік гэтага змястоўнага і гожа ілюстраванага зборніка (ёсць нават каларыяны рэпрадукцыі работ Н. Орды), аўтар уступнага слова — навуковы кіраўнік чытаняў, доктар культуралогіі прафесар У.Скараходаў. Усе даклады, прадстаўленыя на старонках новага выдання, прагучалі ў Міры. Іх пайднала агульная тэма фестывальных чытаняў: "Архітэктурная спадчына Беларусі — канстанта памяці". Публікацыя зборніка ажыццёўлена пры падтрымцы Міністэрства культуры краіны, Гродзенскага аблвыканкама, Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі, Карэліцкага раённага выканаўчага камітэта.

У Добрушы, што на Гомельшчыне, з'явіўся раённы краязнаўчы музей. Ён адметны не толькі сваімі ўнікальнымі экспанатамі, але і самім адрэстаўраваным гістарычным будынкам. Гэта быў дом-школа, пабудаваны для дзяцей рабочых Добрушскай папяровай фабрыкі 100 гадоў таму, — дзякуючы князю Паскевічу. Да ўрачыстага адкрыцця новага музея быў прымеркаваны вернісаж вядомага жывапісца, дырэктара Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, ураджэнца Добрушскага раёна У. Пракашова. У экспазіцыі пад назвай "Мая Беларусь" — больш як 20 карцін, у тым ліку і палотны, прысвечаныя родным мясцінам.

Мінскую студыю Рышарда Мая, дзе вучацца маляваць дзеці, пачынаючы з двухгадовага ўзросту, ведаюць, без перабольшвання, ва ўсім свеце. Яе выхаванцы пастаянна ўдзельнічаюць у прэстыжных выстаўках і конкурсах, атрымліваюць міжнародныя ўзнага-

роды. Работы юных студыйцаў адзначаліся ў Галандыі, Ізраілі, Індыі, Македоніі, Партугаліі, Расіі, Францыі, Чэхіі, Японіі... Знамянальна, што ў Год дзіцяці, абвешчаны ў нашай краіне, выстаўку Рышарда Мая і яго вучняў наладзіў Нацыянальны мастацкі музей Беларусі. Побач з малюнкамі дзяцей ці не ўпершыню размясціліся работы іх настаўніка — прафесійнага дызайнера, які сам захоплены і свабодна эксперыментаваў з жывапіснай формай і колерам, і, даяраючы прыроднаму эстэтычнаму пачуццю дзяцей, падтрымлівае ў іх творчую непазрэданасць, заахочвае развіццё індывідуальнасці.

С. ВЕТКА
Фота В. Кавалёва

Традыцыя музычных прынашэнняў вядомая з тых часоў, калі Фрыдрых II — флейтыст, кампазітар, а разам з тым і кароль Прусіі, прапанаваў Ягану Себасцьяну Баху тэму для імправізацыі. З тэмы паўстаў чарговы шэдэўр кампазітара і пад гэтай назвай быў выкананы 7 мая 1747 года перад усім каралеўскім атачэннем. Праз 260 гадоў, 18 чэрвеня 2007 года, у Малой зале імя Р. Шырмы Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся працяг традыцыі музычных прынашэнняў. Тэму для імправізацыі гэтым разам падказала юбілейная нагода: 70-годдзе вядомага кампазітара, народнага артыста Беларусі, лаўрэата Дзяржаўных прэмій, прафесара Дзмітрыя Смольскага.

Прынашэнне

Тэма для імправізацыі — настаўнік і вучні. Майстар і паслядоўнікі. Мастак і асяроддзе. Бясконца тэма і несупынныя варыяцыі, як і сам працэс пераемнасці ў творчасці, у традыцыях і культуры.

Майстар стварае эпоху. Фарміруе Час. Майстар дае абрысы вобразаў і сімвалаў той прасторы, у якую прыходзіць будучыня. А той, хто ідзе на змену, уздымае новыя вобразы, формы, ідэі і працягне працэс тварэння. Філарманічная зала сабрала шматлікіх прыхільнікаў і паслядоўнікаў Дзмітрыя Смольскага. Вучні былі побач, а творы іх загучалі ў выкананні вядомага Ансамбля салістаў "Класік-Авангард" пад кіраўніцтвам Уладзіміра Байдава. У шматаблічным музычным прынашэнні адчуваўся не толькі павага і ўдзячнасць вучняў да свайго настаўніка — адчуваўся і талент садоўніка, які вышеставіў не адну дзівосную кветку ў сваім садзе.

Галіна Гарэлава, Сяргей Янковіч, Дзмітрый Лыбін, Уладзімір Кур'ян — кампазітары, чыя творчая палітра сумішчае класічныя традыцыі і ўзоры авангарднага мыслення. Яны, як і Вячаслаў Кузняцоў ды Віктар Капыльцо, чые творы таксама гучалі ў канцэрце, не здавальняюцца ў сваёй творчасці імітацыяй рэальнага свету. Кожны з іх стварае ўласную мадэль існавання.

Нясмела і даверліва першы раз у клас да Майстра ўваходзіць студэнт-першакурснік. Першыя опусы, першыя занатаваныя і вызваленыя з падсвядомасці эмацыйныя выказванні. Менавіта так, з яшчэ няўмелай спявадальнасці пачынаецца пакручаны шлях творцы. Споведзь даўжынёй у жылце. Вядома, правілаў для прафесійнай падрыхтоўкі музыканта-творцы няма. Ніякіх правілаў. Ніякіх інструкцый. Толькі сумленне Майстра і служэнне, адданасць Духу музыкі — найвышэйшаму набывтку чалавечага роду.

Педагагічная чуйнасць дазваляе Д. Смольскаму любіць усіх сваіх вучняў, незалежна ад іх здольнасцяў. Педагагічнае бачанне часам дае тэхналагічныя хібы, хаця ніколі не дае адсутнасці думак. Уласная акрыленасць і захапленне натхняе на даследаванне каларыстыкі аркестравых магчымасцяў як узору вытанчанага музычнага жывапісу, абуджае жаданне да эксперыментаў, да змешвання гукавых фарбаў...

Ф. Ламперці, вялікі вакальны педагог, у сваіх нататках пісаў: "Настаўнік спеваў павінен валодаць трыма здольнасцямі, каб слухаць сваіх вучняў. Ён павінен іх слухаць такімі, якія яны ёсць, якімі маглі б быць і якімі быць павінны". Сапраўдная музыка робіць уражанне, што з'явілася на свет сама, без чыёйсьці дапамогі. "Боскае ходзіць лёгкімі крокамі" — сцвярджаў Ф. Нішцэ.

Лёгкімі крокамі прыходзіць вучні Дзмітрыя Браніслававіча і да разумення сваёй тоеснасці з зямлёй, дзе нарадзіліся, з паветрам, якое насычанае архаічнымі спрадвечнымі энергіямі, з небам, што збірае гэтыя энергіі і шчодро выпраменьвае новыя.

Гукі вёскі, пахі лета, водар скошанага сена і калектыўнае паглынанне студэнтамі сыра-

дою па вечарах падчас фальклорных экспедыцый, хаджэнне басаноў па пыльных дарогах поруч з Майстрам з вёскі ў вёску, запісы песень, услухоўванне ў мову і дыялектны асаблівасці, — усё гэта дае неабходную моц матэрыі, з якой і павінна ўтварыцца будучая Асоба. Асяроддзе стварае чалавека, кажучы псіхологі. А сам Дзмітрый Браніслававіч не грэбаваў ні недапечанай бульбай з кастрышча, ні задумненымі карасямі з мутнай багны, якіх лавіў крывой вудай, змайстраванай з аleshны, ні рудым сабакам, з якім мог паразумецца і пасябраваць, ну, і, вядома, ні тым самым сырадомам, што мы пілі з аднаго збана.

А песні, мову і гаворкі, манеру спявання прафесарскім вухам ён успрымаў, безумоўна, хутчэй і вастрай, без знешніх экзальтацый, уласцівых студэнтам, што ўпершыню сутыкнуліся з веліччу і неабдымнасцю бела-

рускага фальклору. Недзе глыбока і непрыкметна складалася пачутая ў недаступную нам, амаль шахматную камбінацыю (даволі зручнае ўтрыманне інфармацыі) і нейкім чынам, яшчэ больш недаступным, праяўлялася тэматычным арнамантам у музыцы. Бо фальклор — гэта не толькі нацыянальны позірк на свет. Гэта маленькая радзіма для кожнага, хто стварае, хто пладаносіць, хто ведае: каб прыносіць тыя плады — трэба дбаць пра карані.

У адным з інтэрв'ю Д. Смольскі прызнаўся: "Быў этап у маім жыцці, калі я часта ездзіў працаваць у дом адпачынку Каралішчавічы. Тамгэйшае асяроддзе амаль цалкам беларускамоўнае: пісьменнікі, паэты. Мы шмат тады размаўлялі пра мову, яе лёс. Вяртаючыся дадому, прыходзячы на працу, я рагтам заўважаў, што мне цяжка перайсці на рускую мову. Нават не тое, што цяжка, а не хочацца. Уладзіміра Караткевіча і Васіля Быкава магу чытаць толькі ў арыгінале. Бо іх мова — проста пуд, а проза — тая ж паэзія".

Кампазітар стварыў оперу "Сівая легенда", лібрэтыстам якой згадзіўся быць аўтар аднайменнай аповесці — Уладзімір Караткевіч. Некалькі гадоў было прысвечана Д. Смольскім напісанню оперы "Францыск Скарына", араторыі "Паэт" на вершы Янкі Купалы. Вялікія імёны, з дапамогай якіх і ствараецца неабходнае для мастака асяроддзе. Асяроддзе, дзе можна дыхаць і існаваць, пераадоўваць аднадзённыя "неспадзяванкі" і страсаць непатрэбную "пацярху" з душы, працягваць актыўнае творчае жыццё, выкладаць у Акадэміі музыкі, пісаць новыя сімфоніі, якія выклікаюць шчырую цікавасць на Беларусі і за яе межамі.

Неаднойчы канцэртныя сезоны Беларускай дзяржаўнай філармоніі адкрываліся прэм'ернымі творамі кампазітара. У 2000 годзе ў Мюльхайме (Германія) адбылася сусветная прэм'ера яго Дзевятай сімфоніі, у кастрычніку 2001-га ў Сеуле (Паўднёвая Карэя) з вялікім поспехам прагучала Дзевятая сімфонія. Кожная з дванаццаці сімфоній Д. Смольскага можа лічыцца яркім адкрыццём у музыцы ХХ стагоддзя. Кампакт-дыск з запісамі яго музыкі, выпушчаны брытанскай фірмай "Алімпія", быў прызнаны лепшым на конкурсе дыскаў у ЗША ў 1992 годзе. Зараз Дзмітрый Браніслававіч працуе над партытурай Трынаццатай сімфоніі. Адданасць прафесіі ў яго мацней за жыццёвую непагадзь і збалелае сэрца.

Ёсць дyleмы, пра якія можна доўга гаварыць, але вырашыць нельга. "Павярнуць абодва полюсы жыцця насустрач адно аднаму мне ніколі не ўдасца, — прызнаваўся Г. Гесэ. — Але паводле нейкага глыбокага невыказнага загаду я буду зноў і зноў спрабаваць рабіць гэта. Гэта спружына прымушае хадзіць мой гадзіннік".

Ларыса СІМАКОВІЧ,
кампазітар

Р. С. ад вучаніцы Ларысы Сімаковіч

Апрыгтомнец пасля ўдару ўдаецца не кожнаму. Гэта не так проста. Гэта навука: вяртаць сваю прыгтомнасць. Ні гумар, ні спахуванні, ні падстаўленае плячо не дапамагаюць. Трыванне — адзінае выйсце. Трымаць удар — яшчэ сляк-так, а вось чакаць немаведама колькі, пакуль выгнецца, стане на месца зрушанае-дэфармаванае...

У "даперабудовачных" 80-х мне выпала "трымаць удар" і выпростваць сябе з-пад яго. Але маё трыванне не рабілася панцырам. Яно не адхінала дробныя напады і "пакусванні". Наадварот, самае балючае імкнулася патрапіць не куды-небудзь, а ў самае неабароненае месца — "самую крепость в самую мякоть". Апрыгтомнец было немагчыма. Пакуль не прыйшла дапамога.

Я б ніколі не зведала радасці кампазітарскай творчасці, каб не працягнутая своечасова рука Дзмітрыя Браніслававіча — пасля майго выгнання з кансерваторыі з фармулёўкай "за нацыяналізм і рэлігійнасць". Менавіта Д. Смольскі ў час майго найглыбокага адчаю і дэпрэсіі знайшоў патрэбныя словы, каб вярнуць мне веру ў сябе, апрыгтомнец і пачаць мысліць новымі для мяне катэгорыямі, змяшчаць сябе ў іншыя прасторавыя вымярэнні, навучыцца лунаць, сягаць думкай за край звычайнага.

Я рэдка каму кажу пра гэта, рэдка прыгадаваю той цяжкі жыццёвы перапад, але ў душы нашу яго. І чую, як даўно сядзіць ўва мне, спее, расце, хоча быць пачутым, хай сабе гэтым разам не музычнае, але **ма ё** — ПРЫНАШЭННЕ.

А. С.

У той красавіцкі вечар я нечакана, па запрашэнні сябра, трапіла ў Рэспубліканскі тэатр Беларускай драматургіі на рок-оперу "Адвечная песня" паводле Янкі Купалы. Уздзеянне спектакля было такое моцнае, запамінальнае, што закарцела падзяліцца ўражаннемі, перадаць глядацкую асалоду, атмасферу вечара.

Ад першай ноткі заварожваюць таямніцы "калядак" з нацыянальным каларытам, з магіяй масак-ідалаў, гульнямі, веселасцю. Дзея плаўна пераносіць нас на прасторы тагачаснай вёскі з яе насельнікамі, з вобразамі роднага краю, занатаванымі Купалам з такой любоўю і болам.

Праз біяграфію слянскай сям'і (ад нараджэння да труны) ажывае гаротны лёс загнаннага простага Чалавека — ва ўсім

Гучанне Купалавай ліры

праявах (побыт, будні, свята), гісторыя жыцця беларускай вёскі.

Стваральнік рок-оперы, акцэры з такім майстэрствам перадаюць быццё, з такой цеплынёй і сімпатыяй даносяць годнасць, высакароднасць Чалавека працы, што мы нібыта робімся не сведкамі, а ўдзельнікамі падзей, "пражываем" лёс персанажаў да апошніх хвілін, адчуваем подых таго часу.

Канцоўка аптымістычная: Гімн Ч-а-л-а-в-е-к-у!

Уся вясковае "адсые" разгортвалася на адным подыху. Захопленыя глядачы не хацелі развітацца: зноў і зноў выклікалі акцёраў "на біс".

Рэакцыя слухачоў сведчыць: лёс простага люду, старонкі мі-

нулага роднай Бацькаўшчыны, данесеныя да сучасніка, "прайшлі" праз нас, закрунулі глыбіні душы.

І поспех спектакля заслужаны. Гучанне Купалавай ліры добра пакладзена на мову музыкі. Думкі песняра ўдала ўвасобленыя стваральнікамі рок-оперы.

У канву дзеяння трапна ўплеценныя народныя традыцыі, музычны фальклор. Цікава пададзены вясновы, восеньскія замалеўкі вясковых свят. Памайстэрску створаны партрэты-характарыстыкі, з пачуццём спагады раскрыты лёс герояў. Адчуваецца творчая еднасць аўтараў пастаноўкі з выдатнымі выканаўцамі-акцёрамі. З галерэі слянскай вобразаў вылучаецца

вобраз галоўнага героя, прадстаўлены надзвычай адораным акцёрам Ігарам Сігавым.

Час прайшоў, а на сляху — салодкая музыка роднай мовы.

Не цурайцеся, лодзі, сваіх каранёў.
Ды шануйце мінуўшчыну нашых бацькоў,
Бо спавіты здабыткі зямлі маладой
Потам горкім тых продкаў, слязьмі і крывёй.

Творчых поспехаў калектыву тэатра! Так трымаць!

Галіна ЗМУШКО,
у мінулым выкладчыца Беларускай мовы і літаратуры Мінскага гандлёвага тэхнікума

Сакральны тыдзень

Перадвелікодны тыдзень у Віцебску. Панядзелак. Агвячоркам купалаўцы пачынаюць свае гастролі...

У будзённасці жыцця і працы, хаця і творчай, заўсёды страчаецца вастрыня адчуванняў самой творчасці, а тым больш — узніскасці душы.

А гэтыя пяць гастрольных дзён сканцэнтравалі рэпертуар, і нібыта прыступкамі ўзыходжання правялі акцёры Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы віцебскіх глядачоў.

Вечар першы. "Сымон-музыка" М.Пінігіна паводле паэмы Якуба Коласа. Не-здарма рэжысёр вызначыў спектакль як містэрыю, бо на сцэне ён разам з мастацкай А.Снапок-Сарокінай разгарнуў рытуальнае дзеянне праз шлях і ахвярапрынашэнне. Шлях галоўнага героя як рух у прастору сярод іншых людзей. Шлях галоўнага героя як выпрабаванне і рух да ісціны. Ахвярапрынашэнне як звалтванне і ўкрыжаванне музы Сымона, Ганны, і як узнясенне Сымона і Ганны над зямлёй.

Сцэнічны рытуал, нібы паэма, паўтарае свае фрагменты на аснове падобных рыфмаў: ад самотнага філосафа дзеда Курылы (Г.Гарбук) праз саркастычнага філосафа дзеда Жабрака (В.Манаеў) да сур'эзнага філосафа дзеда Данілы (А.Пазман), — як левіца Сымонавых пераходзіць ад дзіцячай рамантычнай наўнасці праз рэальнае жыццё да шматграннага асэнсавання свету ў жудасны боль. Сталенне героя, яго змяненне ў часе і нават перамена яго знешнасці — акцёр А.Малчанаў не проста назірае іншых і прыслухоўваецца да гукаў, ён з'яўляецца цэнтрам сходу ўсіх ніцін містэрыі, ён — таемны і асноўны жрэц гэтага рытуалу і асноўная яго ахвяра.

У кульмінацыі дзеяння — барабанны бой: аглушае, агаломшвае. Хор чытае тэкст, нібыта вырэзвае словы ў скамянелым паветры. Хор — галоўны дзеяч і творца рытуалу. То ён выклікае ў памяці выяву брэйгелеўскіх сляпых, то ён нагадвае старажытнагрэчаскіх меладыстаў, то падобны да сіняблузнікаў з іх рэвалюцыйным рэчытатывам.

Шлях Сымона — паломніцтва музыканта, мастака праз жыццёвыя і сацыяльныя мадэлі, якія раскрываюцца, нібы паўстанкі на дароце, якія глядачу падаюцца кінакадрамі, што мільгаюць за вокнамі вагона, і якія мы чытаем, нібы фрагменты чужога жыцця.

Рытм спектакля надвычай пругкі. Мова метафарычная. Асноўны вонкавы вобраз — ладдзя, вобраз пераходу на іншы бок існавання і вобраз узнясення.

Мае студэнты-першакурснікі: "Гэта вельмі няпросты спектакль, ён — мантажны, і ён падобны да шыфру ці коду, які раскручваецца ўжо толькі пасля дзеяння".

Мая сяброўка, супрацоўніца літаратурнага музея, сталая жанчына: "Мяркую, Пінігін працуе на ўзроўні архетыпаў — дарогі, чырвоная квадраца, тройцы, трансфармацыі... Таму ягоная вобразнасць кладзецца на магутную сетку падсвядомага".

Школьнікі, якія глядзелі ўвесь рэпертуар купалаўцаў у Віцебску: "Тут так ясна, дакладна ўвасоблена беларуская ментальнасць! І тое, што датычыць наогул усіх людзей...".

Вечар другі. "Чычыкаў" В.Рэўскага паводле паэмы М.Гоголя "Мёртвыя душы". Рэжысёр вызначыў спектакль як містычную камедыю, бо разам са сцэнографам Б.Герлаванам ён стварыў на сцэне падвойную прастору, у якой дзеянне, што адбываецца на сцэнічным планшэце, адлюстроўваецца і набывае незвычайны выгляд у гіганцкім люстэрку — яно вісіць над сцэнай ад задніка да партала пад вуглом. Камедыя чалавечых жаданняў, думак і пачуццяў нібыта выяўляецца ў сапраўдным святле там, на версе. І само сцэнічнае дзеянне мяняе сутнасць, якая аказваецца паміж натуральным, цялесным, акцёрскім і экранна-люстэркавым. А значыць, глядачы насамрэч маюць права самі надаваць канчатковы сэнс вядомаму са школьных часоў сюжэту.

Спектакль В.Рэўскага падобны да круга: праз бясконцае мільгаценне-балаванне пар, якое даўно замяніла тую далёкую птушку-тройку, з'яўляюцца сцэнічныя здані-персанажы, каб крыху раскрыць сябе і тут жа знікнуць у нябыце. У кожнага з акцёраў ёсць "момант ісціны" — маналог, сольны нумар у кругабегу дзеяння. На пустой сцэне за некалькі мінут А.Гарбук (Чычыкаў), В.Манаеў (Манілаў), Г.Аўсянікаў (Сабакевіч), А.Кавальчук (Наздоў), А.Мілаванаў (Плюшкін), А.Сідарава (Каробачка), М.Кірычэнка (Губернатар) ствараюць імгненны партрэт-тыпы. Тут В.Рэўскі ідзе следам за Гоголем, візуалізуючы яго сістэму чалавечых характараў праз архетыпічны матыў дарогі. Шлях героя нічога ў ім не мяняе, бо нічога не мае агульнага з духоўным рухам, гэта — толькі магчымасць "чытаць" кнігу людскіх жарсцяў. Шлях ідзе праз чалавечы вір, і рэжысёр робіць матэрыял спектакля менавіта гэты вір, вечны баль, вечны круг. Містэрыя будзённага жыцця і містыка таго, што над гэтым жыццём, — куды ніхто з персанажаў ніколі не ўдымае вачэй.

Мая калега-выкладчык Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта: "Дзіўны спектакль, яго канструкцыя нагадвае мантаж модулей, які, здаецца, можна было б перамяшчаць па лініі рытму пастаноўкі. Больш за тое, можна іграць яго і ад фіналу назад. Мысленне сучаснае і вельмі лагічнае для гэтага рэжысёра".

Вечар трэці. "Маэстра" А.Гарцуева паводле п'есы М.Ладо. Рэжысёр вызначыў спектакль як рэпетыцыю аркестра. Кульмінацыя купалаўскіх гастролёў, гэтая пастаноўка сталася свайго роду кульмінацыйным рытуалам — ахвярапрынашэнне. Сімфанічны аркестр (26 дзейных асоб) — удзельнікі і сведкі дзеяння. Жрэц і ахвяра — Дырыжор (Р.Падаляка). Развіццё вобраза Сымона-

музыкі і развіццё тэмы: драма таленавітага чалавека і, наогул, драма творчасці. Не арыгінальная для мастацтва, яна ўсё ж заўжды застаецца трывожна-пякучай і для акцёра плённай, бо раўназначная Гамлету і дазваляе выявіць глыбіні псіхалогіі героя, метамарфозы яго ўнутранага стану... Фелініўская "Рэпетыцыя аркестра" ў аснове развіцця сюжэта, розніца толькі ў вобразе дырыжора. Там — дыктатар, які сілай харызмы аб'ядноўвае калектыў, раздзёрты цэнтрабежнымі стыхіямі. Тут — медыум, які на некалькі хвілін узходзіць у жыццё кожнага з аркестрантаў і пакаіае святло творчасці як адзіны сэнс гэтага жыцця. А ў кожнага аркестранта ёсць свой маналог (падобны да маналогаў памешчыкаў у "Чычыкаве") — як нечаканая і, здаецца, недарэчная сэнна споведзь, таму ў кожнага акцёра яна надвычай пранізлівая.

Вечар чацвёрты. "Чорная панна Нясвіжа" В.Рэўскага паводле п'есы А.Дударова. Рэжысёр вызначыў спектакль як містычную легенду, пазначаную праз абрысы касцёла, што павернуцца да глядача адначасова і знешнім бокам — са старымі могілаквымі плітамі, і сваім інтэр'ерам са скульптурнай кампазіцыяй алтара (сцэнаграфія Б. Герлавана). Таму ўвесь спектакль нагадвае жывапісныя фрэскі, якія нібы выплываюць з паўзморку храма, — накітаваны іконнай выявай Барбары Радзівіла як вобраза вялікага і загубленага каханна, рытуальнай ахвяры (нездарма рэжысура пагаджаецца з пастаяннай метафарай крыжа ў пластывых эцюдах для актрысы С. Зеланкоўскай).

Віцебская актрыса: "Невергодна прыгожы спектакль, з замаруджаным рытмам, павольны, нібыта ўспамін ці сон. Фрэйліны нагадваюць ажылыя статуі, а анёлы — бесцялесныя здані".

Вечар пяты. Завяршэнне гастролёў. "Вечар" В.Рэўскага паводле п'есы А.Дударова. Рэжысёр вызначыў спектакль як рэжымны спектакль як рэжымны. Апошні акорд жыцця трох старых — Мульціка (М.Кірычэнка), Гастрыта (А.Падабеда) і Ганны (З.Зубкова). Сцэна віцебскага тэатра большая за купалаўскую, і мастак Б. Герлаван нашмат пашырыў прастору дзеяння акцёраў па радыусе ўздзеяння на залу. На задняй залоне ўзнікаюць светлавыя плоскасці — ярка-блакітная, люта-чырвоная і белая, якія, мяняючы форму і памеры, акцэнтуюць унутраны стан персанажаў, і словы герояў набываюць новы сэнс, калі суадносяцца з колерамі і святлом Сусвету. Традыцыйна купалаўская манера перажывання спалучаецца тут з сучаснай мадэрнісцкай арганізацыяй сцэнічнага асяроддзя. Сюжэт у "Вечары" — гісторыя складання жыцця як сапраўднага твора мастацтва, як філасофскай прыпавесці, як паэмы.

Віцебскі рэжысёр: "Сыграць "Вечар" у перадвелікодную пятніцу — дарагога варта...".

Таццяна КАТОВІЧ, кандыдат мастацтвазнаўства, тэатральны крытык
г.Віцебск

Вось яна, Кармэнсіта!

Хто б мог падумаць, што свавольная і непакорлівая, дасціпная і гуллівая, акрыленая каханнем і апанаваная жарсцямі правінцыйнай іспанка з рамантычнай навелы П.Мерымэ пераўвасобіцца ў герайно оперы. Што легендарная опера Ж. Бізэ пасля яе правальнай прэм'еры ў Парыжы імкліва заваявае ўвесь свет. Што за два стагоддзі свайго неўтаймоўнага сцэнічнага жыцця Кармэнсіта здолее захаваць і маладосць, і свежасць пачуццяў, і той чарадзейны імпульс, які вабіць-палоніць усё новыя пакаленні глядачоў... Вось ужо і сапраўды: класіка — вечная! Больш за тое, "Кармэн" папулярная ў сённяшняй маладой мінскай публіцы, да оперных спектакляў, мякка кажучы, не прыяхочаная.

У прыхільнікаў знакамітай оперы Бізэ сёлета была магчымасць пазнаёміцца з чарговай, але непаўторнай яе трактоўкай: два спектаклі "Кармэн" паказала Оперная студыя Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Патрапіўшы на другі з іх, мы былі ўражаныя высокім творчым духам студыйнасці, якім поўнілася атмасфера сцэнічнага дзеяння, прафесійнай самаадданасцю музыкантаў, салістаў, хору.

Праца над операй паяднала і захапіла студэнтаў, выкладчыкаў,

маладых артыстаў Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі, занятых у пастаноўцы. Рэжысура прафесара І. Беранава, хормайстар А. Аграновіч; мастак-пастаноўшчык Д. Тоўсіцкі, а касцюмы Г. Сердзюковай. За дырыжорскім пультам у той вечар быў А. Іваноў.

Невялікага росту, субтыльная, рухавая, без пышных "цыганскіх" спадніц і кідкіх завушніц, без бутфорскіх туфляў на абцасах, а проста босая... Шчырая і ў сваёй вульгарнасці, і ў пяшчоце... Жывая і сучасная! Ці не такая і павінна быць Кармэн, якою прадставіла яе студэнтка-пяцікурсніца К. Стасенка? Побач з ёю ў акцёрскім ансамблі пераканальна выступілі К. Жаровін (Эскамільё), С. Кілеса (Цуніга). А таксама ўжо знаныя салісты Беларускай оперы Н. Масквіна (Мікэла) ды А. Жукаў (Хазэ). Асэнсаваным інтанацыйна-тэмбравым багаццем радала гучанне і рэчытатываў, і яркіх вачальных нумароў, што спрыяла нязмушанаму слуханню франкамоўнай оперы.

Лішне казаць пра тую асаду, што атрымлівае публіка, слухаючы прыгожую жывую музыку ў го-жым жывым выкананні...

С. Б.

Фота В. Кавалёва

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ УСТАНОВА АДУКАЦЫІ «БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ АКАДЭМІЯ МУЗЫКІ» АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ СТУДЭНТАЎ У 2007 ГОДЗЕ

Прыём ажыццяўляецца па наступных спецыяльнасцях і спецыялізацыях: фартэпіяна; кампазіцыя; музычназнаўства; музычная беларусістыка; скрыпка; альт; вяланчэль; кантрабас; арфа; флейта; габой; кларнет; фагот; саксафон; валторна; труба; трамбон; барытон; туба; ударныя інструменты; баян-акардэон; цымбаль; балалайка; домра; гітара; харавое дырыжыраванне; спевы.

Абітурыенты здаюць наступныя іспыты: «Творчасць»; «Беларуская (або руская — па выбары) мова» (па выніках абавязковага цэнтралізаванага тэстыравання); «Гісторыя Беларусі» (па выніках абавязковага цэнтралізаванага тэстыравання).

Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі ажыццяўляе прыём абітурыентаў на педагогічны факультэт Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі ў г. Магілёве, а таксама на філіялы кафедраў акадэміі ў г. Брэсце, Віцебску, Гомелі і Гродна.

Прыём дакументаў у Беларускую дзяржаўную акадэмію музыкі з 5 па 11 ліпеня ўключна з 9.00 да 18.00 гадзін (з 13.00 да 14.00 — перапынак).

Уступныя іспыты — з 12 па 22 ліпеня.

Абітурыентам БДАМ у г. Мінску прагастаўляецца інтэрнат з аплатай па сабекошце пражывання з 10 ліпеня.

Азнаёміцца з правіламі прыёму ў акадэмію і атрымаць кансультацыю па іншых пытаннях можна па адрасе:

• 220030, г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі.

Тэл. прыёмнай камісіі 206-59-60.

Афіцыйны сайт: www.bgam.edu.by

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ І МАСТАЦТВАЎ АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ У АСПІРАНТУРУ НА 2007 ГОД

з агрывам і без агрыву ад вытворчасці па спецыяльнасцях:

- 05.25.03 — Бібліятэказнаўства, бібліяграфазнаўства і кнігазнаўства
- 13.00.05 — Тэорыя, метадыка і арганізацыя сацыяльна-культурнай дзейнасці
- 17.00.09 — Тэорыя і гісторыя мастацтва
- 24.00.01 — Тэорыя і гісторыя культуры
- 24.00.03 — Музеязнаўства, кансервацыя і рэстаўрацыя гісторыка-культурных аб'ектаў.

Правілы прыёму — агульныя. Прыём дакументаў да 20 верасня 2007 года. Уступныя экзамены з 1 па 30 кастрычніка 2007 года.

Дакументы накіроўваць па адрасе: 220013 г. Мінск, вул. Рабкораўская, 17, аспірантура. Даведкі па тэлефоне: 222 83 41.

Ён заўсёды размаўляў на-беларуску

да 95-годдзя беларускага паэта
Анатоля Іверса (Івана Міско)

У Слоніме на вуліцы Дабрыняна, 8 цяпер жывуць іншыя людзі. Калі праходжу каля хаты, дзе жыў паэт Анатоль Іверс (Іван Дарафеевіч Міско) са сваёй жонкаю Нінай Паўлаўнай, сэрца пачынае шчымець ад таго, што ўжо няма гэтага сціплага чалавека і цікавага паэта. Яго не стала ў кастрычніку 1999 года, а крыху раней — памерла і Ніна Паўлаўна.

Калі здараўся вольны час, я спяшаўся ў гэтую хату. Адчыняў знаёмыя веснічкі, праходзіў па невялікім дагледжаным падворку, заходзіў у сенцы, дзе пахла бульбаю і сушанымі яблыкамі ці грушамі. З парога мяне вітала шчырая Ніна Паўлаўна — сяброўка па жыцці і жонка паэта. А Іван Дарафеевіч, як звычайна, сядзеў за сталом у сваім чысценькім пакойчыку і нешта пісаў.

"Пажаніліся мы летам 1945 года, — расказвала Ніна Паўлаўна. — Восць з таго часу і разам. А пазнаёміліся ў рэдакцыі слонімскай газеты "Вольная праца", дзе я працавала літработнікам. Мне ён тады вельмі спадабаўся. Раней у Слоніме я не бачыла і не сустракала прыгажэйшага за яго мужчыну. Хаця на першы погляд, здавалася, што Ваня звычайны, як ўсе. Але заўсёды ў адрозненне ад іншых, ён быў і заставаўся паэтам. Вершы яго мне таксама падабаюцца".

Так, хмараў у жыцці паэта са Слоніма было шмат. Нарадзіўся ён 15 мая 1912 года ў вёсцы Чамяры. Праз два гады сям'я падалася ў бежанства. Жылі ў Казанскай губерні і ў Кіеве. Вярнуліся дамоў толькі ў 1918 годзе.

Аднойчы летам з Віленскай беларускай гімназіі прыехаў у Чамяры Казімір Чартовіч, які за лета падрыхтаваў чамяроўскіх дзяцей да паступлення ў гімназію. Сярод гэтых вучняў быў і Іван Міско. У 1926 годзе ён становіцца вучнем беларускай гімназіі ў Вільні. Там чамяроўскі хлопец знаёміцца з Алесем Салагубам, Язэпам Урбанавічам, Міхасём Васільком. Раскідвае лістоўкі, вывешвае чырвоныя сцягі, носіць у турму мопраўскія перадачы для вязняў, расклеівае плакаты, ходзіць на дэманстрацыі рабочых. Адночы паліцыя разагнала забастоўшчыкаў, а некалькі дзесяткаў гімназістаў былі выключаны з беларускай навучальнай установы, у тым ліку і Іван Міско, якога пад канвоем прывезлі ў Чамяры і пад распіску здалі бацькам.

Потым былі яшчэ дзве спробы працягнуць адукацыю ў Клецкай і Наваградскай гімназіях, але і адтуль "бунтар" Міско быў выключаны. Яго "універсітэты" закончыліся ў 1931 годзе, пасля чаго юнак вярнуўся ў родную вёску.

У адзін з вечароў да Івана Міско зайшоў незнаёмы хлопец, перадаў прывітанне ад Валянціна Таўлая і папрасіў згоды на подпіс пад Дэкларацыяй сялянска-рабочых пісьменнікаў Заходняй Беларусі. Дэкларацыя і першы верш Івана Міско пад псеўданімам Анатоля Іверса былі апублікаваны ў першым студзенскім часопісе "Літаратурная старонка" за 1934 год. Праўда, наклад часопіса быў канфіскаваны, але з друкарні ўдалося вынесці некалькі нумароў.

Праз некаторы час вершы Анатоля Іверса (Іверса) сталі часта друкавацца на старонках выданняў "Літаратурная старонка", "Калосье", "Беларускі летапіс", "Шлях моладзі", "Наша воля", "Асва". А ў верасні 1939 года ў Вільні выйшаў яго першы паэтычны зборнік "Песні на загонах".

Аб чым пісаў малады паэт з Чамяроў? Ды пра тое, як шуміць жыта, як "хтось расчэсваў зялёныя сосны", як "заігралі ветры ў полі" і як "залацілася раніца ападаючым шэlestам". А яшчэ паэт пісаў пра Беларусь, пісаў шчыра і светла, натхнёна і радасна.

Калі прыйшлі "першыя саветы" і ў Слоніме пачала выдавацца раённая газета "Вольная праца", яе першы рэдактар Іосіф Чарняўскі запрасіў Івана Міско на працу на пасаду літсупрацоўніка рэдакцыі. А ў 1940 годзе на вязаным пясяджэнні ў Бела-стоку кіраўніцтва пісьменніцкай арганізацыі БССР прыняло Анатоля Іверса ў Саюз пісьменнікаў.

мандзіра партызанскага атрада імя Дзяржынскага па разведцы. У лесе выдаваў антыфашысцкую газету "Барацьба", лістоўкі, дапамагаў выпускаць падпольную "Вольную працу".

Вайна прайшла праз сэрца і душу Анатоля Іверса. Ён страціў першую жонку і бацьку, ды і сам быў на валаску ад гібелі. Але, нягледзячы на ўсе яго заслугі, для савецкай улады ды і ў 90-х гадах мінулага стагоддзя, паэт Анатоль Іверс заставаўся чужым. Замест творчай працы ён працаваў на смалазаводзе, у хіміягасце, а калі пайшоў на пенсію — быў адказным сакратаром Слонімскага раённага аддзялення таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. А першы пасляваенны зборнік вершаў выйшаў з друку толькі ў 1970 годзе. Ён называўся "З пройдзеных дарог". Сюды ўвайшлі вершы, напоўненыя пачуццём шчырай любові да роднага краю і яго працавітых людзей, а таксама паэма пра камсамольца Валодзьку Бяльцо. У сваіх паэтычных радках Анатоль Іверс стараўся праўдзіва адлюстраваць перамогі над усімі акупантамі, якія не давалі спакойна жыць і працаваць на роднай зямлі:

*Перамога! Перамога!
Абіваем з ботаў пыл.
І на пройдзеных дарогах
Ставім новыя слупы.
Вецер гутарыць з ліствою,
Ад кастра агнісіць дым.
А слупы ўсе пахнуць хвойяй,
Нашым лесам маладым.*

Але як цяжка Анатолю Іверсу ні было і дзе б ён ні працаваў, заўсёды пісаў вершы, ніколі не цураўся матчынай мовы. "Я заўсёды размаўляў на сваёй мове, — казаў пры жыцці паэт. — За гэта мяне называлі нацыяналістам альбо, у лепшым выпадку, "той, хто гаворыць па-беларуску". Мiane не арыштоўвалі, хоць дапытвалі больш чым паўсотні разоў. Двойчы звальнялі з працы за тое, што "не внушал палітычнага довер'я".

Але паэт трываў і "шчасце спазнаў" у сваіх вершах. Трэці зборнік паэзіі "Жыву ў бацькоўскім краі" пабачыў свет у Мінску ў 1982 годзе. Ва ўступным слове да яго Алег Лойка трапіна заўважыў, што "вершы Анатоля Іверса другой паловы 60—70-х гадоў раскраслі жыццёвы лёс паэта найбольш шырока і глыбока, і іх дэкларацыі — часцей за ўсё менавіта ёмістыя паэтычныя формулы жыцця і барацьбы, вернасці Радзіме, праўды лёсу чалавечага, як, напрыклад, гэтыя:

*Таварышы, паверце,
Хачу не проста жыць,
Хачу да самай смерці
Радзіме паслужыць.*

Нялёгка было ў правінцыі жыць, але вершы пісаліся і выдаваліся новыя кнігі: "Я пайшоў бы ўслед за летам..." (Мінск, 1987), "Прыдарожныя сосны" (Слонім, 1995), "Травень" (Слонім, 1997).

Для мяне, а таксама для ўсіх землякоў, Анатоль Іверс найперш застаўся ў нашай памяці як паэт, які шчыра служыў свайму народу і Бацькаўшчыне. У вершы "На дзяды" ён сам падвёў вынікі перажытага і сказаў пра ўсё смела і адкрыта:

*Я тры рэжымы перажыў:
Быў пан, быў гітлерац, таварыш".
І памяць кажа: беражы,
Каго яны закатавалі.
Палегла многа без віны
За мову родную ў змаганні.
А голас іх гасюль звініць
На гістарычным скрыжаванні.
Каб не забылі мы наш род
І тых, каго няма на свеце,
Каб ведалі, што мы — народ,
Што дзень свабоды нам свеціць.
Свабодны люд стварыў бы лад
Дэмакратычны, не жалезны,
Каб Беларусь наша была
Краінай вольнай, незалежнай.*

Пошукі і знаходкі

Сёлета Вялікакракоцкая сельская бібліятэка імя Янкi Купалы Слонімскага раёна адзначыць сваё 80-годдзе. З мінулага года бібліятэка ў вёсцы Вялікая Кракотка набыла новы статус: яна стала называцца бібліятэкай-музеем імя Янкi Купалы.

Рэдкія здымкі Валянціна Таўлая

У свой час з бібліятэкай сябравалі многія беларускія пісьменнікі. Свае кнігі з аўтографамі дасылалі туды Якуб Колас, Максім Танк, Пятрусь Броўка, Янка Брыль, Іван Шамякін і іншыя пісьменнікі. У суседняй вёсцы Рудаўка прайшло дзяцінства Валянціна Таўлая, які таксама шмат дапамагаў бібліятэцы.

Пасля вайны загадкавым гэтай культурнай установы быў Аляксандр Жыткевіч. Многія пісьменнікі дарылі кнігі з аўтографамі асабіста яму як чалавеку, які любіў сваю справу і шырока прапагандаваў родную літаратуру і культуру. Гэтыя кнігі Аляксандр Іванавіч Жыткевіч пакідаў у бібліятэцы, каб чыталі выскоўцы. Яны ёсць і сёння. "Дарагому Аляксандру Іванавічу Жыткевічу і вялікаму сябру кнігі з сардэчнай павагай Мікола Арочка", — аўтограф земляка на кнізе "Крылатае сям'я". Піліп Пестрак на сваёй кнізе "Неспадзяванак" зычыў "Жыткевічу Аляксандру — ад шчырага сэрца".

Вялікую дапамогу ў рабоце бібліятэкі аказала і жонка Янкi Купалы Уладзіслава Францаўна Луцэвіч. Жывучы ў Мінску, яна амаль кожны месяц прысылала ў бібліятэку пісьмы, бандэролі і пачыткі з кнігамі і альбомамі. У 1951 годзе Уладзіслава Францаўна ўпершыню наведвала Вялікую Кракотку, а ў 1957 годзе прымала ўдзел у святкаванні 30-годдзя бібліятэкі.

Дзесьці ў 1950-х гадах

Аляксандр Жыткевіч аформіў альбом, прысвечаны Валянціну Таўлаю. У ім былі вельмі рэдкія фотаздымкі паэта, фотаздымкі іншых беларускіх пісьменнікаў, а таксама рукапісы вершаў Валянціна Таўлая. Гэты альбом знаходзіўся ў Вялікакракоцкай бібліятэцы і на яго мала хто звяртаў асаблівую ўвагу. А нядаўна альбом вырашылі перадаць у музей беларускай кнігі, які дзейнічае пры Слонімскай раённай цэнтральнай бібліятэцы імя Якуба Коласа. Альбом вырашылі аднавіць, дапоўніць, удакладніць подпісы пад здымкамі.

Нядаўна метадыст бібліятэкі Лідзія Будзько паказала мне гэты альбом і я быў здзіўлены: у ім налічыў 39 рэдкіх амаатарскіх фотаздымкаў Валянціна Таўлая, многія з іх нідзе не друкаваліся. Побач са здымкамі ў альбоме захоўваліся рукапісы "Лукішскіх вершаў", якія Таўлай напісаў у турме ў 1935 годзе, а таксама рукапісы іншых паэтычных твораў і яго аўтабіяграфіі. Гэтыя фотаздымкі і рукапісы некалі Аляксандру Жыткевічу ў бібліятэку перадала жонка Валянціна Таўлая — Лідзія Сяргееўна.

Прапаную чытачам некалькі рэдкіх здымкаў з гэтага альбому.

На здымках: Валянцін Таўлай у час працы ў газеце "Звезда", 1932 г.; Валянцін Таўлай з жонкаю Лідзіяй Сяргееўнай, 1945 г.; Піліп Пестрак, Алеся Аляксандравіч — супрацоўніца музея Янкi Купалы, Валянцін Таўлай,

Уладзіслава Францаўна Луцэвіч — жонка Янкi Купалы, Янка Брыль, Лідзія Таўлай — жонка Валянціна Таўлая, Алеся Бачыла. Фота зроблена ў час адкрыцця філіялаў музея Янкi Купалы ў Вяліцы, 1945 г.

Анатоль Рогач узначальвае Вілейскія раённыя электрычныя сеткі. Але ў раёне Анатоля Валянцінавіча найперш ведаюць па яго краязнаўчых адкрыццях. Яму ўдалося выправіць памылкі шэрагу навукоўцаў, дакладна высветліўшы звесткі, звязаныя з жыццём і творчасцю пісьменнікаў Ігната Ходзькі і Эдварда Жалігоўскага, генерала Люцыяна Жалігоўскага, генерала Вялікай Айчыннай Вайны Івана Шубіна і інш. Сённяшняя наша размова са знаўцам гісторыі Вілейшчыны Анатолям Рогачам.

Майстар спорту ў... краязнаўстве

— Анатоль Валянцінавіч, ваша пасада загадчыка раённых электрычных сетак далёкая ад краязнаўства. Але і тут вы ўсё ж знайшлі новыя — даследуеце працэс электрыфікацыі краю. Вы нават з'яўляецеся аўтарам кнігі пра электрыфікацыю Маладзечаншчыны...

— Кніга не толькі пра электрыфікацыю Маладзечаншчыны, а Маладзечанскага рэгіёна. Сюды ўваходзяць і Мядзельскі, і Вілейскі, і Валожынскі раёны. А раней гэта была Вілейская вобласць. Зараз удалося знайсці новыя звесткі. Напрыклад, я высветліў, што электрычнасць на Вілейшчыне з'явілася сто гадоў таму ў кастрычніку (інтэрв'ю запісана ў 2006 годзе. — С.М.) на лесасільным заводзе Аляксандра Іванавіча Любанскага. Там была паравая машына магутнасцю 4400 Вт і напружанасцю 110 В.

— Кніга не поўная?
— Так. Кніга рыхтавалася да 55-годдзя Маладзечанскіх электрасетак. Час падціскаў. А яшчэ на мяне навалілася хвароба. Цяпер матэрыялу маю болей. Можна, у будучым кнігу атрымаеца перавыдаць разам з дадаткамі.

— З чаго ўсё пачыналася? Вашая першая тэма ў краязнаўстве?

— У Вілейцы ёсць вуліца імя Шубіна. У Беларускай энцыкла-

педыі напісана, што герой Вялікай Айчыннай вайны Іван Шубін нарадзіўся ў Вілейцы. А ён быў яшчэ ўладальнікам ордэна Чырвонага Сцяга, якімі ўсяго было ўзнагароджана чалавек 16. У Віцебскім абласным музеі пачаў шукаць матэрыялы. Звяртаўся да падшывак газет. І тут знайшоў такія звесткі: Іван Шубін нарадзіўся ў Пастаўскім раёне. Напісаў артыкул у Вілейскую раённую газету. Спачатку не ведаў дакладнага месца нараджэння героя. Але і гэта праз пэўны час высветліў — вёска Сарачаны Пастаўскага раёна.

— Які перыяд у гісторыі Вілейшчыны вам больш даспадобы?

— Раней гэта было XIX стагоддзе. А цяпер пачаў паглыбляцца ў ранейшы перыяд. Хаця, шчыра кажучы, мяне цікавіць гісторыя раёна на ўсіх этапах. Напрыклад, калі пісаў для кнігі "Памяць", то прыходзілася займацца даследаваннем усёй гісторыі да Вялікай Айчыннай вайны, а таксама пісаў пра персаналі нашага часу.

У 2006 годзе адзначаўся юбілей, звязаны з імем Соф'і Гальшанскай. Я пачаў пошукі і высветліў, што прозвішча бацькі Соф'і — Андрэя Вязынскага — паходзіць ад назвы яго маёнтка ў Вілейскім раёне. І я думаю, што Соф'я магла нарадзіцца ў бацькавым

маёнтку. Але пакуль даказаць гэтага не магу.

— Што яшчэ значнага "адкапалі"?

— Удалося выправіць даты нараджэння беларускіх польскамоўных пісьменнікаў Ігната Ходзькі і Эдварда Жалігоўскага (псеўданім — Антон Сава). Першы на цэлы год памаладзеў, а другі на пару месяцаў пасталеў. Пра месца нараджэння генерала польскага войска Люцыяна Жалігоўскага, сябра Юзафа Пілсудскага, у розных крыніцах пісалі па-рознаму: Нясвіж, Солы, Ашмяны. А я вызначыў, што гэта фальварак Пераходы. Высветлілася і дакладная дата яго нараджэння.

— Што падштурхнула да пошукаў звестак пра Ігната Ходзьку і Эдварда Жалігоўскага?

— Калі пачалі рыхтаваць кнігу "Памяць", то былі тэмы, за якія ніхто не хацеў брацца, бо па іх не было матэрыялу. Я ўзяў такія тэмы, сярод якіх Ходзька і Жалігоўскі. Адначасова атрымалася адкрыць імя аўтара першай украінскай Канстытуцыі Піліпа Орліка, які нарадзіўся ў Касуце на Вілейшчыне. Напісаў артыкул пра паэта Адама Гурыновіча, чый лёс цесна звязаны з Вілейшчынай. Але да сёння застаецца дакладна невядома пра месца пахавання і дату смерці паэта. Цяпер пачынаю

даследаваць гэтую тэму. Ужо нават адчуваю, дзе можна знайсці патрэбныя матэрыялы. Вось чакаю адпачынку, каб выехаць у архіў.

— У гонар пералічаных асоб у Вілейцы названы вуліцы.

— Я ганаруся, што ў горадзе ёсць вуліца імя І. Ходзькі, Э. Жалігоўскага, Л. Альпяровіча, Н. Сілівановіча, А. Гурыновіча — нашых слаўтых землякоў. Хоць гэтыя вуліцы і невялікія, але гэта сваё, роднае.

Чым глыбей лезу ў гісторыю, тым больш бачу недадаванага. Калі XIX стагоддзе больш-менш вядома, то ў XVII — XVIII стагоддзях толькі асобныя тэмы даследаваны. Працы яшчэ шмат. Шмат пра што, на вялікі жаль, не зможам даведацца — дакументы страчаны. Шкада, што ў Санкт-Пецярбургу архіў ужо другі год пераязджае ў новы будынак і гэта, гавораць, зацягнецца яшчэ гадоў на пяць. Хаця сёе-тое ўсё ж змаглі атрымаць да пераезду.

— Дзе за мяжой яшчэ ёсць матэрыялы па гісторыі Вілейшчыны?

— Найбольш у Вільні, гэта і Гістарычны, і Дзяржаўны архівы. Да апошняга, праўда, пакуль не дабраўся. У Львове, Варшаве. Па беларусах-вайскоўцах Польскіх узброеных сілаў ёсць матэрыялы ў Лондане.

— А ў Беларусі?
— Найперш Гродзенскі архіў — гэта матэрыялы Вілейскага павятовага суда. Трошкі ёсць дакументаў у Дзяржаўным архіве ў Мінску, меней у Маладзечне.

— Вы шмат ужо напісалі. Чаму не выдаеце кніжак?

— Па пэўнай тэме сабраў матэрыял. Але раптам высветліліся новыя факты. Прыходзіцца пашыраць напрацоўкі. Абы-які матэрыял друкаваць у кніжцы не хочацца. Дасць Бог здароўя, можа, і выйдзе кніжка, а мо і не адна.

— Чым займаецеся апошнім часам?

— Складаю радаводы асоб, звязаных з Вілейшчынай. У "Нашай Ніве" працаваў у свой час публіцыст Лявон Гмырак, які загинуў падчас першай сусветнай вайны. Нарадзіўся ён неўдальна каля Параф'янава, але дзесьці ў 1914 годзе на лістах ён пачаў пісаць адрас — маёнтка Шымкаўшчына, што за Даўгінавам Вілейскага раёна.

Думаю паспрабаваць асвятліць перыяд жыцця Лявона Гмырака на Вілейшчыне.

Каля раённых электрычных сетак стаяць памятных камяні: камень Пілсудскага, Ходзькі, Любэцкі камень і іншыя. Па раёне мне вядомы яшчэ 3—4 камяні з надпісамі і крыжамі. Хачу іх таксама прывезці да РЭС. Такім чынам пашыру экспазіцыю імправізаванага музея памятных камяней, а не проста валуноў.

— Акрамя краязнаўства ў вас ёсць яшчэ адно захапленне — шашкі.

— Шашкі — гэта захапленне з дзяцінства. Калі малы быў у нашай хаце збіраліся дзяды. Яны любілі пагуляць у шашкі. Глядзеў за іх іграй, і сам зацікавіўся. У школе ўдзельнічаў у розных спаборніцтвах. Цяпер гуляю па пералісцы. У мяне вялікая бібліятэка, хоць кнігі па шашках выходзіла не так і шмат. Гэта каля 200 выданняў.

— Вы станавіліся нават бронзавым і срэбраным прызёрам рэспубліканскіх турніраў. Таксама вы з'яўляецеся кандыдатам у майстры спорту.

— У 2006 годзе я ўжо стаў чэмпіёнам рэспублікі па шашках па пералісцы. А 6 снежня мне прысудзілі званне майстра спорту.

— Віншваем вас, Анатоль Валянцінавіч з гэтай перамогай. Гэта значыць, што шашкам усё ж аддаеце больш часу, чым краязнаўчым пошукам?

— Не. І аднаму, і другому стараюся часу надаваць пароўну. У шашках своечасова трэба высласць ход. Трэба ўкласціся ў тэрмін, і краязнаўчыя справы адкладаеш убок. З першага лістапада пачынаецца рэспубліканскі чэмпіянат вышэйшай лігі. І доўжыцца ён неўдальна паўгода. Пасля чэмпіянату пра шашкі на некаторы час можна забыць. Тады ўжо больш аддаюся краязнаўству.

— Як сям'я ставіцца да вашых захапленняў?

— Спачатку ставіліся адмоўна, бо менш увагі надаваў сям'і. Але цяпер ужо змірыліся.

— Дзякуй за гутарку, Анатоль Валянцінавіч. Пспехаў вам на краязнаўчай ніве.

Гутарыў Сяргей МАКАРЭВІЧ

Хвіліна мовы — гадзіны працы

Заўвагі да радыёперадачы «Моўная хвілінка»

З мінулага лета слухаю радыёперадачу "Моўная хвілінка". Скажу аграду: перадача патрэбная і карысная. На жаль, з-за яе кароткай працягласці аўтарам не заўсёды ўдаецца даць навукова бясспрэчны адказ, практычна дзейсную параду, бо ў такіх умовах ўлічваюцца не ўсе характарыстыкі моўнага факта.

Вось у самай апошняй чутай мною "Моўнай хвілінцы" /13.04.07/ ставіцца і разглядаецца пытанне: "Як правільна сказаць: ёмка сумка ці ёмістая сумка?"

Пытаньня, уласна, тут няма, бо абодва варыянты — правільныя. Гэта сведчыць "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" (1977—1984), у якім чацвёртае значэнне слова ёмка акрэслена: "тое, што і ёмісты; умяшчальны" і пацвярджаецца сказам з трылогіі Якуба Коласа: (Вольга Віктараўна) налівае ёмку чарку.

У цэлым жа словы ёмісты і ёмки сапраўды не тоесныя: першае мае два значэнні, другое — чатыры. І калі ў перадачы ставілася мэта паказаць гэтае адрозненне, то трэба было знайсці

больш прыдатную форму выкладу навуковых звестак.

Паводле маіх назіранняў, недахоп падобных радыёперадач галоўным чынам палягае ў тым, што тэмы бяруцца не з літаратурна-моўнай практыкі, а падказваюцца, "пастаўляюцца" слоўнікамі і граматыкамі, дзе шырока адлюстраваны розныя групы слоў (сінонімы, амонімы, мнагазначныя словы) і варыянтнасць. Аўтары перадач, натуральна, імкнучыся знаёміць слухачоў з гэтым моўным багаццем, дапамагаць выкарыстоўваць яго як найлепш. Але часам іх падпільноўвае няўдача, калі яны ствараюць штучныя моўныя сітуацыі, каб з іх дапамогай вытлумачыць тое ці іншае словаўжыванне.

Прыблізна так я паспеў запісаць змест "Моўнай хвілінкі" (14.03.07).

"Шмат памылак сустракаецца пры ўжыванні назваў прафесій... Напрыклад, маляр, муляр... Трэба ведаць розніцу паміж гэтымі словамі, каб правільна гаварыць па-беларуску" (тлумачыцца значэнне гэтых слоў).

Каб надаць актуальнасці прадмету гаворкі, аўтары перабольшваюць вастрыню праблемы. У сапраўднасці такіх памылак няма.

Калі не адрывацца ад жыццёвай і моўнай рэальнасці, то можна заўважыць, што ў рэдкіх беларускамоўных абвештажэннях якраз і выкарыстоўвалі не

слова муляр (ў беларускай мове яго абазначае: 1) рабочы, які будзе што-небудзь з каменю або цэглы, 2) пачнік, а русізм каменшчык — як больш зразумелы, адназначны).

Сказанае, аднак, не адмаўляе таго, што слова муляр заслужвае ўвагі ў аспекце культуры мовы — перш за ўсё адносна пашырэння яго ўжытку.

Беспадстаўна катэгарычнасць, абгуленасць і яшчэ ў адной "Моўнай хвілінцы" (13.04.07): "Кажам: залатая медаль, салдацкая шынель, вострая боль... Пры такой фармулёўцы можна зразумець, што гэтак казаць і прынята, што гэтак і трэба. Але ж аўтары тэксту хацелі канстатаваць адваротнае, што некаторыя з нас няправільна, не па-беларуску ўжываюць формы роду.

У мове сродкаў масавай інфармацыі штодня сустракаем з адхіленнямі ад правільнага ўжывання слоў і сказаў. Гэтыя адхіленні могуць зацікавіць "Моўную хвілінку".

У кароткай гутарцы загадчык рэдакцыі аднаго выдавецтва, маладая пісьменніца, адказваючы на пытанні журналіста, некалькі разоў ужыла слова каторы замест нарматыўнага азначальнага займенніка які: "Літаратура, каторая выходзіць у дзяржаўным выдавецтве...", "Казка — жанр, каторы дапамагае..." (Беларускае радыё, канал "Культура", 10.04.07).

У такіх кантэкстах займеннік каторы ў сучаснай беларускай літаратурнай мове не ўжываецца. Яго можна

напаткаць у запісах дыялектнай мовы, у творах фальклору, у замежных выданнях.

А згаданы журналіст, ці не штодзень ведучы гутаркі з працаўнікамі беларускай культуры, ужывае бадай адно толькі слова канешне з цэлага раду сінанімічных пабочных слоў вядома, зразумела, безумоўна, бясспрэчна. Напрыклад: "Канешне, праходзіць час, усё мяняецца ў жыцці..." (Беларускае радыё, канал "Культура", 9.04.07).

Вядома, журналіст не робіць памылак ў звычайным разуменні гэтага слова. Але дэманструе (хочучы таго ці не) аднастайнасць моўнага выказвання, што ў лінгвістыцы кваліфікуецца як стылістычная заганна.

І яшчэ падобны прыклад. Таксама журналістка, якая рыхтуе і праводзіць цікавыя радыёперадачы з галіны філалогіі, ужывае раз-пораз у якасці сцвярджальнай часціцы русізм да. Гэта асабліва рэжа вуха, калі яе суразмоўца адказвае беларускімі словамі так, але, ага, праўда.

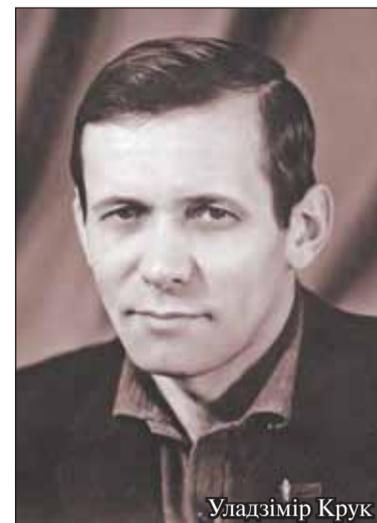
На заканчэнне адзначым. Павышэнне грунтоўнасці тэкстаў для "Моўнай хвілінкі" запатрабуе болей часу, як на гэта адведзена цяпер. Было б мэтазгодна павялічыць працягласць перадачы да 3—5 хвілін, хоць бы за кошт зняцця або скарачэння яе паўтараў.

І падкрэслім. Пажадана, каб перадачы ўзніклі як рэагаванне на штодзённую моўную практыку.

Спадзяюся, што выказаныя заўвагі не нашкодзяць "Моўнай хвілінцы". Зычу яе стваральнікам большага плёну!

Алесь КАЎРУС

Фатаграфія —высокае мастацтва

Уладзімір Крук

Перш чым пісаць гэтую нататку, пазваніў двум сваім сябрам, аднаму — старэйшаму, другому — малодшаму. Старэйшаму — Сцяпану Кухараву, з якім мы амаль што суседзі, хоць жывём у двух розных дамах, але па адной вуліцы, малодшаму — Івану Пташнікаву, які жыве ў прэстыжным раёне.

І спытаўся я ў іх пра Уладзіміра Крука, нашага лімаўскага фотакара, якому днямі спаўняецца ні многа, ні мала — восемдзсят гадоў. Яны, натуральна, здзівіліся, а я спытаўся, ці памятаюць яны тую фотавыставу ў ДOME літаратара, якая была прысвечана творчасці Уладзіміра Крука, прымеркаваная да яго нейкай даты.

Там былі выстаўлены павялічаныя фатаграфіі шмат якіх нашых пісьменнікаў з даравальнымі надпісамі аўтару фота — дасціпнымі, жартаўлівымі, часам сур'эзнымі, як у Андрэя Макаёнка, Ніла Гілевіча, Генадзя Бураўкіна, Анатоля Вярцінскага і іншых.

Памятаю, была там і мая фатаграфія, зробленая Уладзімірам Крукам, якая мне амаль што падабалася, бо да сваіх здымкаў я адношуся з нейкім недаверам: гэта нібы я, а гэта — нейкі чужы чалавек. Між іншым, я не адзін такі, але не будзем... На той картцы я напісаў прыблізна наступнае: мо ніхто так не клапоціцца, як Уладзімір Крук, каб мы, беларускія пісьменнікі, захаваліся не толькі сваімі творамі, але і тварамі... Нешта ў такім радзе, і надта сур'эзна.

А што сказалі пра тую выставу мае сябры? Сцяпан Кухарав адказаў, што з Уладзімірам

Крукам сустракаўся пераважна па нейкіх тэхнічных пытаннях, калі тэрмінова патрабавалася фота якога-небудзь героя на рыса ці артыкула, ён сам рэдка фатаграфавалася ў Крука. Але як чалавека і майстра сваёй справы ён яго паважае і высока цэніць за яго дзелавітасць, за яго аператыўнасць — ён паспяваў з камерай менавіта туды і тады, калі там быў патрэбен фатограф.

Іван Пташнікаў сказаў, што як быццам яго фота вісела на той выставе, але што ён напісаў, якія выказаў пажаданні, ужо не памятае. Спытаны я ў яго пра фота, дзе ён стаіць побач з Максімам Танкам, ныйначай, у рэдакцыі "Польмя", дзе яны тады абодва працавалі, а вось хто іх здымаў, таксама ўжо забыўся: можа, і Крук, але не ўпэўнены. І сказаў пад рыфму: "Круку дай толькі камеру ў руку, а вока ў яго вострае". Крука ён такса-

ма цэніць за прафесіяналізм, за дзелавітасць, за ўменне знайсці патрэбны ракурс.

Я сам з Уладзімірам Крукам, можна сказаць, у сяброўскіх адносінах, мы нават на "ты", хоць ён і старэйшы за мяне аж на цэлы год!

Працуючы ў часопісе "Польмя", а потым у "Маладосці" (хоць у нас быў свой фотакар Валянцін Ждановіч), часам даводзілася звяртацца да Уладзіміра Крука, каб знайсці фота, патрэбнае проста да зарэзу. І ён яго знаходзіў! Тое ж фота з выставы, пра якое я ўпамінуў, мне вельмі прыдалося да кніжкі, якая выходзіла ў Маскве ў 1973 годзе ў "Савецкім пісьменніку". А без такой "дэталі", як фатаграфія, выхад кнігі можа сарвацца, — гэта ведаюць усе, хто меў і мае дачыненне да выдавецкіх парадакаў.

Апошнім часам рэдка яго бачу і неяк, сустраўшы, спытаўся,

Мастакі А. Кішчанка, Г. Вашчанка, І. Стальмашонак, 1964 г.

чаму яго не відаць на людзях. А ён нейкі засмучаны, заклапочаны — і адказвае, што ў яго цяжка захварэла жонка, яе нельга пакінуць ні на хвіліну адну, вось ён і прывязаны да яе.

У такім разе чалавеку можна толькі паспачываць: у нашым узросце гэта ўдвая цяжэй пераносіцца і перажываецца.

Да таго ж, яго прафесія патрабуе быць сярод людзей — незнаёмых, знаёмых ці сяброў, з таго асяроддзя, у якім ён працаваў шмат гадоў — сярод літаратараў, журналістаў, работнікаў культуры. Шмат хто з тых, што трапілі ў яго аб'ектыў, ужо пакінулі гэты свет, і толькі дзякуючы яго пільнаму воку застануцца ў памяці сваіх блізкіх і сяброў назаўсёды.

Ва ўсіх пісьменніцкіх даведніках, у анталогіях, у шматтомніках, куды ні глянь, ёсць фатаграфіі людзей, знятыя стараным рупліўцам і выдатным фотамайстрам Уладзімірам Крукам.

Ад мяне асабіста, ад маіх сяброў Сцяпана Кухарова і Івана Пташнікава зычым юбіляру здароўя, цяпення і вытрымкі,

хочам бачыць яго па-ранейшаму стройным, падцягнутым, маладжавым і акуратным, абвешаным сваімі "кодакамі", "лейкамі", "фэдамі" і ўсякімі іншымі мадэлямі, з дапамогаю якіх ён, майстар, пакідае нам хвіліны-часіны нейкіх падзей, нейкіх людзей, фота якіх потым прыдадуцца не толькі для сямейных альбомаў, але і для гісторыі культуры, бо фатаграфія нясе на сабе не толькі вобраз пэўнага чалавека, але і адбітак часу, эпохі, у якой ён жыве і працаваў.

Фатаграфія — высокае мастацтва, і нездарма цяпер некаторыя знаўцы культуры лічаць яго роўным мастацтву пэндзля.

Уладзімір ДАМАШЭВІЧ

Калектыў рэдакцыі газеты "Літаратура і мастацтва" віншуе Уладзіміра Андрэвіча з юбілеем і зычым моцнага здароўя ды творчага плёну. Не забывайце нас, шаноўны майстра!

Фота з архіва У. Крука

На свята ў Вызынку. 1982 г.

Набліжаецца знамянальная дата — 125-я ўгодкі з дня нараджэння вялікага песняра Беларусі, класіка нашай літаратуры Якуба Коласа. Яго творчая індывідуальнасць аказала велізарны ўплыў на літаратуру не толькі нашай краіны. Бо, па словах лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, доктара філалагічных навук В. Жураўлёва, кожны з выдатных майстроў слова, хто заслужыў ганаровае права называцца класікам, — гэта багатая, яркая, шматгранная і адметная, непаўторная ў сваім мастацка-вобразным выяўленні творчая індывідуальнасць. А тым больш калі размова ідзе пра Якуба Коласа.

Можна сказаць, што вось ужо на працягу некалькіх апошніх год выдавецтва "Беларуская навука" рыхтавала своеасаблівыя падарункі да юбілейнай даты песняра. Так, у 2002 годзе ў гэтым акадэмічным выдавецтве выйшла з друку кніга вышэйзгаданага Васіля Пракопавіча Жураўлёва "Актуальнасць традыцый: Якуб Колас у пісьменніцкім асяроддзі".

Як адзначана ў анатацыі, гэта кніга — грунтоўнае, аналітычнае і шмат у чым наватарскае даследаванне ўплыву і сувязі класічных літаратурных традыцый, галоўным чынам коласаўскіх, з днём сённяшнім. Інтэлігенцыя і народ, селя-

Непаўторная творчая індывідуальнасць

У гонар песняра

нін і зямля, настаўнік і вучань, лідэр і яго апанент — такія актуальныя пытанні ставяцца і асэнсуююцца на матэрыяле твораў Якуба Коласа, Янкі Купалы, М. Гарэцкага, Цішкі Гартнага, Кузьмы Чорнага, А. Мрыя, М. Зарэцкага, А. Пушкіна, М. Гоголя і іншых пісьменнікаў. У праблемны разгляд уцягнуты практычна ўсе коласаўскія творы, у тым ліку пастаўлены і спрэчныя, палемічныя пытанні, бо яшчэ і сёння Якуб Колас у многім застаецца загадкай, як да прыкладу, выяўленне ў яго творчасці тэндэнцый рэвалюцыйнасці і дэмакратызму. Выданне разлічана на выкладчыкаў вышэйшых навучальных устаноў, студэнтаў, настаўнікаў, усіх тых, каго цікавіць паглыбленае філасофска-эстэтычнае спасціжэнне творчасці Якуба Коласа і самой эпохі, у якую жыве і тварыць геніяльны мастак слова, класік беларускай літаратуры.

У наступным, 2003 годзе "Беларуская навука" парадавала новай кнігай шматлікіх чытачоў — навукоўцаў, выкладчыкаў

і студэнтаў, настаўнікаў, журналістаў, усіх, хто захапляецца багаццем коласаўскай мовы, яго ўспрыманням навакольнага жыцця. Размова ідзе пра "Тлумачальны слоўнік адметнай лексікі ў творах Якуба Коласа" (аўтары — Г. Атрошчанка, Н. Чабатар; навуковы рэдактар А. Падлужны).

У гэтым слоўніку на падставе коласаўскага кантэксту раскрываецца сэнсавое значэнне слоў, выкарыстаных пісьменнікам у мастацкіх і публіцыстычных творах, у дзённіках і пісьмах, але не зафіксаваных нарматыўнымі даведнікамі. Разглядаюцца таксама словы, прыведзеныя ў тлумачальным слоўніку беларускай мовы, аднак ужытыя Якубам Коласам у іншым значэнні ці з новым адценнем значэння, словы, якія адрозніваюцца словаўтваральнымі афіксамі, націскам і іншым.

Мастацкае майстэрства класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа дакладна ў кнізе лаўрэата Дзяржаўнай

прэміі Рэспублікі Беларусь, доктара філалагічных навук В. Жураўлёва "Якуб Колас і паэтыка беларускага рамана" (пад рэдакцыяй доктара філалагічных навук У. Гніламёдава). Упершыню выданне выйшла ў 1982 годзе. У другім жа, выпраўленым і дапоўненым выданні кнігі, якая пабачыла свет у выдавецтве "Беларуская навука" ў 2004 годзе, ў шырокім літаратурным кантэксце раскрываецца роля паэтыкі Якуба Коласа ў эпічным і ліра-эпічным адрозтраванні рэчаіснасці і чалавечага характару. Даказваецца, што класічная традыцыя, у тым ліку багаты і плённы мастацкі вопыт Якуба Коласа, мае вялікае значэнне для сучаснай літаратуры, садзейнічае больш глыбокаму разуменню важных стыльва-жанравых літаратурных законаў. Даследчык пераканаўча паказвае, што "Новая зямля" Якуба Коласа нароўні з такімі творами, як "Ліада" і "Адысея" Гамера, "Дон Кіхот" Сервантэса, "Вайна і мір" Л. Талстога, "Яўгеній Анегін" А. Пушкіна, "Ціхі Дон" М. Шолохава, твор неўміручы, прычым не толькі ў метафарычна-вобразным, але і прамым, непасрэдна аб'ектыўным сэнсе. Бо класічныя мастацкія творы тым і вылучаюцца, што час над імі не мае ўлады.

Кніга ўяўляе вялікую цікавасць і будзе вельмі карыснай для літаратуразнаўцаў, выкладчыкаў, студэнтаў, настаўнікаў, дапаможа пісьменнікам у творчасці, зацікавіць усіх, хто захапляецца творчасцю майстра роднай літаратуры, наогул любіць мастацкае слова.

Міхась КАВАЛЁЎ

«Мая паэзія ніякага роду»

Людка Сільнова — паэтка, у асобе і творчасці якой сумяшчаецца несумяшчальнае. У яе адначасова гарэзлівае і моцнае імя, тонкія, сур'езныя і ў той жа час лёгка вершы. Яе называюць «снежнай каралевай» і «жанчынай-вулканам». Моп, рапучасць сумяшчаецца ў ёй з добразычлівацю і цеплынёй, а імкненне да творчых эксперыментаў з шанаваннем традыцыйных форм і жанраў. Нядаўна выйшла новая кніга Людкі Сільновай «Крышталёвы сад», у назве якой таксама прысутнічае аксюмаран.

— Людміла Данилаўна, як нарадзілася ідэя кнігі крытыкі «Крышталёвы сад»?

— Гэта ідэя ўзнікла ў пачатку 2003 года, як толькі з'явілася магчымасць выдаць кніжку ў выдавецтве «Логвінаў». Як зараз памятаю: было ветрана, я ішла па праспекце Скарыны, а насустрач мне, нібыта войска, ішлі аўтары і супрацоўнікі гэтага выдавецтва. Куратар серыі «Другі фронт мастацтваў», паэт і перформер Зміцер Вішнёў прапанаваў мне выдаць кнігу, але не зборнік паэзіі, нешта іншае. Так неяк сплантана і сфармулявалася ідэя кнігі крытыкі.

— Чаму кніга ішла да друку гэтак доўга?

— Рукапіс прадставіла хутка: назбіралася тэксты са свайго пісьменніцкага архіва. Гэта былі гатовыя «пазлы», якія раптам склаліся ў сюжэтную карцінку літаратуры 1990-х, новай-старой Беларусі, іерархічнай будовы свету ўвогуле. У гэтым уражальным бачанні некаторыя знаёмыя творцы набылі нечаканыя абліччы. Валянцін Акудоўвіч дапамог мне як рэдактар, яго, дарэчы, я сама выбрала, адшліфаваць карцінку. Каб берагі «пазлаў» не моцна кідаліся ў вочы. З карэктурай была доўгая гісторыя: тэксты ж няпростыя! Там шмат лінгвістычных, фанетычных комплексаў (аголеных і схаваных). Складаная была праца ў карэктура Наталлі Кучмель, з якой мы, бывала, «тралі» тэкст «у чатыры рукі». Усім, усім дзякуй! Кніжка ўсё-ткі выйшла, хоць пазней, чым меркавалася. Ну што там значаць некалькі гадоў у параўнанні з Вечнасцю!

— Ці падабаецца вам вокладка? І хто яе аўтар?

— Падабаецца: яна вельмі інтэлігентная. На такіх чытачоў — арыстакратаў духу, наследных інфантаў — я і разлічваю. Я жартую, што аўтар карціны на вокладцы — само Жыццё. Мастачку завуць Зоя Луцэвіч, а Зоя ў перакладзе з грэчаскага — «жыццё». З Вішнёвым мы былі ў майстэрні гэтай таленавітай мастачкі і там выбралі гэту карціну. Я б нават не сказала, што гэта нашпормот. Прыгледзецца, тут ёсць розныя спрадчэжныя тэмы: мужчына і жанчына, багі і людзі, прынятыя і адрынутыя.

— Якія вашы любімыя ці сутнасныя колеры? Вы згодныя з крытыкай колераў вокладкі філосафам і вашым рэдактарам Валянцінам Акудоўвічам?

— Мае любімыя колеры — чырвоны, аранжавы, жоўты. Гэта колеры агню. Яны мяне натхняюць. І проста радуецца, як пышная кветка ў садзе, чырвоная куртка ў шэрым нагоўпе людзей, чырвоныя з золатам ініцыялы ў старадаўняй рукапіснай кнізе. Мяркую, гэта меў на ўвазе і рэдактар, калі казаў, што мне не падыходзяць спакойныя колеры.

— Літаратары адзначылі, што ваша кніга «Крышталёвы сад» не з'яўляецца кніжкай крытыкі ў звычайным сэнсе. А ці маглі б вы пісаць сапраўдныя жорсткія і разбуральныя крытычныя артыкулы? Як вы ставіцеся да крытыкі?

— Я пішу амаатарскую паэтычную крытыку, літаратурныя партреты. Калі б я і стала кагосьці крытыкаваць, то абавязкова рабіла б гэта з гумарам, без злобы, без жадання пакрыўдзіць. А сама стаўлюся да крытыкі не заўсёды станоўча. Як жанчыне, мне бывае балюча яе чуць. Але я ўзгадваю Чэхава, які казаў, што на крытыку не трэба крыўдзіцца ні ў якім выпадку. Калі крытыка няслухная, неаб'ектыўная, то яна не каштуе ўвагі. А калі яна канструктыўная, то тым больш не трэба крыўдаваць, бо як можна крыўдзіцца на праўду.

— Вы казалі, што крытыкаваць можна з гумарам. А якую ролю гумар адыгрывае ў вашай творчасці?

— Гумар — гэта адна з эстэтычных

катэгорый і нават эратычны элемент культуры. Наш век патрабуе гумару, бо гумар спрашчае камунікацыю. Калі я ўжываю яго ў сваіх творах, то раблю гэта свядома. Чалавек не можа знаходзіцца толькі ў высокім вымярэнні, час ад часу ён адчувае сябе маленькім.

— На прэзентацыі кнігі «Крышталёвы сад» вам надавалі шмат характарыстык, і яны былі палярныя па значэнні. Адныя характарыставалі вас як халодную, крышталёвую каралеву, іншыя наадварот казалі пра вашу мяккасць, цеплыню, жаночасць. Як вы думаеце, чаму?

— У маёй натуре сумяшчаюцца супрацьлеглыя рысы. Я думаю, гэта добра. Гэтаксама як і ў назве кнігі, крышталю маім характары стаць побач з цёплым і квітнеючым садамі. Мужчыны бачаць мяне халоднай і рапучай, жанчыны наадварот заўважаюць іншыя мае якасці. Але гэта нармальна, асабліва сёння, калі адбыўся інфармацыйны выбух і сцерліся межы: жанчыны засвоілі мужчынскія прафесіі, а мужчыны робяць поспехі ў справах, якія заўсёды лічыліся жаночымі.

— Некаторыя лічаць, што паэзія — не жаночая справа. Ці даводзіцца сутыкацца з такімі стэрэатыпамі? Хто з сучасных паэтаў вам падабаецца?

— Вельмі добрыя вершы ў Галіны Дубянецкай, Галіны Булькі. Але я не магу назваць іх паэзію жаночай. Бо гэта паэзія, якую чытаюць мужчыны. Што да маёй творчасці, у мяне ёсць некалькі сапраўдны жаночых вершаў, але іх няшмат. Напрыклад, у зборніку «Мама. Маці. Мамаля» ёсць вершы, якія напісала, калі стала маці. Яны сапраўды жаночыя, квэлія, сентыментальныя, але і няхай сабе, не бачу ў гэтым нічога дрэннага. А ў цэлым заўсёды кажу, што ў маёй паэзіі няма роду, яна не мужчынская, я не жаночая. Можна вызначыць яе, як паэзію ніякага роду, як дзіцячыю, бо ў ёй шмат гульні. Нібыта гуляе маленькая дзяўчынка, якая яшчэ не ўсведамляе свой пол, толькі трошкі разумее, што яна дзяўчынка, што сукенка ў яе павінна быць чыстая.

— Вашы вершы даволі часта супастаўляюць з паэзіяй Веліміра Хлебнікава. А падчас прэзентацыі вашай кнігі Галіна Дубянецкая нават падарыла вам выданне яго твораў. Хто для вас Хлебнік? І якія яшчэ класікі вызначальныя для вашай творчасці?

— У нечым Хлебнік — мой настаўнік і натхняльнік. Сапраўды, яго паэзія вельмі блізкая мне. Я наогул захапляюся паэтамі Срэбранага стагоддзя — Цвятаевай, Маякоўскім, Ахматавай. З беларускіх класікаў люблю Янку Купалу, Якуба Коласа і, безумоўна, Максіма Багдановіча, які выкарыстоўваючы сусветныя ўзоры, ствараў новае ў беларускай паэзіі, удыхаў у яе душу. Сучаснікі, якія моцна паўплывалі на мою творчую свядомасць, — гэта Алесь Разанаў і Леанід Дранько-Майсюк, якія заўсёды ставяць эксперыменты над формай і тэматыкай твораў.

— Вядома, што вы таксама любіце эксперыментаваць. Ці працягваюцца творчыя пошукі?

— Як казаў Пікасо «Я не шукаю, я знаходжу». Сёння ўжо менш эксперыментую. Я схіляюся да ўстойлівых форм, а не да «бягучых». Выбіраю трывалыя формы і ўніверсальныя зместы. Чаму так? Не хацелася мне сёння педальраваць гэтую тэму, але, думаю, усё ж такі сказана ўзрост. Пачынаеш задумвацца, што трэба зрабіць штоось для перадачы нашчадкам, каб працягвалася традыцыя. Раней была прыхільнасць наватарства. Але ў пэ-

ны момант наватарства сутыкнулася з традыцыяй.

— Кожны эксперымент — гэта рызыка, гэта крок у неведомасць. Вас не паховаюць рызыкаўныя ўчынкі?

— Я асцярожны чалавек, таму мае эксперыменты не стыхійныя, не рэзкія. Спачатку раблю іх для сябе, нават не думаю пра тое, што змагу потым вынесці іх на шырокую публіку. Яны знаходзяцца ў выглядзе чарнавікоў, якія пасля (толькі калі зразумою, што атрыманася добра) могуць быць надрукаваныя.

— Ці не думалі вы пра тое, каб паспрабаваць сябе ў напісанні прозы?

— Ёсць такія ідэі. Можна, нават і ў драматургіі. Калісьці я пісала гумарыстычныя эскізы ў стылі Хармса.

— Вы працавалі і ў жанры візуальнай паэзіі. А як яна нараджаецца?

— Для многіх людзей літары маюць колер. Атрымліваецца, што радкі нібыта падсвечваюцца галоснымі. У нашай падсвядомасці літары маюць і сваю фактуру. Некаторыя з іх гладкія, як шоўк, іншыя — шурпатыя і г.д. Вось на такіх асацыяцыях і будуюцца візуальныя паэзіі.

— Паэзія транслінгвізму таксама была для вас эксперыментам? Ці гэта нешта большае?

— Транслінгвізм ніколі не быў для мяне эксперыментам. Гэта тэорыя, якую пачала фармуляваць для сябе, яшчэ калі вучылася на філалагічным факультэце. Я адчувала, што ўсвеш пранізаныя вібрацыямі, і гэта ўвасабляецца ў мове. Гэтае гукападабенства мы можам назіраць ва ўсіх еўрапейскіх мовах. Транслінгвізм — не навуковая тэорыя, гэта адчуванне, асацыятыўнае ўспрыманне мовы. Гэта хутчэй літаратурная гіпотэза, чым лінгвістычная.

— Ці ёсць у вас транслінгвістычныя асацыяцыі наокоці вашага імя і прозвішча? Вось у прозвішчы Сільнова адчуваецца моц, яно сугучна, напрыклад, са словам «асілак».

— Так, я гэта заўважала. А яшчэ нядаўна ўбачыла, што яно падобнае да слова «васількі». Маё імя таксама моцнае. Людка, люд, людства...

— Як атрымліваецца сумяшчаць хатнія справы, працу ў Нацыянальнай бібліятэцы і творчасць? Вашыя «Запіскі на кулінарнай фользе» сапраўды былі напісанымі на кухні ў час гатавання ежы?

— Я змагаюся за вольны час. Чаму росквіт філасофіі і іншых навук адбыўся ў часы рабаўладальнага ладу? Кажуць, што менавіта таму, што людзі заўсёды думалі, разважалі падчас працы. «Запіскі на кулінарнай фользе» я сапраўды напісала паміж хатнімі справамі. Слухала радыёперадачы, удзельнікі якіх разважалі пра свет, культуру, мастацтва. І мне хацелася адгукнуцца. Я занатоўвала свае думкі ў блакноцік з рэцэптамі.

— У адным з вершаў пішаце, што вы «не правадыр, не карыстальніца», а «назіральніца». Сапраўды так? І наогул ці шмат прыватнага, аўтабіяграфічнага можна знайсці ў вашых вершах?

— Так, я не люблю быць у цэнтры, быць на вяду. Я назіральніца, пазнавальніца. Калі мне падабаецца тое, што бачу, імкнуся не перашкаджаць, не парушаць, захаваць натуральнасць. І, безумоўна, у маіх вершах шмат асабістага, я ўкладаю ў іх часціну таго, што сама перажыла.

— Вы вызначаеце 1990-я г. як час пошукаў «альтэрнатыўнай літаратуры». А ці яе знайшлі?

— Тут як са шчасцем ці каханнем. Яно не толькі мэта, але і дарога да яго... Знайшлі. Але нас накрыла новая хваля — камерцыйная літаратура.

— Падабаецца вам творчасць маладых беларускіх пісьменнікаў?

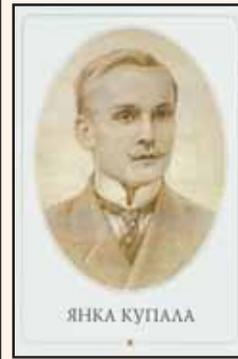
— Напэўна, я не трымаю руку на пульсе творчасці маладога пакалення, больш знаходжуся ў коле пісьменнікаў майго ўзросту, таму цяжка быць аб'ектыўнай. Мне вельмі спадабалася кніжка маладой пісьменніцы Насты Кудасавай. А вось кніжка Вікі Тронас выклікала моцныя адмоўныя пачуцці, нават агіду. Відаль, гэта не мая эстэтыка. Нават аздабленне вокладкі выклікае страх. Можна, гэта спроба выліць свой боль, жак, непагадненне з рэчаіснасцю, але для мяне гэта непрыемна.

Вельмі падабаецца мне Андрэй Хадановіч. Тое, што ён робіць, — унікальна. Ён спалучае класіку і эксперымент, іронію і эрудыцыю. Ён сапраўды літаратурны паэт.

— Кніга крытыкі выйшла. А чым плануеце займацца далей?

— Ніякіх планаў! Толькі чуды. Падабаецца мне афарызм, вычтаны з часопіса-альбома «Такое жыццё»: «Чуд як маральны доўг».

Саша ДОРСКАЯ

У цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Максіма Багдановіча адкрылася выстаўка маладзечанскіх мастакоў «Зямля, якая нам Купалу падарыла». На ёй прадстаўлена каля дваццаці карцін, якія раскажваюць пра жыццёвы і творчы шлях песняра. Сярод іх — партрэт Янкі Купалы Юрыя Герасіменкі, работа «Янка Купала ў Яхімоўшчыне» Кастуся Харашэвіча...

Янку Купалу прысвячаецца

Адразу пасля адкрыцця выстаўкі прайшла навукова-краязнаўчая канферэнцыя «Слядамі Купалы», у якой бралі ўдзел не толькі мясцовыя даследчыкі і прыхільнікі творчасці паэта, але і госці з Мінска.

Першым з прысутных выступіў член СПБ, намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва «Мастацкая літаратура» Віктар Шніп. Удзельнікам канферэнцыі ён прачытаў свой новы верш «Балада Янкі Купалы». Загадчык аддзела даўняй і новай беларускай літаратуры Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі Вячаслаў Чамярыцкі раскажаў пра паэта як перакладчыка «Слова пра паход Ігарова».

Святлана Ціс, загадчыца філіяла музея Янкі Купалы ў Яхімоўшчыне, дзе творца ў свой час працаваў на бровары, прысвяціла сваё выступленне жонцы Янкі Купалы Уладзіславе Станкевіч. Паэт Васіль Жуковіч выступіў з дакладам «Справа прарока — праўдзівае слова», а вучань 11 класа СШ № 11 Валянцін Цішко — з развагамі на тэму «Янка Купала на старонках кніг Рыгора Семашкевіча».

Усе ўдзельнікі канферэнцыі атрымалі юбілейныя паштоўкі з выявамі Янкі Купалы ды Вацлава Ластоўскага, гісторыка, літаратара і грамадскага дзеяча, 125-годдзе з дня нараджэння якога будзе адзначацца ў наступным годзе. Аўтар праекта паштовак, фундатарам якіх з'яўляецца Мікалай Апяцёнак, — Міхась Казлоўскі, мастак — Алена Кучко.

Янка ГАЛУБОВІЧ

Адчуць сябе беларусам

Даўно і добра вядома, што для падтрымкі нацыянальнай свядомасці (а беларусаў гэта датычыцца асабліва), псіхічнага здароўя і энергіі нацыі неабходна прысутнасць гістарычных папярэднікаў — продкаў, якія знаходзяцца ў сакральным часе і якія павінны падтрымліваць нас, адтуль...

Але падтрымка магчыма толькі тады, калі мы пастаянна звяртаемся да іх памяці, выклікаем перад унутраным зрокам іх вобразы.

Як вядома, у гэтым годзе на Беларусі будуць адзначаць 125-годдзе з дня нараджэння нашых вялікіх паэтаў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Іх уклад у развіццё нацыянальнай самасвядомасці нашага народа вельмі і вельмі вялікі. У пэўнай ступені можна адзначыць, што Купала і Колас з'яўляюцца тым падмуркам, на якім стала будавацца беларуская дзяржава.

Мой дзед па матчынай лініі Леанкоў Мітрафан Еўдакімавіч колісь мне раскажаў (а я ўжо маю 70 гадоў), што каля нашай Шрэвіцкай царквы, якая знаходзіцца ў Жлобінскім раёне, падчас нейкага свята на руках у сялян з'явілася невялікая кніжка, аўтарам якой быў ці Янка Купала ці Якуб Колас. Сяляне былі вельмі і вельмі здзіўлены тым, што на той мове, на якой яны размаўлялі з'явілася друкаванае слова. У тыя часы кніжкі і газеты выдаваліся толькі на рускай мове.

Гэта кніжка зрабіла вельмі шмат, каб мае землякі адчулі, што яны беларусы, што яны адрозніваюцца ад рускіх, так і ўкраінцаў. Калі я ўспамінаю сваё дзяцінства і юнацтва, то адзначу наступнае: мае землякі, шмат з якіх былі непісьменныя, гаварылі на добрай беларускай мове. Ва ўсялякім выпадку яны казалі не «адзіяла», а коўдра»...

Як вядома, радзімай Якуба Коласа з'яўляецца Стаўбцоўшчына і калі едзеш на пягніку і бачыш прыгожы чыгуначны вакзал, то вельмі і вельмі выклікае здзіўленне, што ўсе надпісы зроблены на рускай мове. Няма і следу, каб можна было бачыць, што гэта радзіма нашага знакамітага паэта.

Мне невядома, як будуць праходзіць урачыстасці, але можна ўявіць што на Мікалаеўшчыну прыедуць дэлегацыі, дзе будуць прадстаўнікі іншых літаратур. Можна не сумнявацца ў тым, што яны таксама здзіўляцца, убачыўшы гэты вакзал, у якім няма і кроплі беларускага...

Дарэчы, на чыгуначным вакзале ў Жлобіне і ў іншых гарадах, дзе ёсць вакзалы, шмат надпісаў на беларускай мове, а Стоўбцы ўяўляюцца раённым цэнтрам не Мінскай, а хутчэй за ўсё Мурманскай вобласці. Хіба гэта не парадокс?..

Аляксандр ПЯТРУНІКАЎ,
Мурманская вобласць,
Манчагорск

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР
Анатоль
КАЗЛОЎ**

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Валерый **ПІНЧУК**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасыліца на "ЛіМ"
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе
Пацісьце рэдакцыю
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3581
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісны ў друк
20.06.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 3297

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 486005 1

Аксана ДАНИЛЬЧЫК. Народзілася ў 1970 годзе ў Мінску. Скончыла СШ № 36, філалагічны факультэт БДУ і аспірантуру пры Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі. Кандыдат філалагічных навук. У 1997—98 гадах жыла ў горадзе Перуджа (Італія), вывучала тамтэйшую мову і культуру. Перакладае з італьянскай мовы. Навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі.

Аўтар паэтычнага зборніка "Абрыс Скарпіёна" (1996) і кніжкі вершаў для дзяцей "Павуцінка на агрэсе" (2005). Не так даўно выйшаў у свет яе новы зборнік паэзіі "IL MEZZOGIORNO / Поўдзень" (выд-ва "Кнігазбор", Мінск, 2006, 300 ас., 115 стар.)

туітэйна набліжаць будучы агульны малюнак некім наўмысна разбуранага гарманічна складзенага свету.

"І ў нізкі вершаў згадкі нанізаць", — піша яна ў іншым вершы. Вядома, калі гэтыя згадкі будуць вольныя і аднаасобныя, але ў той жа час медзьмуць магчымасць разам трымацца на адной ніпцы, як паперкі альбо каталіці ружанец (мастацтва — як найвышэйшая малітва творцы)...

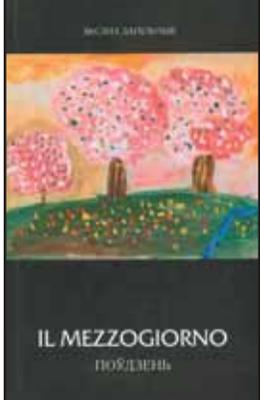
Хоць, як кажуць, паэтка ўпарта стаіць на сваім і ёй здаецца, што "лёгкасцю хады/ напоўніць лежы за ўсё абрысы словаў/ ёсць гадзенае, простае, як неба/ яно не патрабуе тлумачэнняў"... Але ж адсюль і не зусім ясная выразнасць яе паэтычнай творчасці ў сучасным літаратурным працэсе, няйменне свайго віднага месца няхай і ў намінальнай літаратурнай іерархіі. Нават пры распыльванні самога літаратурнага працэсу ў цэлым. Хоць, будзем шчырымі, у ім усё ж выяўляецца аўтаномнасць некаторых суполак і выбітных імён. Скажам, апроч жывых убрэнзавельх класікаў, гэта былія суполкі "Бум-Бам-Літ" ("Schmerzwerk") з Вішневым, Барысевічам і Бахарэвічам, ТВЛ з Адамовічам, Пацпопам і Сільнойвай, "Літаратурнае прадмесце" з Рублёўскай і Кучмель, ну і самадзастатковыя творцы, такія як Станкевіч, Някляеў, Рэзаннаў, Акудовіч, Арлоў, Дубавец, Глобус, Дранько-Майсюк, Чобат, Федэрэнка, Дубянецкая, Хадамовіч...

Але, як мне здаецца, найбліжэй да творчай манеры А. Данільчык пакуль малавядомая таленавітая паэтка з самага маладзейшага пакалення Марыя Барадзіна, на адметны дэбютны зборнік якой "Вышэй за паўночны вецер" так ніхто і не адгукнуўся (у тым ліку і на заказ "ЛіМ" па маёй просьбе, хоць і абяцалі; аў, маэстра, яшчэ не позна)... Хоць страфа аднаго з вершаў А. Данільчык кажа нам, што:

Позна...
Ціша зноў набрыняла пагоняй
Мой кляштар за мяне
Ўсе імёны запомніць
Я сьвіду, каб нарэціце працнцуца

Пасля падобных радкоў думаеш, адкуль бяруцца чуткі пра смерць паэзіі? Насамрэч такое немагчыма, бо гэта тое ж самае, што казаць пра смерць чалавечтва альбо з дня на дзень прарочыць змяны Апакаліпсіс... Паэзія ёсць вышэйшая (Боскай) пазнакай чалавечага жыцця, сімвала несмяротнасці і вечнасці самога Слова. І нездарма сказана, што ўсякая вялікая нацыя мае свайго вялікага паэта. Праўда, можна сказаць і так: кожны вялікі паэт народжаны вялікай нацыяй, гэтак як Усывышні бяскрайнім Сусветам... А яшчэ — паэт павінен быць сынам (альбо дач-

ЛеГАА
(legal@lim.by)

"Паэты цікавыя тым, чым яны агрозніваюцца адзін ад другога, а не тым, чым яны падобныя адзін да другога."

Аляксандр БЛОК

Нядаўна, чытаючы артыкул Евы Лявонавай пра імпрэсіянізм у мастацтве і літаратуры, мне падалося, што паэзія Аксаны Данільчык менавіта "з гэтага поля ягада" (з пленэру, з жывой прыроды, з непадробных пачуццяў і асацыятыўных сузіранняў, з імгненых уражанняў і рэфлексій).

"Чым жа вылучылі імпрэсіяністыкі стыль у літаратуры, — задаецца пытаннем Е. Лявонава, — перадусім, у паэзіі? — і ўдакладняе, — імпрэсіянізм — гэта своеасабліва форма мастацкага спасціжэння чалавека і свету, калі суб'ектыўнае ўражанне мастака ад рэальных прадметаў і з'яў займае вядучае месца, пераважае над аб'ектыўным пачаткам." У беларускай літаратуры, лічыць Е. Лявонава, імпрэсіянізм праявіўся ў лірычных творах М. Багдановіча, У. Жыцкі, у прозе З. Бядулі, М. Гарэцкага, Ядвігіна Ш., у творчасці М. Сяднёва, Я. Юхнаўца, у сучаснага вядомага паэта Л. Дранько-Майсюка...

Яшчэ М. Багдановіч даў сімвалічны назоў гэтаму літаратурна-мастацкаму накірунку як "краса і сіла" альбо паэзія "чыстай красы".

"... у сімвалізме і імпрэсіянізме сфарміравалася своеасабліва літаратурная метамова... што сінтэзавала ў сабе, апроч уласных сродкаў, магчымасці вербальных мастацтваў — жывапісу, музыкі, харэаграфіі", — піша ў сваім артыкуле Ева Лявонава.

Адстараніўшыся ад сказанага вядомым літаратурнаўцам, працягнуў палкам адзін з безназоўных вершаў А. Данільчык:

Ад габра не шукаюць габра.
Ад каханьня не шукаюць каханьня.
Ніхто не шукае нічога.
І тут спыняецца дарога.
Вакол зялёнага блакіту,
Вакол маўклівага камення,
Марскімі травамі спавіта
Тута мінулых пакаленняў.
Празрыстай хваляй дакранецца
Да рук маіх уздых русалкі,
І нечакана зварухнецца
Пачуццяў свет, знаёмы змлку.
З глыбін, усланых аксамітам,
Марскія зоркі ў неба мкнуцца.
Тута зялёнага блакіту —
Не абысці, не размінуцца.

Пра што гэты верш? А ні пра што, бо тут ніхто не шукае нічо-

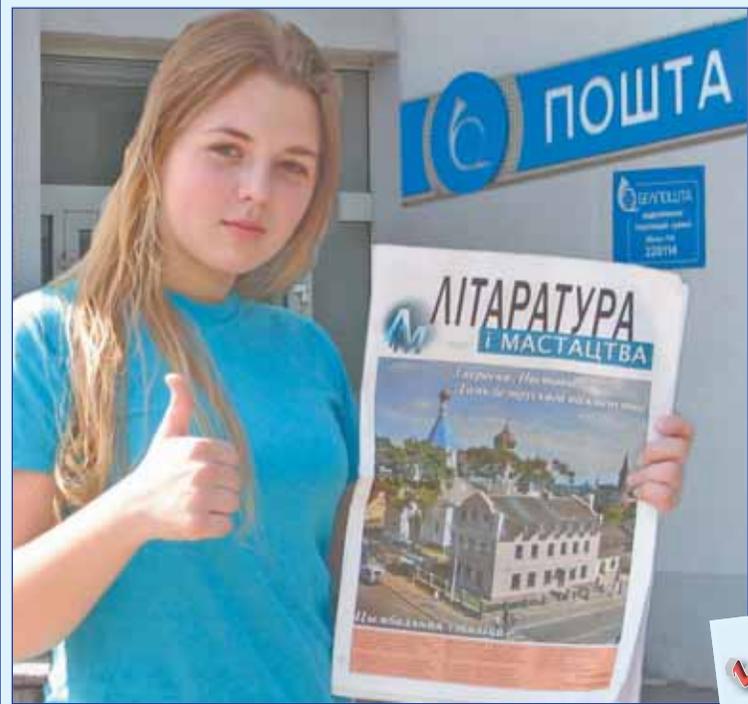
га". Цяжка яго падагнаць і пад нейкі пэўны душэўны настрой — уздым ці апатыю (мінор ці мажор). Тут няма ні лагічнай высновы, ні эмацыянальных пачуццяў, ні яркіх метафар альбо алігэрацый... Узгадваецца, як М. Багдановіч сваё вершаванае апавяданне "Вераніка" папярэдзіў эпіграфам з Джавані: "Яна — выдумка маёй галавы" ... Перафразуючы сэнс цытаты, падобную выдумку можна аднесці да гэтага і некаторых іншых (не лепшых, на маю думку) вершаў А. Данільчык. Калі мастацтва нівелюецца да канвеернага патоку (няхай сабе гэтак званай плыні свядомасці), то пад які класічны ці навамодны накірунак ні падганяй штучна напісаны тэкст, ад гэтага ён Паэзіяй не робіцца. Нічога не вырашаюць ні форма, ні змест, калі яны не знаходзяцца ў гармоніі: і пустая прыгожая талерка, выстаўленая на абед пасля цяжкай фізічнай працы выклікае раздражненне, і заморская смачная стравы ў груба пагнутай алюмініевай місцы будзе ўежная толькі моцна згаладаламу чалавеку.

"Людзі баяцца пакут, / а мараць пра геніяльнасць", справядліва пісала сама А. Данільчык на самым зачыне свайго першага зборніка "Абрыс Скарпіёна". (І тут перада мной паўстаюць бясконцыя зайздроснікі "слэвы" М. Купрэва і А. Сыса.) Але, незразумела для мяне, паэтка чамусьці яшчэ дадала, паперад працягваных радкоў, і два гэтыя: "Жахліва? У гэтым і цудоў! / У гэтым і абаяльнасць". Не пагаджуся з такой высновай, няхай хоць апусціць мяне на самае дно гэтай "жахлівай" метафары. Узвышаны сэнс выказаны залішне легкадумна...

Агулам жа паэзія А. Данільчык імпаане мне сваёй непасрэднасцю манер і паводзін у Храме паэзіі. Яна пазбягае пратаптаных сцежак і вышкарэнасці. Аднак бывае, што абрываюцца і асацыятыўнасць яе залішне адвольных метафар не спалучаецца ў цэльнае вобразнае ўвасабленне. Нярэдка слоўнае мастацкае палатно нагадвае сабой ранішні малочны туман з цымяна праступаючымі сілуэтамі і тым самым як бы аспрэчвае напісанае паэткай: "за кожным ліхтаром — Поўня/ за кожнай кветкай — Сонца/ за кожным зціценкам — Мама/ галоўнае — абароненасць"...

Безумоўна, паэт можа "гуляць сам па сабе", але, як дзіця пры выкладванні мазаікі (пазлаў), ён павінен прадуваць свае наступныя хады і ін-

Пачалася падпіска на II паўгоддзе

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Льготная падпіска для настаўнікаў:

1 месяц — 4000 руб.
Падпісны індэкс — 63815

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Льготная падпіска (для ўстаноў адукацыі і ўстаноў культуры):

1 месяц — 5640 руб.
Падпісны індэкс — 63880

ЛіМ ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

Паважаныя чытачы, калегі!

25 чэрвеня заканчваецца падпіска на II паўгоддзе 2007 года. Яшчэ засталося некалькі гзён. І таму, калі хтосьці з Вас не паспеў наведацца на пошту і падпісацца на газету "Літаратура і мастацтва", то ёсць яшчэ магчымасць зрабіць гэта.

Памятайце, каб год для Вас быў неблагім — падпішыцеся на "ЛіМ"!